

1000 పృథులు. పృథమ
2000 పృథులు. ద్వితీయ
మండలము

సర్వహక్కులు,
ప్రకాశకులవి.

ము ద్వి త ము :
తోండా శంకరయ్యగారి ప్రిమియర్ పబ్లిషర్స్,
సికింద్రాబాద్.

1953

శ్రీ తొలి పలుకు

ఈ నిఘంటుత్తయ సంపుటమునఁ బైడిపాటి లక్ష్మణకవి వ్రాసిన యాంధ్రనామ సంగ్రహము, అడివము సూరన కవి వ్రాసిన యాంధ్రనామ శేషము, కస్తూరి రంగకవిచే వ్రాయఁ బడిన సాంబనిఘంటువుఁ గూర్చఁబడినవి. దాదాపు ముఖ్యము లైన యాంధ్రపదములన్నియు నీ మూఁడు గ్రంథములయందును పచ్చినవని చెప్పవచ్చును. ఒకరు విడిచిన పదజాలమును రెండవవారును, మొదటి యిరువురును విడిచిన పదజాలమును మూడవవారును గూర్చుటచే నీ నిఘంటుత్తయమున నాంధ్ర పదజాలమునఁ బెద్దభాగము బేర్కొనఁబడిన దనుటకు సంది యములేదు. అంధ్రభాషాపేక్ష గలిగిన ప్రతి వ్యక్తియు నొక్క తూరి యీ గ్రంథమును జదువుట యత్యంతావశ్యకము. ప్రతి గ్రంథాంతమందునను నుండఁదగిన 'అ'కారాది శబ్దానుక్రమణి కలను నిఘంటుత్తయాంతమున నొకతావుననే యనుసంధానము సేసితిని.

పదజాలముయొక్క అర్థస్వరూపము, అంగ్లభాషావిదులకు సులభముగా బోధపడునట్లు, నామ లేఖనానంతరమున అంగ్ల భాషలో నిరూపింపఁబడినది.

ఇట్లు,

సహస్రావధాన చతురానన
జంధ్యాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

హెచ్చరిక.

ఈ ఆంధ్రనామసంగ్రహముయొక్క సర్వాధికారములు మాకే చెందియున్నవి. కావున మాయనుమతిలేక యితరు లెవ్వరును ముద్రింపఁగూడదు. అట్లు ముద్రించినచో మాచే నొసర్పఁబడు సివిల్ క్రిమినల్ చర్యలకు బాధ్యులగుదురని హెచ్చరించనైనది.

ఇట్లు
కాపీరైటు హక్కుదారులు
కొండా శంకరయ్య
పుస్తకముల వ్యాపారము
సికింద్రాబాద్.

శ్రీరస్తు

ఆంధ్రనామసంగ్రహము

—:0:—

ప్రతిపదార్థసహితము.

శ్రీ పైడిపాటి యేకామ్రమంత్రీకుమారుడగు పైడిపాటి లక్ష్మీబాకవి యీ ఆంధ్రనామ సంగ్రహమును వ్రాయఁజూసి, యిష్టదేవతా నమస్కారమును జేసి, నిర్విఘ్నసమాప్తికై గణనాథునిఁ దలంచి, మూఁడు పద్యములతో “మంగళాపీని, మంగళమధ్యాని, మంగళాంతాని కావ్యాని” యను సూక్తి ననుసరించి గ్రంథాధ్యాచారమైన మంగళాచరణమును జేయుచున్నాఁడు. రెండవ పద్యమున ‘సుగుణసంపత్తిగల తన కృతిపతినిఁ జేర్కొనుచున్నాఁడు. మూడవ పద్యమునఁ గవి తన నామమును, గ్రంథనామమును, దన భాషాలోకోపకారకమైన యుద్యమమును జేర్కొనుచున్నాఁడు.

క॥ శ్రీపతివందు్య, విశాలా

క్షీపతిని భజించి, యిష్టసిద్ధులు వరుసఁ

బ్రాపింపఁగ గణనాథుని

శ్రీపాదంబులకు నెరఁగి చెందిన వేడ్కఁ. 1

క॥ నతభక్త లోకరజై

రతికిఁ, జంచత్కృపాతరంగిత మతికిఁ,

శతమఖముఖ సురనుతి సం

గతికిన్, మహిమోన్నతికిని, గాశీపతికిన్. 2

తే॥ అంకిత మొనర్తుఁ దెనుగు పే శృరసి కూర్చి
గరిమతో నాంధ్రనామసంగ్రహ మనంగ
నమరు కృతిఁ బై డిపాటి యేకామృతమంతి
స తుండఁ గవి లక్ష్మణాఖ్యుండఁ సుజనహితుండ. 3

తాత్పర్యము:—శ్రీమహావిష్ణువుచేత బూజింపఁబడునట్టియు
విశాలాక్షి హృదయేశ్వరుఁడునునగు విశ్వేశ్వరుని మనసార
ధ్యానించి, క్రమక్రమముగ నభీష్టసిద్ధిసేయుటకొఱకు విఘ్నేశ్వర
కోభాయుక్తములగు పాదములకు నమస్కరించి, సంతృప్తాంత
రంగుండనై,

2. నమస్కరించు భక్తలోకమును రక్షించుటయందు
నాసక్తిగలిగినట్టియు, బొరలి వచ్చు కృపారసతరంగమునందు
దేలియాడు మనస్సుగలిగినట్టియు, యింద్రుఁడు 'మొదలగు దేవ
తలచేత సర్వదా నుతింపఁబడునట్టియు, గొప్ప మహిమ గలిగి
నట్టియు: కాశీ విశ్వేశ్వరునకు

3. తెనుఁగు శబ్దములకు పర్యాయ పదములు వెదకి
కూర్చి, బుద్ధివిశేషము నుపయోగించి, ఆంధ్రనామసంగ్రహమును
పేరుగల గ్రంథమును రచించి, అంకితము సేసి యిచ్చెదను.
నేను పైడిపాడి యేకామ్రమంతి కుమారుండను. సుజనులకిష్టుఁ
డను. వైడిపాటి లక్ష్మణకవి యను పేరుగలవాఁడను.

అవతారిక : గ్రంథకర్త తాను రచియింపఁ దలచిన
గ్రంథమునందలి పరిభాషను దెలుపుచున్నాఁడు.

తే॥ దేవ మానవ స్థావర తిర్యగాఙ్గ
 వర్గు లొనరింతు నానార్థవర్గుఁగూడ;
 వర్గములుగాఁగఁ గూర్తు నాహ్వాయమునందు
 నిడుదు వివరించునెడల సంస్కృతపదంబు. 4

“ఈ యాంధ్రనామసంగ్రహమున దేవపర్గు, మానవపర్గు, స్థావరపర్గు, తిర్యగ్పర్గు, నానార్థపర్గు అను నైదుపర్గులుగూర్చెదను. పర్యాయ పదములన్నియు నాంధ్రశబ్దములుగను, అర్థమును చెలుపు శబ్దము సంస్కృత శబ్దముగను గూర్చెదను” అని గ్రంథ కర్తృ వాక్యము.

దేవపర్గునందు శివుడు మున్నగు దేవతల పేర్లుండును. దేవతా సంబంధములైన యితర పదార్థముల పేర్లును జెప్పఁబడును. మానవపర్గునందు మానవులును మానవులకు సంబంధించిన పదార్థములును జెప్పఁబడును. స్థావరపర్గునందు, పర్వతములు, వృక్షములు మున్నగు స్థావరపదార్థముల గుఱించి చెప్పఁబడును. తిర్యగ్పర్గునందుఁ బశుపక్ష్యాది తిర్యగ్జంతువుల పేర్లును వానికి సంబంధించినవానిని గుఱించియు జెప్పఁబడును. నానార్థపర్గునందు అనేకార్థములుగల పదములనుగూర్చి చెప్పఁబడినది.

క॥ శ్రీలలనాధిపవంద్య! వి
 శాలాక్షీ పాణినాథ! శతమఖముఖ ది
 క్పాలాభీష్టద! సమధిక
 శీలా! కాశీనివేశ! శ్రీవిశ్వేశా! 5

తా॥ లక్ష్మీదేవికిఁ బ్రాబేశ్వరుఁడగు శ్రీమహావిష్ణువుచేత సమస్కరింపఁబడఁదగినవాఁడవు. కాశీ విశాలాక్షి యను పేరుగల

పార్వతీదేవికి హస్తపర్యేక్షించుచున్నది. ఆంధ్రుఁడు మొదలగు దిగ
విష్ణురుల కరిక రిచ్చుచున్నది. మహావియమైన శీలముగల
వాఁడవు. కాశీపురనివాసియియినను శోభాయుక్తుఁడవైక విశ్లేష్టరా!
ఆపదరింపుచుని లక్ష్మీబాకవి తన కృతపతియగు విశ్వేశ్వరుని సం
వాధించి చెప్పుచున్నాఁడు.

దే వ వ ర్ష

Section mentioning the names of Devas
and their belongings.

సీ॥ ముక్కంటి యటపదిమోముల వేలుపు,
మినుసిగదయ్యంబు, మిత్తిగొంగ,
గట్టువిల్లుఁడు, గఱకంతుఁడు, మిక్కిలి
కంటిదేవర, బేసికంటివేల్పు,
వలిమలల్లుఁడు, మిన్ను వాఁకతాలుపు కొండ
పీటిజంగము, గుఱ్ఱువేల్పు తండ్రి,
వలరాజుసూఁడు, జక్కులతేనిచెలికాఁడు,
బూచులయెకిమీడు, పునుకతాల్పు,

గీ॥ విసపుమెతరి, జన్నంపువేటకాఁడు,
బుడుత నెలతాల్పు, వెలియాలపోతురొతు,
తోలుదాలుపు ముమ్మొనవాలుదాల్పు
నాగ భవదాఖ్య లొప్పు (నంధకవిపక్ష!) 6

Siva

టీ॥ ముక్కంటి=మూఁడుకన్నులుగలవాఁడు, (ఇది బహు
వ్రీహి సమాసము.) “బహువ్రీహిని సమాసాంత కార్యములు

చూపట్టెడి" అను బాలవ్యాకరణ సమాస పరిచ్ఛేదమునందలి 23వ సూత్రముచే 'ముక్కంటి' యను రూపము సిద్ధించెను. ఆరపది మోములవేలుపు=అయిదు మొగములుగల దైవము, మినుసిగ దయ్యంబు=గగనమే సిగగా గలిగినదైవము, మిత్తిగంగ=మృత్యువునకు శత్రువు, గట్టువిల్లుడు=త్రిపురసంహారకాలమున మేరు పర్వతమును విల్లుగాఁ బట్టినవాడు. కఱకంతుడు=నల్లని కంఠము గలవాడు. (ఆర్యవ్యవహారంబు గ్రాహ్యంబు. బాల వ్యాకరణ సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదము 23వ సూత్రము.) మిక్కిలి కంట దేవర=ఎక్కువకన్నుగలదైవము, బేసికంటివేల్పు = (మూడు) బేసి సంఖ్యయైన కన్నులుగలదేవుడు; వలిమలల్లుడు=మంచు కొండయొక్క అల్లుడు; మిన్నువాఁకతాల్పు=ఆకాశగంగనుధరించినవాడు; కొండపీట జంగము=కైలాస పర్వతమున నివసించు భిక్షుకుడు, గుజ్జువేల్పుతండ్రి=వినాయకుని తండ్రి, వలరాజు సూడు-మన్మథుని విరోధి, జక్కులతేని చెలికాడు=యక్షేశ్వరుడగు కుబేరునిమిత్రుడు, బూచులయెకిమీడు=పిశాచములకు అధిపతి, పునుకతాల్పు=కపాలమును ధరించువాడు, విసపు మేతరి=విషము దిన్నవాడు, జన్నంపు వేటకాడు=(దక్షిని) యాగమును ధ్వంసము సేసినవాడు. "కర్మధారయమున మువ ర్ణమునకు=బుంపులగు. "బా. సంధి. 32వ సూత్రము. బుడుత నెలతాల్పు = బాలచంద్రుని ధరించినవాడు; వెలియాలపాతు రౌతు=తెల్లని వృషభము నెక్కుజోదు. తోలుదాలుపు=పులిచర్మమును దాల్చువాడు. ముమ్మొనవాలుదాల్పు=మూడు మొనలుగల యాయుధమునుధరించినవాడు, (త్రిశూలధారి). నాగె= అను నీ పేర్లన్నియు, అంధకవిపక్షి=అంధకాసురునకు శత్రుడ

వెన్నుడు! భద్రవాజ్మలు=పేరులుగా, ఒప్పుక=చెల్లును,
ఈ అంశు ఈర్ష్యుని పెట్టు. Siva.

సీ॥ సోకుమూకలగొంగ, చుట్టుగైదువుజోడు,
పచ్చవిల్లునితండ్రి, లచ్చిమగఁడు,
పులుగుతత్తడిరౌతు, వలమురితాలుపు,
వెన్నుడు, కఱివేల్పు, వెన్నదొంగ,
నునుగాడ్చుదిండిపానుపునఁ బండెటి మేటి,
ఒప్పుదేవరతండ్రి, తమ్మికంటి,
పదివేసముల సామి పసిడిపుట్టముదాల్పు,
కఱినెచ్చెలి, తఱిగట్టుదారి,

తే॥ ఆలకాపరి, వ్రేతలమేలువాడు,
పాలకడ లల్లుడును బక్కిడాలజేడు,
జేయుఁబవలును జేయుకన్దోయివాడు,
మామమామన హరి యొప్పు (శ్రీమహేశ!) 7

టీ॥ సోకుమూకలగొంగ=రక్కసి తండములకు విరోధి;
చుట్టుగైదువుచోడు=గుండ్రనియాయుధమును ధరించుయోధుడు
“సమానమున నుచంత స్త్రీసమంబులకుఁ బరుష సరళములు
పరములగునపుడు నుగాగమంబగు, బా. సంధి. 24వ సూత్రము.”
పచ్చవిల్లుని తండ్రి=పచ్చని విల్లుగల మన్మథునకుఁదండ్రీ; లచ్చి
మగఁడు=లక్ష్మీదేవికి భర్త; పులుగుతత్తడిరౌతు=పక్షివాహనము
నెక్కు యోధుడు, వలమురితాలుపు=పాంచజన్య మను శంఖ
మును ధరించువాడు, వెన్నుడు=అంతటవ్యాపించువాడు, కఱి
వేల్పు=నల్లని మైచాయగలదేవుడు, వెన్నదొంగ=(గోపాల'రూపం
బున) గోపికాగృహములందు వెన్నను దొంగిలించిన చోరుడు;

నునుగాడ్పుదిండి పానుపునఁ బండెడు మేఁబుమృదువైన వాయు
పును భక్షించెడు శేషునిఁ బల్పముగాఁ జేసి పండెడు దొర; బమ్మ
దేవరతండ్రి=బ్రహ్మదేవునకు జనకుఁడు, తమ్మికంఁటి=పద్మముల
వంటి కన్నులుగలవాఁడు, పదివేసములసామి = దశావతారము
లెత్తిన వేలుపు, పసిడిపుట్టముతాలు=బంగారమువలె పచ్చనైన
వలువను ధరించెడివాఁడు. కట్టినెచ్చెలి=అడ్డునునకుఁ జెలికాఁడు.
తరిగట్టుదారి-పాలసముద్రమును దత్తించిన మందరపర్వతమును
ధరించినవాఁడు, అలకావరి=గోవులనుగాయు గోపాలుఁడు. (బహు
వచనము పరమగునపుడు అపు ప్రభృతుల తుది యక్షరంబునకు
లోపంబగు.) బా. అచ్చిక, 21 సూత్రము. వ్రేతలమేలు
వాఁడు = గోవికాస్త్రీలను దయతోఁ గాచినవాఁడు, పాలకడలి
యల్లుఁడు=క్షీరసముద్రమునకుఁ గూతురగు లక్ష్మీదేవికి మగఁడు,
పక్కిడాలుతేఁడు=గరుడధ్వజుడైన ప్రభువు, రేయుఁబలును
జేయు కన్దోయివాఁడు=చంద్రసూర్యలోచనుఁడు, మామమామ=
సముద్రమునఁ బుట్టిన లక్ష్మీదేవికి మగడయి యట్లుఁతన మామ
యగు సముద్రునకుఁ దన పాదమునఁ బుట్టి పుత్రికయైన గంగ
నొసంగుటచే మామకు మామగారు, అనక=అనగా, ఓ శ్రీమ
హేళా! హరి యొప్పును=విష్ణుమూర్తి యగును. Lord Vishnu
నీ॥ పక్కిడాల్వేలుపు పొక్కిలిపసిబిడ్డ,

డంచడేజీనెక్కి యాడురౌతు,

మనెడు ప్రొద్దులనొసళ్ళను వ్రాయుదేవర,

చదువులవేలుపు, జన్నిగట్టు,

తెలిదమ్మిగద్దియ కొలువుండురాయఁడు,

నిక్కపు జగమేలు నేర్చుకాఁడు,

కడుపు బంగారుబొక్కసముజేసిన మేటి,
పోరోగిరము తిండిపోతుతండి,

౩॥ నలువ, తమ్మిచూలి, నలుమొగంబులవేల్పు,
వేల్పుపెద్ద, పలుకువెలదిమగఁడు,
తాత, బమ్మ, యన విధాతనామము లొప్పు
నఘనినాశ ! యీశ ! యుభకేశ !

8

టీ॥ పక్కిచాల్వేలుపు పాక్కిలి పసిబిడ్డఁడు=గరుడధ్వజఁ
డైన (విష్ణు) దేవుని బొడ్డుతమ్మియందు బుట్టిన శిశువు, అంచతేజీ
నెక్కి యాడు రౌతు = హంసవాహనమునెక్కి తిరుగు జోడు,
మనెడు ప్రాద్దుల నొసళ్ళను వ్రాయు దేవర = (నరుల) బ్రతుకు
దినములను ఫాలతలములయందు వ్రాయు వేలుపు, చదువుల
వేలుపు=విద్యాధిపతి, జన్నిగట్టు=జందెమును వేసికొనువాడు,
తెలిదమ్మిగద్దియఁ గొలుపుండు రాయండు = శ్వేతపద్మసింహాసన
మున గూర్చుండి కొలువుదీర్చు ప్రభువు, నిక్కపు జగమేలు
నేర్చుకాడు = సత్యలోకమును బాలించు చతురుఁడు, కడుపు
బంగారు బొక్కసము జేసిన మేటి=గర్భమును బంగారముంచు
కోశాగారముగా జేసిన సమర్థుఁడు, పోరోగిరముతిండిపోతుతండి=
కలహభోజనుఁడగు నారదునితండి, నలువ=నాలుగువదనములు
గలవాడు, తమ్మిచూలి=(నారాయణనినాభి) కమలమునఁబుట్టిన
వాడు, నలుమొగంబులవేల్పు=చతుర్ముఖుడైన దేవుడు, వేల్పు
పెద్ద=దేవతలకు బెద్దవాడు, పలుకువెలదిమగఁడు=వాగ్దేవిభర్త,
తాత=పితామహుఁడు, బమ్మ=బ్రహ్మ, (ఎనక=అనఁగా), విధాత
నామములు=బ్రహ్మదేవునిపేర్లు, (16) ఒప్పుక = వెలయును,

అఘవినాశ=పాపములను నాశముసేయువాడా! ఈశ=ఈశ్వరా!
అభ్యుక్తేశ=అకాశమే చూడముగా గలవాడా! Brahma

తే॥ గట్లరాయనిపట్టి, ముక్కంటివెలది,
యేనుగులదంటత త్తడి నెక్కుదంట,
సామి సామేనిఁజేకొన్నచాన, జగము
తల్లి, యన గౌరి పేళ్ళొప్పు (ధర నుమేశ.) 9

టీ॥ గట్లరాయనిపట్టి = గట్టులరాజగు హిమవంతుని కూఁ
తురు, ముక్కంటి వెలది=తిగ్గలోచనుని సాధ్వీ, ఏనుగులగొంగ
తత్తడి నెక్కుదంట=గజవిరోధియగు సింగమునెక్కు ధీరురాలు,
సామి సామేనిఁ జేకొన్న చాన=భర్తయొక్క సగము శరీరమున
నివసించు కామిని, జగముతల్లి = లోకమాత అను యీ ౫ ను
పార్వతీదేవి పేరులు. Parvathi

తే॥ లచ్చి, కలుములజవరాలు, పచ్చవిల్లు
తల్లి, కఱివేల్పునిల్లాలు, తల్లితల్లి
కడలికూతురు, సిరి, లిబ్బిపడఁతి, తమ్మి
యింటిగరి, తన శ్రీయొప్పు (మృగధరాంక!) 10

టీ॥ మృగధరాంక=ఈశ్వరా! లచ్చి=లక్ష్మి, కలుములజవ
రాలు=సంపదలుగల యువతి, పచ్చవిల్లుని తల్లి=పచ్చనివిల్లుగల
మన్మథుని తల్లి, కఱివేల్పు నిల్లాలు=శ్రీమన్నారాయణుని భార్య,
తల్లితల్లి=తండ్రియైన సముద్రుని సాధ్వీయగు గంగకుఁ దల్లి,
కడలికూతురు=సముద్రునిపట్టి, సిరి=శ్రీ, లిబ్బిపడఁతి=నిధులకు
ఆధిదేవతయైన సతి, తమ్మియింటిగరిత = పద్మనిలయవాసిని
అను నీ ౯ యు లక్ష్మికిఁ బేరులు. Lakshmi

క॥ తలవాకిటను మెలంగెడు

పొలఁతుక, పలుకులవెలంది, పొత్తము ముత్తో,
నలువపడతి, కలుములపై

వలి కోడ, లనంగఁ జరగు (ధర) వాణి (శివా!) 11

టీ॥ తలవాకిటను మెలంగెడు పొలఁతుక = నోటియందు
వసించెడు సుదతి, పలుకులవెలంది = వాక్పరూపిణి, పొత్తము
ముత్తో = పుస్తకములయందలి ముత్తైదువ, నలువపడతి = బ్రహ్మ
సాధ్వి, కలుములపైవలికోడలు = శ్రీదేవి కోడలు, ఈ ౫ ను సర
స్వతికిఁ బేల్చు.

శివా! = ఈశ్వరా! అని కృతిపతికి సంబోధనము

Saraswathi

సీ॥ ఇద్దఱుతల్లల ముద్దుబిడ్డఁడు, పని

చెఱుపులదొర, చేటచెవులవేల్పు,

వంకరతొండంబు వాఁ, డేనుఁగుమొగంబు

దేవర, సావజందెములమేటి,

మ్రొక్కువారల పనుల్ చక్కఁజేసెడు సామి,

గఱికపూజల మెచ్చు గబ్బివేల్పు,

ముక్కంటిపండుల మెక్కెడి తిండిఁడు,

ముక్కంటిగారాబు ముద్దుపట్టి,

ఆ॥ పెద్దకడుపువేల్పు, పిళ్ళారి, కుడుముల

తిండికాఁడు, కొక్కుతేజిరౌతు,

గుఱ్ఱవేలు, పొంటికొమ్ముదేవర, వెన

కయ్య, యన వినాయకాఖ్య (లీళ!)

టీ॥ ఈశా! = ఈశ్వరా! ఇద్దఱుతల్లలముద్దుబిడ్డఁడు = గంగా
 పార్వతీదేవులను నిద్దఱు తల్లలకు బ్రేముడికుమారుఁడు, పని
 చెఱుపులదొర = కార్యములకు విఘ్నముచేయు దైవము, చేట
 చెవుల వేల్పు = చేటలవలె వెడల్పుయిన చెవులుగల దేవుఁడు, వం
 కరతొండంబువాఁడు = వంకరయైన తొండము గలవాఁడు, వీనుఁగు
 మొగంబు దేవర = గజాననముగల దేవత, పాఁపజందెముల
 మేటి = పాములనుజన్నిదములుగాఁదాల్చుదిట్టరి, మొక్కువారల
 పనుల్ చక్కజేసెడు సామి = తన్ను భజించువారి కార్యంబు
 లను నిర్విఘ్నంబుగాఁ గొనసాగించెడుదొర; గణికపూజల మెచ్చు
 గబ్బివేల్పు = గణికతో పూజించినచో సంతసించు పెద్దదేవుఁడు,
 ముక్కంటిపండుల మెక్కెడు తిండిడు = నారికేళఫలముల నార
 గించు వేలుపు; ముక్కంటి గారాబుముద్దుపట్టి = త్రిలోచనుని
 ప్రియకుమారుఁడు; పెద్దకడుపువేల్పు = లంబోదరుడైన దేవుఁడు;
 పిళ్ళారి = కుడుముల తిండికాఁడు, కొక్కితేజిరౌతు = ఎలుకవాహ
 నంబుపైఁదిరుగాడుయోధుఁడు, గుఱ్ఱువేలుపు = పాట్టిదేవుఁడు, ఒంటి
 కొమ్ముదేవర = ఏకదంతంబుగలసామి, వెనకయ్య; యీ ౧౩ ను
 వినాయకుని పేర్లు. Vinayaka

టీ॥ పెనుపాఁపకవణంబు దిను వారువము రౌతు,

గట్టులయొకిమీని పట్టిపట్టి,

తెల్లచూ, లార్గురుతల్లులకొమరుండు,

గాడుపుసంగడికాని కొడుకు,

పుంజుదాఱపు, వేలుపులతేని దళవాయి,

జంటముమ్మోములదంట వేల్పు.

కొంచగుబ్బలి పక్కిక్కలించిన బలుదిట్ట,
రెండాలుచేతుల దండిమగఁడు,

గీ॥ వేలుపులమూఁక పేరిటివెలదిమగఁడు,
వేల్పుగమికాఁడు, వెనకయ్య వెనుకవాఁడు,
కొమరుసా, మన సేనాని కొమరు మిగులు

విగతభవపాశ : కాశీనివేశ : ఈశ : 13

టీ॥ పెనుపాఞ్చకవలంబుఁ దిను వారుచము రెతు = పెద్ద
వైన పాముల నాహారంబుగా మెక్కు (నెమ్మియు) వాహనంబు
నెక్కుజోడు, గట్టుల మెకిమీని పట్టిపట్టు=గట్టులరాజగు హిమ
వంతుని కూతురైన పార్వతికిఁ బుత్రుఁడు, జెల్లుచూలు=జెల్లున
జనించినవాఁడు; ఆర్దురు తల్లుల కొమరుండు=అజైన కృత్తికలకు
గుమారుఁడు, గాడుపునంగడికానికొడుకు = గాలికిఁ జెలికాఁడైన
యగ్నికిఁ గుమారుఁడు, పుంజుతాలుపు=కోడిపుంజును ధ్వజము
నందు దాల్చినవాఁడు, వేలుపులజేని డకవాయి = సురేందుని
సేనాధిపతి; జంటముమ్మాములపంటవేల్పు = ఆఱుమొగములు
గల మేటిదేవుఁడు, కొంచగుబ్బలిపక్కిలించినబలుదిట్ట=క్రొంచా
చలమును బగులగొట్టినధీరుఁడు, రెండాలుచేతులదండిమగఁడు=
పండ్రెండు చేతులుగల వీరపురుషుఁడు. వేలుపులమూఁకపేరిటి
వెలది మగఁడు=దేవసేన యను పతంతికి భర్త; వేలుపు గమి
కాఁడు=దేవతాసేనానాయకుఁడు; వెనకయ్య వెనుకవాఁడు=విఘ్నే
శ్వరుని యనుజుఁడు; కొమరుసామి=కుమారస్వామి; ఈ ౧౪ ను
కుమారస్వామికిఁ బేళ్ళు. Subrahmanya

సీ॥ అలరువిల్తుండు, కన్నులవిల్తుడును, గమ్మ
విలుకాఁడు, చక్కెర వింటివాఁడు,

చెఱకువిల్కాడు, కెంజిగురులవిల్తుడు.

వెడవిల్తుడును, బచ్చవిల్తు, చించు
విల్లుదాలుపు, తుంటవిలుకాడు, తియ్యవి

ల్కాడును, జమిలిముక్కాళినారి
విలుకాడు, చౌవంచములుకులుగలదంట,
రాచిల్కనెక్కెడు నాయరాతు,

తే॥ మీను మొసలి సిడఁబులమేటి, చంద

మామ యల్లుడు, వలరాజు, మరుడు, లచ్చి
కొమరు, డను పేళ్ళ నొప్పుకు గునుమధన్వి,
(విగతభవపాశ! కాశీనివేశ! యీశ!)

14

ట॥ విగతభవపాశ = పాఁగొట్టబడిన సంసారబంధముగల
వాడా! కాశీనివేశ! ఈశా! అలరువిల్తుండు = పూపులు విల్లుగా
గలవాడు, కన్నులవిల్తుండు = కనుపులు విల్లుగా గలవాడు,
కమ్మవిలుకాడు = తియ్యని విల్లుగలవాడు, చక్కెరవింటివాడు =
శర్కర నొసంగు విల్లుగలవాడు, చెఱకువిలుకాడు = చెఱకుగడ
ధనుస్సుగాగలవాడు, కెంజిగురులవిల్తుడు = ఎఱ్ఱనిచిగుళ్ళువిల్లుగా
గలవాడు. (కెంపు + చిగురు) “ప్రాతాదుల తొలియచ్చమీడి
వర్ణంబులకెల్లలోపంబు బహుళంబుగానగు.” వెడవిల్తుడు = చుల
కని విల్లుగలవాడు; పచ్చవిల్తుడు = పచ్చని ధనుస్సుగలవాడు,
ఇంచువిల్లుదాలుపు = చెఱకును ధనుస్సుగాధరించినవాడు, తుంట
విలుకాడు = చెఱకుతుంట విల్లుగాగలవాడు, తియ్యవిల్కాడు =
తియ్యని విల్లుగలవాడు, జమిలిముక్కాళినారి విలుకాడు =
షట్పదముల అల్లెత్రాడుగల ధనుస్సుగలవాడు; చౌవంచములు
కులుగలదంట = పంచబాణములుగల బౌదు; రాచిల్కనెక్కెడు

రాజులెరు = రాజుచిరుక వాహనముపై నెక్కు రాజైన జోడు,
మినుమెరుగినిమందులమేలు = చేప, మొసలి ధ్వజములుగాగల
దిట్టర, చందమామచుల్లుడు = చంద్రుని మేనల్లుడు; వలరాజు =
చలపులకడు; మరుడు = మరులుగొల్పువాడు; లచ్చికోమరుడు =
లక్ష్మిదేవి సుతుడు అను ఈ పేర్లతో కుసుమధన్వి = మన్మథుడు;
బద్భక్ - చెలయుచున్నాడు. Manmadha

సీ॥ చలువలజేడు, వెన్నెలజేడు, రేతేడు,

జాబిల్లి, రేవెల్గు, చందమామ,

తమ్ముల పగవాడు, కమ్మవిల్తునిమామ,

కలువలజేడు, పాల్కడలిపట్టి,

జక్కవకవవిప్పు, ముక్కంటి తలపువ్వు,

చుక్కలదొర, ప్రొద్దుజోడెకోడె,

తపసికన్నావ, బిత్తజింకతాలుపు,

కటివేల్పు డాకన్ను, కడలివెన్న,

తే॥ పంటపైరుల యెకిమీడు, జంటదంట

చౌకములపాళ్ళ తెలిముద్ద, చలివెలుంగు,

వేలుపులబువ్వ, చీకటివేరువిత్తు,

నెల; యనగఁ జంద్రు పేళ్ళొప్పు (నీలకంఠః) 15

టీ॥ నీలకంఠా = నల్లనైన కంఠముగల ఈశ్వరా! చలువల
జేడు = చల్లదనమున కధిశ్వరుడు. వెన్నెలజేడు = వెన్నెల కధి
శ్వరుడు. రేతేడు = రాత్రి కధిపతి; జాబిల్లి = జానైన బింబముగల
వాడు; రేవెల్గు = రాత్రియందు వెలుగునిచ్చువాడు, చందమామ =
చంద్రునిమారుడు, తమ్ములపగవాడు = తామరలకు శత్రువు, కమ్మ

విల్తుని మామ=మన్మథునకు మేనమామ; కలువలతెడు = కలు
వలకువిభుడు; పాల్కడలిపట్టి=క్షీరసయోగమునఁబుట్టినవాడు;
జక్కవకవవిప్పు=చక్రవాకములకువియోగకారకుడు; ముక్తంటి
తలపువ్వు=త్రినేత్రునితలయందుండు పుష్పము, చుక్కలదెర=
నక్షత్రములకువిభుడు; ప్రాద్దుజోడెకోడె=సూర్యుని సహచరుడు;
తపసి కన్పాప = అత్రిమునీశ్వరుని నేత్రమునఁ బుట్టిన పాపడు,
బిత్తరిజింకతాలుపు = అందమైన మృగమును ధరించినవాడు
కఱివేల్పుడాకన్ను = వెన్నుని యెడమకన్నయినవాడు; కడలి
వెన్న=క్షీరసముద్రమథనమున వెన్నవలెఁ దెల్లగాఁ బుట్టినవాడు,
పంటపైరుల యెకిమీడు = పంటలకు సస్యములకు ఆదిదేవత;
జంటదంటచౌకములపాళ్ళ తేలిముద్ద= $(2 \times 2 \times 4=16)$ పది
యాఱు కళలుగల తెల్లనిబింబము; చలివెలుంగు=చల్లనివెలుంగు
గలవాడు; వేలుపులబువ్వ = దేవతల కాహరము; చీకటివేరు
విత్తు=తమము నడంచువాడు; నెల; అనగఁ=అను నీ ౨౪ ను,
చంద్రుని పేళ్లు=చందురుని నామములుగా; ఒవ్వఁ=వెలయును.

Moon

సీ॥ వెన్నునివలకన్ను, వేడివేలుపుప్రొద్దు,

తొవలరాయిడికాడు పవలుసేయు

వేలుపు, పచ్చగుఱ్ఱాల వజీరుండు,

వేడివెలుంగు, రేవెల్లుజోడు,

జంటాఱుమేనులసామి, చీకటిగొంగ,

యెఱ్ఱనివేలుపు, నివముసూడు,

చదలుమానికము ప్రిజదువులపెట్టియ.

యేడుగుఱ్ఱముల తేరెక్కుజోడు,

మువ్వేలుపులయిక్క, మొక్కిక్కులదేవర,
 గాలముజేడు, జక్కవలజేడు,
 చైచేతులజేడు, వెలుగుల యెకిమీడు,
 చైపులసాకిరి, వాయమగడు,

లే॥ మింటితెరువరి, తమ్మివొల్గింటిమగడు,
 పోకిరిగెడు మొనగాండ్రుపోవుదారి,
 జగముచుట్టంబు, జమునయ్య, జగముకన్ను,
 నాగ, సూర్యుని పేళ్ళొప్పు (నాగభూష!) 16

టీ॥ నాగభూషా! = సర్పము లలంకారముగాఁగలఈశ్వరా!
 వెన్నుని వలకన్ను=విష్ణువు కుడికన్ను; వేడివేలుపు=వేడిమిగల
 దేవుడు, ప్రాద్దు; తొవలరాయిడికాడు=కలువలకువిరోధి; పవలు
 సేయు వేలుపు=దినకరుడగు దేవుడు; పచ్చగుళ్ళాల పజీరుండు=
 పచ్చరంగుగల యశ్వముల నెక్కిడు జోడు, వేడివెలుంగు=
 వెచ్చనైన వెలుగునిచ్చువాడు, రేవెల్లిజోడు=చంద్రునకు జత
 గాడు, జంటాఱుమేనులసామి=పన్నెండుశరీరములుగలవిభుడు;
 చీకటిగొంగ=తమమునకు శత్రువు, యెఱ్ఱనివేలుపు=ఎఱ్ఱనిరంగు
 గల దేవుడు; ఇవముసూడు = హిమమును హరించువాడు,
 చదలుమానికము=సభమునకు మణివంటివాడు, పాఞజదువుల
 పెట్టియ=వేదములపేటిక; ఏడుగుఱ్ఱముల తేరెక్కుజోడు=ఏడు
 గుఱ్ఱములచే నీడ్వబడరురథమునెక్కు యోధుడు, మువ్వేలుపుల
 యిక్క = బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులను ముగ్గురు దేవతలకు నిల
 యము, మ్రొక్కుల దేవర = సమస్కారప్రియుడైన దేవుడు.
 గాములజేడు=గ్రహముల రాజు, జక్కవలజేడు=చక్రవాకపక్షు
 లకు రాజుగా నేయునేతులజేడు = వేయి కరములుగలరాజు,

వెలుగుల యెకిమీడు = వెలుతురున కధిష్ఠుడు, చైపుల సాకిరి =
కర్మసాక్షి; చాయమగడు = చాయాదేవికి భర్త; మింటెరువరి =
అకసమున సంచరించు బాటసారి; తమ్మివల్లంబిమగడు =
పద్మినీ ప్రియుడు; పొరనీల్లిన మొసగాండుగ్రాపుదారి = పొరునఁ
జచ్చిన వీరులు (స్వర్గమునకు) బొవు మార్గము. (యుద్ధనిహతులు
సూర్యమండలమును భేదించుకొని స్వర్గమునకుఁ బొవుదురని
ప్రసిద్ధి.); జగముచుట్టము = లోకబాంధవుడు, జమునయ్య =
యముని తండ్రి; జగముకన్ను = లోకమునకు చక్షువు; నాగ =
అను నీ ౨౯ యును; సూర్యుని పేళ్ళు = సూర్యుని నామములై
యొప్పును = వెలయును. Sun

సీ॥ చట్టపల్ దెగగల్లఁ గొట్టెడిజెట్టి, నూ

అంచులవాలు చేమించుజోడు,

దుగబొల్ల పిఱిఁది యైదుకనుంగవలవేల్పు,

పాటుతపసియింటి పంచకోడి,

యొడలిచూపొడయఁ, డెక్కుడుమొగుల్ గల్గు

నిక్కువీనులజక్కి నెక్కురొతు,

తెల్లయేనుగునెక్కి తిరిగెడుదొర, తూర్పు

మాగాని యేలెడు మన్నియకొడు;

తే॥ జలిమిచౌవంచవదులు జన్మములు సేసి

నట్టి వేలుపు, సోమాన్తి, పెట్టుఁజెట్టు

పొట్టితమ్ముడు గల్గిన యట్టివేల్పు,

నాగ నిందుని పేళ్ళొప్పు (నాగభూష!) 17

టీ॥ నాగభూషా! = ఈశ్వరా! చట్టపల్ దెగగల్లఁ గొట్టెడు

జెట్టి = కొండల తెక్కలను భేదించినవీరుడు; నూ అంచులవాలుచే

మించుబోడు: నూతనులుగల వజ్రాయుధమును గేలధరించిన
యోధుడు: దుగబొట్ల పిఠిఁది యైదు కనుంగవలవేల్పు=రెండు
సున్నల వెనుక యైదు (500) కనుంగవలుగలవేపుడు, (వేయి
కనుల సామి); పాటుతపసియింటి పంచకోడి = బ్రహ్మర్షియగు
గౌతముని యింటి పంచను కోడిరూపుజెందిన వేలుపు, ఒడలి
చూపాడయడు = శరీరమెల్లఁ గనులుగల యెకిమీడు, ఎక్కుడు
యొగుల్ గలప్రాడ=మేఘములే వాహనముగాగల నేర్పరి; నిక్కు
వీనులజక్కినెక్కుచౌతు=నిక్కియుండు చెవులుగల వాహనమును
ఉచ్చైశ్శృవమను గుఱ్ఱమునెక్కిడు యోధుడు; తెల్లయేనుఁగు
నెక్కి తిరిగెడు దొర=ఐరావతముపై నెక్కి సంచరించెడు జోదు;
తూర్పు మాగానియేలెడు మనియకాడు = తూర్పురాజ్యమును
బాలించెడు విభుడు; జమిలిచౌవంచపదులు జన్నము చేసినట్టి
వేలుపు=రెండు ఆయిదులపదులు (నూఱు) యాగములు చేసిన
దేవుడు; సోమాసిపెట్టుఁజెట్టు=సోమయాజిపాలిటి కల్పవృక్షము;
పొట్టితమ్ముడుగల్గినయట్టి వేల్పు=వామనుఁడైన తమ్ముడుగల్గిన
దేవుడు, నాఁగ=అనఁగా నీ ౧౨ ను; ఇందునిపేళ్ళు=ఇందుని
నామములుఁగా; ఒప్పుకా=వెలయును. Lord Indra

అ॥ నీరుపావ, గాలినెచ్చెలి, యన్నింటి

తిండికాడు, కప్పుదెరువుజాడ,

యంటరానివేల్పు, జంటమోములసామి,

యగ్గి, యనఁగ నొప్పు ననలుఁ డీశ:

18

టీ॥ నీరుపావ = జలమునఁ బుట్టిన బుడుతఁడు; గాలి
నెచ్చెలి=వాయుసఖుఁడు; అన్నింటితింటికాడు=సర్వభక్షకుఁడు;
కప్పుదెరువుజాడ = నల్లనిమార్గముగలవాఁడు; అంటరానివేల్పు=

ముట్టుటకు వీలులేనిదేవుడు; జంటమోములసామి = రెండుమొగములుగల సామి, అగ్ని; అనగఁగ = అను నీ ౭ పేరులచేతను; అనలుడు = అగ్నిదేవుడు; ఒప్పును = వెలయును. ఈశా! Fire God

తే॥ జమున సైదోడు; పెతరులసామి, జముడు,
ప్రాద్దుకొమరుడు, గుదెతాల్పు, పోతుజక్కి
నెక్కి యాడెడు బలురౌతు, దక్కినంపు
సామి, యన నంతకుం దొప్పు (శ్రీమహేశ!) 19

టీ॥ శ్రీమహేశా! జమున సైదోడు = యమునానదికి దోడఁబుట్టినవాడు; పెతరులసామి = పితృదేవతలకుఁ బ్రభువు, ప్రాద్దుకొమరుడు = సూర్యునికుమారుడు, గుదెతాల్పు = గదాధారి; పోతుజక్కినెక్కి యాడెడు బలురౌతు = దున్నపోతువాహనమునెక్కి దిరుగాడు యోధవరుడు; దక్కినంపుసామి = దక్షిణదిశకు విభుడు, అనఁగ = అనగా నీ ౭ పేర్లచేతను, అంతకుండు = యముడు, ఒప్పుఁగ = వెలయును. Yama

ఆ॥ మూలతేడు, సోకుమూకలతేడు రే
ద్రిమ్మరీడు, పొలసుదిండిపోతు,
రక్కసుండు, నల్లద్రావువా, డనఁగను
నిర్మతి ఫేళ్లు నెల్లు నీలకంఠ!

20

టీ॥ నీలకంఠ! = నల్లనికంఠముగల ఈశ్వరా! మూలతేడు = నైర్మతిమూల కథిపతి, సోకుమూకలతేడు = రాక్షససమూహములకుఁ బ్రభువు; రేద్రిమ్మరీడు = రాత్రులయందు సంచరించువాడు; పొలసుతిండిపోతు = మాంసమును దినువాడు;

రక్తసుండు=రాక్షసుండు; నల్లదాగ్నవాడు=రక్తమును దాగ్న
వాడు; అనంగ నీ ౬ ను నిర్మతిపెళ్ళుసెల్లు = నైర్మతి నామము
లుగా చెలియును. Nirvuthi

అ॥ మేటిసీరుచూలి మెయితాలుపులసామి,

వల్లెత్తాడు తాల్పు, నీళ్ళరాయఁ,

దేటిబోటిమగల యెకిమీఁడు, పడమటి

దొర యనంగ నొప్పు వరుణుఁ (డీశ!) 21

టీ॥ ఈ॥ మేటిసీరుచూలిమెయితాలుపులసామి=సముద్ర
మునఁ బుట్టిన జలచరములకు విభుఁడు; వల్లెత్తాడు తాల్పు=
పాశమునాయుధముగాఁ ధరించినవాఁడు, నీళ్ళరాయఁడు=జల
మున కధిచేవత; ఏటిబోటిమగల యెకిమీఁడు=వాహినీసతుల
పెనిమిటియగు సంవ్రములకు నధిచేవత; పడమటిదొర=పశ్చిమ
దిక్పాలకుఁడు, అనంగ=అను నీ ౫ ను; వరుణుఁడెప్పు=వరుణుని
నామములు. Varuna

సీ॥ వడిగలజింకత తడి నెక్కు నెఱరౌతు,

మేటిపాములమేత, నీటితాత,

యొడలితాల్పులపిండు కుసురగు బలియుండు,

సోఁకుదయ్యము, మింటిచూలిగాలి,

కరువలి, తెమ్మర, గాడ్పు, వయ్యర, యొంటి

వ్రూకుల పెనుముప్పు, మబ్బువిప్పు,

సురటివీవుల బుట్టు సుడిగొట్టు, చలినట్టు

చక్కవారల పెనుబాద, యీద,

తే॥ అబ్బురపుఁ దియ్యవిలుకాని నిబ్బరంపు

దెబ్బపోరుల నలయిక వ్రబ్బుబోంట్ల

గబ్బిగుబ్బల చెమటల యుబ్బడంచు

గబ్బి నాఁ జను మారుతాఖ్యలు (మహేశ!) 22

టీ॥ మహేశా! వడిగల జింక తత్తడినెక్కు నెఱిరొతు=వేగపుగమనముగల లేడివాహనమునెక్కు దిట్టరి; మేటిపాముల మేఁత=మహాసర్పములకు నాహారమైనవాఁడు; నీటితాత=జలములకుఁ దాత; ఒడలితాల్పులపిండుకునురగు బలియుండు=దేహధారుల సమూహమునకుఁ బ్రాణమైన బలవంతుఁడు, సోఁకుదయ్యము=స్పర్శమాత్రవ్యాపారియగు దైవము, మింటిచూలి=ఆకసమునఁ బుట్టువాఁడు, గాలి, కరువలి, తెమ్మెర, గాడ్పు, పయ్యర, ఒంటిమాఱకుల పెనుముప్పు=ఒంటరిగా ససహాయముగా నున్న చెట్లకు ఎక్కువ హానిచేయువాఁడు; మబ్బువిప్పు = మబ్బులను చెల్లాచెదరుచేయువాఁడు; సురటివీపులఁబుట్టు=చామరము వీచుటచే జనించువాఁడు; సుడిగొట్టు=గుండ్రముగా వీచువాఁడు. చలినట్టు=చలికి స్థానమైనది, బక్కవారల పెనుబాద=బక్కచిక్కినవారి నధికముగ బాధించువాఁడు; ఈద; అబ్బురపు దియ్యవిలుకాని నిబ్బరంపు దెబ్బపోరుల నలయిక పృబ్బుబోంట్ల గబ్బిగుబ్బలచెమటల యుబ్బడంచు గబ్బి=అచ్చెరువు గలిగించు మరుని బాణప్రహతములవలన నాయాసమునొందిన జవ్వనుల గొప్పకుచములమీఁది పెద్దచెమటలను బోఁగొట్టుటయందునేర్పరి; వినుచూలి=ఆకసమునఁబుట్టినదేవర, గొట్టు; అనంగ=అను నీతియును మారుతాఖ్యలు=వాయువునకుఁ బేర్తై, చనుక=ఒప్పును.

Air.

క॥ మరుదాఖ్య లొప్పుచుండును

ధర విను చూలి, యన సోఁకుదయ్య, మనం బ

య్యైర, యన గొట్టన నీ, దనఁ

గరువలి, యనఁ దెమ్మైరనఁగఁ, గాలి, యనంగఁ.

టీ॥ చినుచూలి, సాఁకుదయ్యము, బయ్యర; గొట్టు, ఈడు, కరువలి; తెమ్మైర. గాలి, యనునవి మరుత్తునకు నామములు. పై సీసమునఁ జెప్పఁబడిన పదములు ఈ కందమునఁ గొన్ని పునరుక్తములైనవి. Wind

క॥ ముక్కంటి యనుఁగుఁజెలి, కడ

చక్కెలిక, చాగకాడు, జక్కులదొర, బల్

రొక్క మెకిమీడు, మానిసి

నెక్కెడువాఁ, డనఁగఁ జను ధనేశుం (డభవా!) 24

టీ॥ ముక్కంటియనుఁగుచెలి = ఈశ్వరునకుఁ బ్రయమిత్తుఁడు, కడచక్కెలిక = ఉత్తర దిక్కునకు తేఁడు, చాగకాడు=ధనదాత, జక్కులదొర=యక్షులకుఁబ్రభువు, బల్రొక్క మెకిమీడు=ఎక్కువ ధనమునకు రాజు, మానిసినెక్కెడువాఁ=సరవాహనము నధిరోహించువాఁడు, అను నీపేరులచే ధనేశుఁడు=కుబేరుఁడు; చను=బప్పును. అభవా! = పాపరహితుఁడవైన సర్వేశ్వరా! Knbera

క॥ విడిముడిగల వేలుపుచెలి,

జడముడిజంగంబు, గడదెసం గాపరి యా

యొడయండు, పాఁపతొడవుల

నిడియెడి వేల్పు, నఁగ నొప్పు నీశానుఁ డిలఁ. 25

టీ॥ విడిముడిగలవేలుపుచెలి = ధనముగల వేలుపునకుఁ (గుబేరునకు) మిత్రుఁడు; జడముడిజంగంబు=జడలను దాల్చిన

బిచ్చగాఁడు, కడదెసఁగాపరియౌ యొడయండు = తుది దిక్కుగు
నిశాన్య దిక్కు నేలెడి యెకిమీఁడు, పాఁపతొడవుల నిడియెడు
వేలుపు=నాగములను భూషణములుగాఁ గలిగిన దైవము; ఈ ౪
ను, ఈశానుని పేర్లు.

క॥ దేవాలయాహ్వాయంబులు

కోవెల, యన దేవళంబు, గుడి, నా వెలయున్

దేవ, శృన, జేజే, లనఁ

గా వేలుపు, లనఁగ వెలయుఁ గ్రతుభుగభిఖ్యత్. 26

టీ॥ కోవెల, దేవళము, గుడి, ఇవి దేవాలయమునకుఁ
బేర్లు. దేవళ్లు; జేజేలు; వేలుపులు, యివి (కృతుభుక్కులకు)
దేవతలకుఁ బేరులు.

Devas

అ॥ క్షితినిఁ బేళ్లు దనరు సీద్రంపుఁబెద్ద, బల్

పాఁపతేఁడు వెన్నుపాను, పనఁగఁ

బుడమితాలు, పనఁగఁ దడవుల నిడుపండు,

చిలువతేఁ, డనంగ శేషునకును.

27

టీ॥ సీద్రంపుఁబెద్ద=కుబుసముగల పెద్ద. బల్పాఁపతేఁడు=
మహాసర్పములలోపెద్దది. వెన్నుపానుపు=విష్టునితల్పము. పుడమి
తాలుపు=భూమినివహించువాఁడు; తడవుల నిడుపండు=చిరంజీవి;
చిలువతేఁడు=పాములకు రాజు; ఈ ౬ను శేషునకుఁ బేర్లు.

Adisesha

క॥ మరునయ్యతేజి, పులుఁగుల

దొర, పాములవేటకాఁడు, తూరుపునాఁడే

చొరబువ్వుగొన్న లావరి,

గరుటామంతుఁ, డననొప్పు గరుడుం డభవా! 28

టీ॥ ఆభవా! = పాపరహితుడవైన ఈశ్వరా! మరునయ్య
తేజి = మదనజనకుడగు విష్ణుని వాహనము, పులుఁగులదొర =
విహంగేశ్వరుఁడు, పాములవేలుకాఁడు = పాములనువధించువాఁడు
తూపపునాఁడేల్దొరబువ్వుగొన్నలావరి = ఇంద్రునాహారమగు నమ్మ
తమును చెచ్చిన సత్త్వకాలి. గరుటామంతుఁడు, ఈ శును గరుటా
మంతునకు నామములు.

Garuda

ఆ. నల్లవలువతాల్పు, తెల్లనిమైదంట,

వెన్నదొంగయన్న, వెణ్ణినీళ్ళ

మేలువాఁడు, దుక్కివాలుదాలుపు, తాటి

పడగవాఁడనంగ, బలుఁడు రుద్రా!

29

టీ॥ నల్లనలువతాల్పు = నల్లని వస్త్రములను ధరించువాఁడు,
తెల్లనిమైదంట = తెల్లని శరీరముగల జోదు, వెన్నదొంగయన్న =
శ్రీకృష్ణుని అన్న, వెణ్ణినీళ్ళమేలువాఁడు = కల్లు ద్రావ నిచ్చగించు
వాఁడు, దుక్కివాలుదాలుపు = నాగలి యాయుధముగాఁ బూను
వాఁడు, తాటిపడగవాఁడు, ఈ ౬ ను బలరామునకు నామములు,
రుద్రా! = ఈశ్వరా!

Balarama

క. వడముడి, యనఁగా గాడుపు

కొడు, కన నివి రెండుఁ బేళ్ళగున్ భీమునకుం;

బుడమిం గట్టి, యనం గ

వ్వడి, యన వివ్వచ్చుఁ, డనఁగ వాసవి (యీశా!)

టీ॥ ఈశా! వడముడి, గాడుపుకొడుకు, ఈరెండును భీముని
పేర్లు. Bhima

కట్టి, కవ్వడి = రెండుచేతులతో బాబుప్రయోగము చేయు
వాడు, (ఈ శబ్దము, ఆర్యవ్యవహారమగుటచే గ్రాహ్యము.) వివ్వ
చ్చుడు=భీభత్సుడు, ఇవి 3 ను అర్జునుని పేర్లు. Arjuna

తే॥ వేలుపులతోవ, యుష్పరవీధి, యాక

సంబు, విను, విన్ను, మిను, మిన్ను, చదలు, నింగి, .

దివి, మొయిలుదారి, చుక్కల తెరువు, బయలు

గాడ్పుతం, డగ్గిన నభ మొప్పు (గరళకంఠ!) 31

టీ॥ గరళకంఠ = విషము కంఠమునందుఁ గలవాఁడా !
ఈశ్వరా! వేలుపులతోవ=దేవతల మార్గము, ఉష్పరవీధి=పై మా
ర్గము, అకసము=అకాశము, విను, విన్ను, మిను, మిన్ను; చదలు,
నింగి, దివి, మొయిలుదారి=మేఘమార్గము, చుక్కల తెరువు=
నక్షత్రమార్గము, బయలుగాడ్పుతండ్రి=వాయుజనకము. ఈ ౧౪
ను అకాశమునకు నామములు. Sky

తే॥ వెలయు ధరణిఁ జతుర్దిశల్ నలుగడలన

నలరు దచ్చికడలన దిశాష్టకంబు;

నలరు నీరై దుకడలు నా దశదిశలును,

(మౌళిధృతగంగ యంగజ మదవిభంగ!) 32

టీ॥ మౌళిధృతగంగ = శిరస్సునందు గంగను ధరించిన
వాఁడా! యంగజమదవిభంగ=మన్మథునిమదమునడంచినవాఁడా!
నలుగడలు(అన)=నాలుగుదిక్కులు, దచ్చికడలు(అన)=ఎనిమిది
దిక్కులు ఈరై దుకడలు (అన) దశదిశలు, (బేర్లై) వెలయు=
ఒప్పును. Cardinal Roita

అ॥ తాటిసింహమువాని తల్లి, కూతురిబిడ్డ,
 వెన్నునడుగుపాప, మిన్ను వాక,
 వేల్పుచేటు, కడలివెలదుక, ముత్తొవ
 ద్విమృతనగ నొప్పు దివిజగంగ.

33

టీ॥ తాటిసింహమువానితల్లి=తాళధ్వజముగల భీష్మనితల్లి,
 కూతురిబిడ్డ=తన పుత్రికయగు లక్ష్మికి బిడ్డయైనది, వెన్నునడుగు
 పాప=విష్టునిపాదమునందు పుట్టిన చిన్నిపట్టి; మిన్నువాక=గగన
 మండలమునఁ బ్రవహించునది, వేల్పుచేరు=దేవతానది, కడలి
 వెలదుక=సాగరుని యంగన, ముత్తొవద్రిమ్మరి=మూడుమార్గ
 ములఁ బ్రవహించునది, త్రిపథ గామిని, ఈ 2 ను దివిజ గంగా
 నదికిఁ బేరులు. The Ganges

తే॥ వేలుపులగౌరు, చౌదంతి, వెల్లయేనుఁ,
 గనఁగ నైరావతంబున, కాఖ్యలమరు,
 వేల్పుదొరతేజి, యనఁగను వెల్లగుఱ్ఱ,
 మనఁగ నుచ్చైశ్శ్రవం బొప్పు (నంబికేశ!) 34

టీ॥ అంబికేశ!= ఈశ్వరా! వేలుపులగౌరు = దేవతల
 యేనుఁగు, చౌదంతి=నాలుగు దంతములుగలది; వెల్లయేనుఁగు=
 తెల్లని గజము, ఇవి 3 ను ఐరావతమునకు నామములు.

Airavatha Elepnant

వేల్పుదొరతేజి = ఇందునివాహనమగు నశ్వము, వెల్ల
 గుఱ్ఱము=తెల్లని గుఱ్ఱము, ఈ 2 ను ఉచ్చైశ్శ్రవమునకుఁ బేర్లు

Uchaisrava Horse

అ॥ పుడుకుదొడుకు, వేలుపులగిడ్డి, వెలిమొద

లనఁగఁ గామధేను వలరుచుండు;

కల్పకంబు దనరు వేల్పుఁజె, ట్టివుల

మాని, వెల్లమాను, నా (నుమేశ!) 35

టీ॥ ఉమేశా! = ఈశ్వరా! పుడుకుదొడుకు = కోరికల
నొసంగునట్టి యావు; వేలుపులగిడ్డి = దేవతల యావు, వెలిమొదవు =
తెల్లని యావు, ఈ మూఁడును కామధేనువునకుఁ బేర్లు.

Kamadhenu

వేల్పుజెట్టు = సురలతరువు, వెల్లమాను = తెల్లనిచెట్టు,
ఈవుల మాను = కోరికల నొసంగెడి దుగ్రమము, ఈ 3 ను, కల్ప
వృక్షమునకుఁ బేర్లు. Kalpa Tree

అ॥ అవనిఁ గుడుసుకైదు వనఁగ, వేయంచుల

కైదు, వనఁగఁ జుట్టుఁగైదు, వనఁగ

బటువుఁగైదు, వనఁగఁ బరఁగు సుదర్శన

చక్రమునకుఁ బేర్లు (చంద్రమౌళి!) 36

టీ॥ చంచ్రమౌళి! = చంద్రుని శిరస్సునఁ ధరించిన
యీశ్వరా! గుడుసుకైదువు = గుండ్రని యాయుధము, వేయంచుల
కైదువు = వేయి మొనలుగల యాయుధము, చుట్టుఁగైదువు = పల
యాకారముగల యాయుధము, బటువుఁగైదువు = గుండ్రమైన
యాయుధము, ఈ 4 ను, నారాయణుని యాయుధమగు సుద
ర్శన చక్రమునకుఁ బేరులు.

The disc of Vishnu

అ॥ వలమురియనఁ, జుట్టువాలుజోడనఁ, గల్మి

కొమ్మమగనిఁబూరగొమ్మనంగఁ,

దనరుఁ బాంచజన్యమునకు నభిఖ్యలు

(ధృతకురంగ! ధవళవృషతురంగ!)

37

టీ॥ ధృతకురంగ=ధరించఁబడిన పారంగముగలవాఁడా!
 ధవళవృషతురంగ! = తెల్లని వృషభము వాహనముగాఁ గల
 వాఁడా! ఈశ్వరా! పలమురి=కుడిప్రక్కకుఁ దిరిగియుండునది,
 చుట్టువాలుజోడు = సుదర్శనచక్రమునకుఁ జోడుగా నుండునది;
 కల్మిశొమ్మమగనిబూరగొమ్ము=శ్రీపతి పూరించు వాద్య విశేషము,
 ఈ మూఁడును పాంచజన్య మను శంఖమునకుఁ బేరులు.

The conch of Vishnu

తే॥ రిక్కలనఁ జక్కలనఁగను, ఋక్షములకు

నాఖ్యలై యొప్పుఁ, దెఱఁగంటియన్ను లనఁగ,

నచ్చర లనంగ, వేలుపుమచ్చెకంటు

లనఁగ, సురకాంతలకు నాఖ్యలగు (గిరీశ!) 38

టీ॥ గిరీశ! = కైలాసపర్వతమున కధీశ్వరుఁడా! రిక్కలు,
 (ఋక్షశబ్దభవము) చుక్కలు; ఈ రెండును నక్షత్రముల పేర్లు.

Stars

తెఱఁగంటియన్నులు = (అనిమిషకాంతలు), అచ్చరలు=
 (అప్పరశబ్దభవము), మచ్చెకంటులు = (సురకాంతలు) ఈ మూఁ
 డును అప్పరసల పేర్లు. The celestial Women

తే॥ పవలు, పగలనఁ, బేళ్ళొప్పు దివమునకును,

రాత్రి పేళ్ళొప్పు రే, రేయి, రాతిరనఁగ,

వెలయుచుండును రేయెండ, వెన్నెలనఁగఁ,

జంద్రకకును సమాఖ్యలు (చంద్రమౌళి!) 39

టీ॥ చంద్రమౌళీ! ఈశ్వరా! పవలు; పగలు; ఈ రెండును
దినమునకు నామములు. Day

రే, రేయి, రాత్రి, ఈ ౩ ను, రాత్రిపేర్లు. Night
రేయెండ (రాత్రిగాయునెండ) వెన్నెల (తెల్లని చంద్రుడు
గలది) ఈ రెండును చంద్రికకు పేర్లు. Moonlight

క॥ మించులన, మెఱుపునఁగను,
జంచలలకుఁ బేళ్ళు దనరు; జలధరములు రా
ణించుం బలుకంగ మొయి,
శృంచు మొగు, శృంచు, మబ్బులఁచు॥ భర్గా! 40

టీ॥ భర్గా! ఈశ్వరా! మించులు; మెఱుపులు, ఈ రెండును
చంచలలకుఁ బేర్లు. Lightning

మొయిలు, మొగులు, మబ్బు, ఈ ౩ ను, జలధరములకు=
మేఘములకుఁ బేర్లు. Clouds

క॥ తొలిచదువులు, ప్రాజదువులు,
దొలిమినుకులు, ప్రామినుకులు, తొలిపలుకులు, ప్రాఁ
బలుకులు, పెనుమినుకులు, నా
వెలయు॥ శ్రుతులకును బేర్లు విశ్వాధిపతీ! 41

టీ॥ విశ్వాధిపతీ! = కాశివిశ్వేశ్వరా! తొలిచదువులు; ప్రాఁ
జదువులు, తొలిమినుకులు, ప్రామినుకులు, తొలిపలుకులు,
ప్రాబలుకులు (అదివాక్కులు) పెనుమినుకులు (విస్తృత
వాక్కులు); ఈ యేడును శ్రుతులకు నామములు.

క : జడిదేవవర్ణ, వీనిం

జడివెన, వ్రాసినను, వినిన, జనులకు నిత్యా

భృజయంబులొసగుచుండును

వదలక కానివానవానుండు పేర్నికా.

42

ట|| జడి దేవవర్ణ; వీనిని జడివినవారికిని, వ్రాసినవారికిని, వినినవారికిని, గాఢవిశ్లేషరుండు దప్పక కరుణతో సభ్యుడయము లిచ్చుచుండును.

దే వ వ ర్ణ

సమాప్తము.

మా న వ వ ర్గు

—:0:—

Names of men and their belongings.

తె॥ పాఠుడనగఁ, బుడమివేల్పు, బాఁపఁ, డనఁగ
జన్నిగ, ట్టన విప్పుండు, జగతిఁ బరఁగు;
నొడయఁ, డేలిక, యెకిమీఁడు, పుడమితేఁడు,
తేఁడు, దొర, సామి, యననొప్పు నృపతిపేళ్ళు. 1

టీ॥ పాఠుఁడు, పుడమివేల్పు=మహీసురుఁడు, బాఁపఁడు;
జన్నిగట్టు=జంబియము దాల్చువాఁడు. ఈ ౪ ను, బ్రాహ్మణుని
పేర్లు. Brahmins

ఒడయఁడు, ఏలిక, ఎకిమీఁడు, పుడమితేఁడు=భూమిశ్వ
రుఁడు, తేఁడు, సామి, దొర, అను నీ ౩ ను, క్షత్రియునకుఁబేర్లు.

Kshatrias

సీ॥ కోమట్లు మూడవకొలమువాం, డైన బేరు
లన, పైశ్యనామము, ల్దనరుఁ గాఁపు
వాండు, నా నాలవవాండు, నా బలిజేవాం,
డనఁ జను శూద్రసమాహ్వయములు;
వక్షగు నా గోచిబాపఁడు, నాగ బ్రహ్మచా
రికిఁ బేళ్ళు నడచు ధరిత్రియందు,
నాలుబిడ్డలుగలయతఁ, డిలుతేఁడు, గే,
స్తన నొప్పుఁ బేళ్ళు, గృహధిపతికి,

అ॥ అడవిమనికిపట్టు, జడదారి, యన వన

వాసి యొప్పు; నిల్లువాసితిరుగు,

బోడ, తపసి, కావిపుట్టగోచులసామి,

యన యతీందుర, డలరు (నలికనేత్ర!) 2

ఁ॥ ఆలికనేత్ర! = ఫాలలోచనా! కోమట్లు, మూడవ
కొలమువారు, బేరులు. ఈ మూడును వైశ్యునకు నామములు.

Vaisyas

కాఁపువాండు, నాలతవాండు, బలిజెవాండు; ఈమూడును
శూద్రునకుఁ బేర్లు. Sudras

వడుగు, గోచిబాపడు, ఈ రెండును బ్రహ్మచారికిఁ బేళ్ళు.

Bachelor

అలుబిడ్డలు గలయతఁడు=భార్య, పిల్లలుగలవాఁడు, ఇలు
తెఁడు=గృహయజమానుఁడు, గేస్తు, ఈ ౨ ను, గృహస్థుని పేర్లు.

Head of the family

అడవి మనికిపట్టు=వనవాసి, జడదారి=జటాధారి, ఈ రెం
డును వానప్రస్థుని పేర్లు. An anchorite

ఇల్లువాసితిరుగు, బోడ, తపసి, కావిపుట్టగోచులసామి=కావిరంగు
గతిగోపీనమును ధరించువాఁడు, ఈనాలుగును సన్యాసికిఁ బేర్లు.

Hermit

సీ॥ అమ్మ, నాఁ దల్లి, నా నవ్వు, నాఁ గన్నది,

యన మాతృకాఖ్యలౌ, నభ్యకేశ!

అబ్బి, నాయన, యయ్య, యనఁడండ్రీ యన నవ్వు,

యన జనకాఖ్యలౌ, నగనివేశ!

తోడఁబు, ట్టనఁగఁ సైఁదోడు, తోఁబు, ట్టన
సోదరాహ్వాయములౌ నాదిదేవ !

భర్తృసహోదరు భార్యకుఁ దోడికో,

డలన, నేరా, లన నలరు నభవ!

తే॥ చెలియ, లనఁ జెల్లె, లనఁగను వెలయుచుండు

నాహ్వాయములు కనిష్ఠకన్యకు గిరీశ,

జ్యేష్ఠకన్యకు నాఖ్యలై, ఊతిని వెలయు,

నప్ప, యన నక్క, యనఁగఁ జంద్రార్థమకుట ! ౩

టీ॥ అభ్యకేశ ! నగనివేశ ! అదిదేవా ! అభవా ! గిరీశ !

చంద్రార్థమకుట ! = ఓ విశ్వేశ్వరా ! అమ్మ=అంబ, తల్లి, అవ్వ,
కన్నది, ఈ ౪ ను, మాతకుఁ బేర్లు.

Names of a mother

అబ్బ, నాయన, అయ్య, తండ్రి, అప్ప, ఈ గును; తండ్రికిఁ
బేర్లు. Father

తోడఁబుట్టు, సైఁదోడు, తోఁబుట్టు, ఈమూఁడును సోదరుని
పేర్లు. Brother

తోడికోడలు=తనజోడగు కోడలు; ఏరాలు=(ఎరవు + ఆలు)
పెరవాని పెండ్లాము, ఈ రెండును దోడికోడలికిఁ బేర్లు.

Fellow-daughter-in-law

చెలియలు, చెల్లెలు=ఈ రెండును, కనిష్ఠ సోదరికిఁబేరులు.

Younger Sister

అప్ప, అక్క, ఈ రెండును జ్యేష్ఠసోదరికిఁ బేర్లు.

Elder Sister

సీ॥ ముగ్ధకుఁ బేళ్లగు, ముగుద, యనన్ ముద్ద

రాలు, నా గోల, నా బేల, యనఁగఁ.

గర్జివాయి. యనంగ గయ్యాళి, యనతాగ,
 యన హస్తానికి నాహ్వయములమరు;
 నైదువ, నాగ ముత్తైదువ, నా నయి
 దువరాలు, నా బుణ్యయువతి వెలయు;
 మృతచిరంబికి నాభ్యుదయగు, జేరంటాలు
 నాగను జిక్కిని. నా ధరిత్రి!

లే॥ గేస్తురా, అనునాభ్యచే గృహిణి వెలయు;
 నాలు, పెండ్లాము, రాణి, యిల్లా, అనంగ
 భార్య దనరును దొ, తన బానిస, యన
 వరవు, తన దాసికాభ్యుదౌ (గరళకంఠ!) 4

లే॥ గరళకంఠా! = విషము గళమునఁదాల్చిన ఈశా!
 ముగుద = ముగ్ధ అను శబ్దమునుండి పుట్టినది. ముద్దరాలు =
 ముద్ద + అలు (పేదాది శబ్దంబులకు అలుశబ్దము పరంబగు
 నపుడు రుగాగమంబగు. బాల. వ్యా.) గోల, బేల, ఈ నాలుగును
 పదునాఱు సంవత్సరములుగల పడుచు పేర్లు. Maiden

గట్టివాయి = పెద్దగొంతుగలది, గయ్యాళి, తాగ, ఈ 3 ను,
 దుష్టస్త్రీకి బేరులు. Quarrelsome Woman

బదువ, ముత్తైదువ, అయిదువరాలు = (పసుపు, కుంకుమ,
 గాజులు, మట్టెలు, మంగళసూత్రము, ఈ 5 ను, గలది.) ఈ
 మూడును బుణ్యస్త్రీకి బేరులు. House Wife

పేరంటాలు, జిక్కిని, యీ రెండును లోకాంతరమునొంది
 దేవత్యమునొందిన సువాసినికి బేరులు.

A lucky woman whose husband survives her

గేస్తురాలు, అలు, పెండ్లాము, రాణి, యిల్లాలు, ఈ అయి
 యిదును గురిసతికి బేర్లు. Wife

తొత్తు, బానిస, వరపుడు, ఈ మూఁడును దానికిఁ బేర్లు.

A servant woman

సీ॥ కన్నియ, కన్నె, నాఁ గన్యకుఁ, జేర్చొప్ప;
 జవరాలు, కొమరాలు, జవ్వని, యనఁ
 దనరు యువతి, పోడ, యన గట్టివయసుది,
 యనఁ, బ్రౌఢదాల్చునీయాహ్వాయములు
 ముసలి, మిండలకొర, ముప్పదియాతేండ్లు
 చనినది, యనుపేళ్ల నెనయు లోల;
 ముసలిది, ముదుసలి, ముదియ, పెద్ద, న నివి
 యాఖ్యలై తనరు వృద్ధాంగనకును;

ఆ॥ చెడివ, అంకులాడి, చెడ్డతొయ్యలి, వెలి

చవులుగనిన దనఁగ జార దనరు;

నిలను విటులదూత, యెడకాఁడు, కుంటెన

కాఁ, డనంగఁ దనరు గరళకంఠ!

5

టీ॥ గరళకంఠా ! = ఈశ్వరా ! కన్నియ, కన్నె, ఈ రెం
 డును పెండ్లిగాని పడుచు నామములు. A Virgin

జవరాలు, కొమరాలు, జవ్వని, యీమూఁడును యువతికిఁ
 బేర్లు. A Young Woman

పోడ, గట్టివయసుది, యీ రెండును ముప్పదియేండ్ల
 వయసుగల స్త్రీకిఁ బేర్లు. A grownup Woman

ముసలి, మిండలకొర, ముప్పదియాతేండ్లు చనినది. యీ
 3 ను, లోల యనుదానికి బేరులు.

A woman of thirtysix years

ముసలిది, ముదుసలి, ముదియ, పెద్ద, యీ ౪ ను వృద్ధాం
గనకుఁ బేరులు. An old woman

చెడిప, అంకులాడి, చెడ్డతెయ్యలి = చెడ్డగుబముగలయాఁ
డుది, వెలిచవులు గనినది = పరపురుషసాంగత్యము ననుభవించి
నది, యీ నాలుగును జారిబికిఁ బేరులు.

Harlot; debacherous woman

ఏడకాఁడు, కుంఠెనకాఁడు = కామినీకాముకులకు సాంగ
త్యముఁ గుడుచ్చువాఁడు, యీ రెండును దారువుగాని పేరులు.

A pimp

టీ॥ వేల్పుబానిస, వెలియాలు, వేడ్కకత్తె,
లంజె, బోగముచాన, వెల్లాటకత్తె,
పడపుఁజెలి, యాటచేడియ, గడనకత్తె,
నాగ నివి వేశ్యకాఖ్యలౌ నగనివేశ ! 6

టీ॥ నగనివేశ ! = ఓ విశ్వేశ్వరా ! వేల్పుబానిస = దేవతల
బానిస, వెలియాలు = ధనకాంత, వేడ్కకత్తె, లంజె, బోగము
చాన = భోగాంగన, వెల్లాటకత్తె = అధికముగా నాడునది, పడపుఁ
జెలి = ధనార్జనము సేయుచెలి, ఆటచేడియ = అభినయము
సేయు యువతి, గడనకత్తె = అర్జనగల భామిని; యీ తొమ్మిది
యును, వేశ్యకు నామములు. a dancing girl

ఆ॥ వెచ్చకాఁడు, బొజుగు, వేడుకకాఁడు, మిం
డండు, ననువుకాఁడు, మిండగీఁడు,
లంజెకాఁడు, నా ధరం, జను బల్లవ
నామధేయములు పినాకహస్త ! 7

టీ॥ పినాకహస్త! = త్రిశూలముహస్తమందుగల ఈశ్వరా!
 వెచ్చకాడు = ధనము వెచ్చించువాడు, బొజుగ, వేడుకకాడు =
 వేడుకలుగలవాడు, మిండడు, ననుపుకాడు = మెత్త వనముగల
 వాడు, మిండగీడు, లంజెకాడు = లంజెనుంచినవాడు. ఈ
 యేడును విటుని పేళ్ళు. A gallant

ఆ॥ కోడెకా, డనంగ గోవాళ్లు, నాగను
 యువజనాభ్య లొప్పుచుండు రెండు;
 నాగవాస, మనగ నామమౌ వేశ్యాజ
 నంబు మేళమునకు, (నంబికేశ!) 8

టీ॥ అంబికేశ! = ఈశ్వరా! కోడెకాడు = బవ్వనముగల
 వాడు, గోవాళ్ళు = యువకుడు, ఈ రెండును యువజనునకు
 బేర్లు. నాగవాస = ఇది భోగము మేళమునకు నామము.

A set of dancing girls

సీ॥ నెలఁతుక, క్రొల్లంటి, పొలఁతుక, ముద్దియ,
 వాలుగంటి, వగువ, పడఁతి, మడఁతి,
 చెలి. మచ్చెకంటి, యుగ్మలి, యింతి, తొయ్యలి,
 నవలా, కలువకంటి, నాతి, గోతి,
 పూఁబోడి, చిగురాకుఁబోడి, పైఁదలి, మించు
 బోడి, ముద్దులగుమ్మ, పొలఁతి, కొమ్మ,
 ప్రోయా, లువిద. తీగెబోడి, చేడియ, యించు
 బోడి, యన్న, వెలంది, బోటి, జోటి,
 తే॥ చాన, తెఱవ, నెలందుక, చామ, లేమ,
 చెలువ, యెలనాగ, చిలుకలకొలికి, కలికి,

తలిరుచోడి, యలరుచోడి, నెలత, పొత్తి,
గరిత, అతివ, నా శ్రీసమాఖ్యలు (మహేశ!) 9

టీ॥ మహేశ! నెల తుక, కాల్గంటి = ప్రకాశించు కను
గవ గలిగినది; పాలరుక, ముద్దయ, చాలుగంటి = వికాసనేత్ర,
మగువ, వడత, మడత, చెలి, మచ్చెకంటి = మత్స్యమువంటి
నేత్రములు గలది. నాతి గోతి, పూచోడి=పుష్పమువంటి మేను
గలది. చిగురాకుచోడి=చిగురాకువంటి మేనుగలది. పైచలి,
మించుచోడి=మెఱుపువంటి మేనుగలది, ముద్దులగుమ్మ=ముద్దు
లొలికించునది, పాలత, కొమ్మ, ప్రాయాలు, ఈవివ, తీగె
చోడి=తీగెవంటి మేనుగలది. చేడియ, ఇంచుబోడి = చెఱకు
వలె మధురమైన మేనుగలది, అన్ను, వెలది, బోటి, జోటి,
చాన, తెఱవ, వెలరుక, చామ, లేమ, ఎలనాగ, చిలుకల
కొలికి=చిలుకముక్కులవంటి కనుగొనలు గలది, కలికి, తలిరు
చోడి=చిగురువలె మృదువైన మేనుగలది, అలరుబోడి=పూవు
వలె మృదువైన మేనుగలది, నెలత, పొత్తి, గరిత, అతివ. ఈ
౪౮ యను, శ్రీకి నామములు.

A Woman

తే॥ చెలిమి, నేస్తంబు, పొందు, నా స్నేహ, మలరు
నెచ్చెలి, యనుంగు. సంగాతి, నేస్తకాడు,
సంగడీ, డన జెలికా, డనంగఁదనరు
స్నేహీతునకు సమాఖ్యలు (శ్రీమహేశ!) 10

టీ॥ శ్రీమహేశ! చెలిమి, నేస్తంబు, పొందు, ఈ మూ
డును నెయ్యమునకు నామములు. A Friendship

నెచ్చెలి, అనుగు, సంగతి, నెత్తకాడు, సంగడి, చెలి
కాడు, ఈ అటును, మిత్తునకు నామములు. A Friend

సీ॥ దొంగ, తెక్కలికాడు, దొరకోలునన్నాసి,

ము, చెత్తు బరికాడు, ముడియవిడుపు,

తెరువాటుకాడు, కత్తెరదొంగ, చేవాడి

కాడు, వల్లడికాడు, కన్నగాడు,

మునిముచ్చు, గడిదొంగ, యనఁ దస్కరాఖ్య లొ

జెండిపోతు, గరాసు, మొండికట్టె,

టకటొంకు, టాబోటు, టక్కులాడు, పిసాళి,

టక్కరి, ముడికాడు, తవళికాడు,

తే॥ కల్లరియు, గొంటు, కైలాటకాడు, చెడుగు,

బేరజము, కుచ్చితుడు, దోసకారి, చెనటి.

పాలనుడు, నాలిబూతంబు. పలువ, తుజవ,

కూళ, గడు, సన వ ర్తిల్లు, గుజను పేళ్ళు. 11

టీ॥ దొంగ, తెక్కలికాడు = బందిపాటువెయ్యవాడు;
దొరకోలు సన్నాసి=వేసమువేసి సమ్మకము కలిగించి సొమ్ము నప
హరించువాడు, ముచ్చు, ఎత్తుబరికాడు, ముడియవిడుపు =
ద్రవ్యముగల మూటలముడులను విప్పెడివాడు, తెరువాటు
కాడు=త్రోవకొట్టువాడు, కత్తెరదొంగ = కత్తిరించి దొంగిలించు
వాడు, చేవాడికాడు = దొంగిలించుటకు కరలాఘవముగల
వాడు; వల్లడికాడు=కొల్లగొట్టువాడు, కన్నగాడు=కన్నములు
వేయు దొంగ, మునిముచ్చు=మునివలె నేమియుఁ దెలియన
టుండి దొంగతనముసేయువాడు, గడిదొంగ = మర్మజ్ఞుడైన
చోరుడు; ఈ ౧౩ ను, దస్కరునకుఁ బేర్లు. A Thief

చెండిపోటు = మూడబుద్ధిగలవాడు, గరాసు, చెండికటె.
 టకటొంక, చాచొటు, టక్కులాడు = అన్యతములాడువాడు,
 విసాళి, టక్కురి, ముడికాడు, తవళికాడు = మోసగాడు, కల్లరి =
 అసత్యమాడువాడు. గొంటు, కైలాటగాడు = మాయోపాయము
 లెఱంగినవాడు, చెడుగు, బేరజము, కుచ్చితుడు, దెసకారి,
 పాపములఱజేయువాడు. చెనట, పాలసుడు, నాలిబూతము,
 పలువ, తులువ, కూక, గడుసు, ఈ లు పేర్లును కుత్సితునకు
 నామములు.

A wicked man

ఆ॥ పాప, బుడుత, చిఱుత, పట్టి, నిసువు, కందు,
 కూన, నిసువు, బిడ్డ, కుఱ్ఱ, బొట్టె,
 యనంగ శిశుసమాఖ్యలగుఁ గొమరుండు, నాఁ
 గొడుకు, నాఁ కుమారకుండు వెలయు. 12

టీ॥ పాప, బుడుత, చిఱుత, నిసువు, పట్టి, కందు, కూన,
 నిసువు, బిడ్డ, కుఱ్ఱ, బొట్టె, ఈ గు ను, శిశువునకుఁ బేర్లు.

Child

కొమరుండు = కుమారశబ్దమునకుఁ దప్పవము. కొడుకు = ఈ
 రెండును పుత్రుని పేళ్ళు.

Son

ఆ॥ వటుసమాఖ్యలగుచు వసుధలోఁ గొండిక
 వాఁ, డనంగఁ బడుచువాఁ, డనంగఁ
 బిన్నవాఁ, డనంగఁ జిన్నవాఁ, డనంగను
 (వినుతగుణసనాథ! విశ్వనాథ!) 13

టీ॥ వినుతగుణసనాథ = కొనియాడఁబడెడు గుణములతోఁ
 గూడినవాడా! విశ్వనాథ = ఓ కాశీవిశ్వేశ్వరా! కొండికవాడు,

పడుచువాడు, విన్నవాడు, చిన్నవాడు, ఈ నాలుగును వలు
సమాఖ్యలు = బాలుని పేర్లు. A lad

సీ॥ గిటక, పొట్టి, కుఱుచ, గిట్ట గుజ్జనంగ, వా
మనుఁ, దొప్పఁ; జను నపస్మారిపేళ్ళు
వెడఁగు, వేడుఱు, వెట్టి, వీటిఁడి, వేటిఁడి,
వెంగలి, వెంబరవి, త్రనంగఁ
జతురునకును బేళ్ళు, జాణ, దంట, వలంతి,
వెరవరి, పొడ, నేర్పరి యనంగఁ,
బ్రన్ననివాడు, రూపరి, చూడఁగలవాడు,
చక్కనివాడు, నా జగతిఁ బరఁగు

తే॥ సుందరాకారవంతుండు, సొగసుకాడు,
వన్నెకాఁ, డన శృంగారి వసుధ వెలయు
నంధకునిపేళ్ళు, చీకు, గుడ్డ, నంగ మూఁగ
మూవ, యన మూకనామముల్ (దేవదేవ!) 14

టీ॥ దేవదేవ = దేవాధీశ్వరా! గిటక, పొట్టి, కుఱుచ, గిట్ట,
గుజ్జ. ఈ ౫ ను, వామనుని పేర్లు. Dwarf

వెడఁగు, వేడుఱు, వెట్టి, వీటిఁడి, వేటిఁడి, వెంగలి, వెంబర
విత్తు, యి యేడును నపస్మారికి నామములు. An epileptic
జాణ, దంట, వలంతి, వెరవరి = ఉపాయశాలి, ప్రొడ =
ప్రాధుడు; నేర్పరి = నేర్పుగలవాడు. ఈ ౬ ను, గుళలునకుఁబేర్లు.

A skilful man

ప్రన్ననివాడు, రూపరి = అందముగలవాడు, చూడఁగల

వాడు. ఇతరులకుఁ బాపదగినవాడు, చక్కనివాడు. ఈనాలుగును సాందర్భవంతుని నామములు.

A beautiful man

సాగసుకాడు, పన్నె కాడు ఈరెండును శృంగారవంతుని పేర్లు.

A bean

చీకు, గుడ్డి, ఈ రెండును అంభుని పేర్లు.

A blind man

మూఁగ, మూఱ, యీ రెండును మూకుని పేర్లు.

A dumb man

క॥ కాయము పేళ్లె వెలయును

మే, యన నొక, లనఁగ మేను, మెయి యనభోగ్య
ప్రాయము పేశ్యగుఁ బరువము,

పాయము, జవ్వన, మనంగ భావజదమనా! 15

టీ॥ భావజదమనా! = మన్మథాంతకా! మే, ఒడలు, మేను, మెయి, యీ నాలుగును కాయమునకుఁ బేర్లు.

Body

పరువము, పాయము, జవ్వనము, ఈ 3 ను, ప్రాయమునకు నామములు.

Youth

తే॥ నెఱులు, కురులు, వెండ్రుకలు, నా నెఱక, లనఁగఁ

గొప్పు, తుఱు, మన వేనలి, క్రొవ్వెద, యన
గేశధమ్మిల్లములు, మించుఁ గీలుగంటు,

కొమ్ముడి, యనంగఁ గేశబంధమ్మగు భవ!

టీ॥ భవ=ఈశ్వరా! నెఱులు, కురులు, వెండ్రుకలు, నెఱకలు, ఈనాలుగును కేశముల నామములు.

The hair

కొప్పు, తుఱుము, వేసలి, క్రొవ్వెడ, ఈ నాలుగును ఉప
దల కొప్పునకుఁ బెట్లు. A female, s hair tied up

కీలుగంటు, కొమ్ముడి, ఈ రెండును గోబంధములకుఁ
బెట్లు. A knot of hair

తే॥ నొసలు, నెన్నొసల్, నుదురు, నెన్నుదు. రనంగఁ
దనరు ఫాలంబు, చూడ్కి, చూపనఁగ, నొప్పు
నాహ్వయము లీక్షణమునకు నక్షికాఖ్య
లలరుగన్, కన్ను, నా (నభ్రకేశ!) 17

టీ॥ అభ్రకేశ ! = ఈశ్వరా ! నొసలు, నెన్నొసలు, నుదురు,
నెన్నుదురు, ఈ నాలుగును, ఫాలభాగమునకుఁ బెట్లు.

Forehead

చూడికి, చూడ్కి, చూపు, ఈ మూఁడును వీక్షణమునకుఁ
బెట్లు. Sight

క॥ కను, కన్ను, ఈ మూఁడును, ఆక్షికఁ బెట్లు. Eye
క॥ వీను, లనఁ జెప్ప, లనంగా

జానుగు, లన నాహ్వయములు శ్రవణంబులకు॥
గొ, నన నడు, మనగా నభి

ధానములగు మధ్యమునకుఁ దరుజేందుధరా! 18

టీ॥ తరుజేందుధరా ! = బాలచంద్రుని ధరించినవాఁడా !
ఈశ్వరా ! వీను, చెవి, జానుగు; ఈ మూఁడును చెవికిఁ బెట్లు.

Ear

కొను, నడుము, ఈ రెండును నడుమునకుఁ బెట్లు.

Waist

రే॥ అక్కు, తొ, మ్మెద. బోర, నా నలరు వత్తి;
 మాస్మమున కొప్పుచుండు నాఖ్యలు మొగంబు,
 మోర, మో, మనం; బేకొప్పు నూరువునకుఁ
 దెంబొడ, యనంగఁ గుఱువు, నా (నందివాహా!)

టీ॥ నందివాహా=నందిశ్చరుడు వాహసముగాగల ఈశ్వరా!
 అక్కు, కొమ్ము, ఎడ, చొర, యివి నాలుగును వక్షమునకు
 నాహ్వయములు Chest

మొగము, మోర, మోము, యీ 3 ను, ముఖమునకుఁ
 బేర్లు. Face
 పెంచెడ, కుఱువు, యారెండును ఊరువు సమాఖ్యలు.

Thigh

తే॥ వదనగుహ, యొప్పు నారు, నా వాయి, యనంగఁ
 బల్లు, పలుఁ నాఁగ దంతంబు, పేళ్ళు వెలయుఁ;
 బెదవి, వాతెఱ, మోవి, యన్నేళ్ళు దనరు
 చుండు నోష్టంబు (శీతాంశుఖండమౌళి!) 20

టీ॥ శీతాంశుఖండమౌళి != అర్ధచంద్రుని శిరస్సునధరించిన
 యీశ్వరా! నెరు, వాయి, యీ రెండును నోటిరంధ్రమునకు
 నామములు. Mouth

పల్లు, పలు, యారెండును దంతమునకు నామములు.

Tooth

పెదవి, వాతెఱ, మోవి, యీ మూఁడు, నధరోష్ఠమునకు
 సమాహ్వయములు. Lip

క॥ కయి, యనఁ గై, నాఁ గే, లనఁ
 జెయి, యనఁ జై, నాఁగఁ జెయ్యి, చే, నా హస్తా

హ్వయములగు (నన్నపూర్ణ
ప్రియవల్లభః కాశికాపురీవరనిలయా!) 21

టీ॥ కయి, కై, కేలు, చెయి, చై, చెయ్యి, చే, ఈ 2 ను,
హస్తమున కాహ్వయములు, అన్నపూర్ణప్రియవల్లభః = పార్వతీ
ప్రాణేశ్వరా! కాశికాపురీవరనిలయా = కాశీనగరనివాసా !

Hand

క॥ ఎద, యన డెందం, బనఁగా
మది, యనఁగా నెడఁ, దనంగ మఱి యుల్లము, నా
హృదయమునకు నవి యెసఁగును
విదితంబుగ నాహ్వయములు (విశ్వాధిపతీ!) 22

టీ॥ విశ్వాధిపతీ! = విశ్వేశ్వరా! ఎద, డెందము, మది,
ఎడఁద, ఎడ, ఉల్లము, ఈను, హృదయమున కాహ్వయములు.

Heart

క॥ లోఁజెయ్యన, నఱచెయ్యనఁ,
గాఁ జెల్లును బేళ్లు రెండు కరతలమునకు॥
మీఁజెయ్యనఁ, బెడచెయ్యయు
నాఁ జనుఁ గరచరమభాగనామములు (శివా!) 23

టీ॥ శివా = ఈశ్వరా! లోఁజెయ్యి = చేతి లోభాగము, అఱ
చెయ్యి = లో హస్తము, ఈ రెండును అఱచేతికిఁ పెద్దు.

Palm

మీఁజెయ్యి = హస్తముయొక్క పైభాగము, పెడచెయ్యి = చేతి
యొక్క పెడభాగము, ఈ రెండును హస్తముయొక్క చరమ
భాగమునకు నాఖ్యలు,

The heart of the hand

ఆ॥ పొట్ట, పొక్కు, కడుపు, బొట్ట, బొట్ట, యనంగ
 నొప్పుచుండు నాభి లుదరమునకు
 నాభిబలమునకును నామపేయములగు
 బొడ్డు నాగ, మతేయుఁ బొక్కిలనంగ. 24

చీ॥ పొట్ట, పొక్కు, కడుపు, బొట్ట, బొట్ట, ఈ ను, ఉదర
 మునకు నామములు.

Belly

బొడ్డు, పొక్కిలి, ఈ రెండును నాభికి పేర్లు.

Naud

తే॥ వెన్న, నంగను వీపు, నా వెనుకమేను,
 నాగఁ జరమాంగమున కొప్పు నామములుగఁ
 బుట్టె, తలపాల, నా బున్న, పుతీయ, నాగ
 పాలమున కాఖ్యలై యొప్పు (ఫాలనేత్ర!) 25

టీ॥ ఫాలనేత్రా! =నుదుటియందు కన్నులుగల యీశ్వరా!
 వెన్ను, వీపు, వెనుకమేను = ఒడలి వెనుక భాగము, ఈ మూఁ
 డును వీపునకుఁ బేరులు.

Back

పుట్టె, తలపాల, పునుక, పుతీయ, యీ ను, గపాల
 మున కాహ్వయములు.

Skull

క॥ అడు, గంజ, హజ్జ, యనంగ
 బుడమిఁ బదంబునకు నామములు విలసిల్లున్
 మేడ, కుత్తు, కట్టు, గొంతన,
 నడరు గళంబునకుఁ బేళ్ళనంగధ్వంసీ : 26

టి॥ అనంగధ్వంస ! = అనంగుని ధ్వంసము సేసిన మహేశ్వరా ! ఆడుగు, అంజ, హజ్జ, ఈశు, చరణమునకు నామములు.

Foot

మెడ, కుత్తుక, అఱ్ఱు, గొంతు, ఈ శను, గళమునకుఁజేర్చు.

Neck

ఆ॥ బువ్వ, వంటకంబు, బోనంబు, మెతుకు, కూ,
దోగిరము, పసాద, మోరె, మనఁగ
నన్న మొప్పు, జేల, మలరు, బుట్టంబు, దు
వ్వలువ, చీర, కోక, వలువ యనఁగ. 27

టి॥ బువ్వ, వంటకము, బోనమ్ము మెతుకు, కూడు, ఓగి
రము, పసాదము, ఓరెము, ఈ యెనిమిదియు అన్నమున కాహ్వా
యములు.

Food

పుట్టము, దువ్వలువ, చీర, కోక, వలువ, ఈశు, వస్త్రము
నకు నామములు.

Cloth

తే॥ మెసవె, నారోగిణ మొనర్చె, మెక్కె. దినియె,
గుడిచె, నారగించెను, బసాపడియె, నమలె,
సాపడె ననంగ నొప్పు బోజనము సేసె
ననుట కివి యాఖ్యలై (యీశ! యభ్రకేశ!) 28

టి॥ అభ్రకేశ ! = ఈశ ! మెసఁగెను, మెసవెను, ఆరోగిణ
మొనర్చెను, మెక్కెను, తినియెను, కుడిచెను, అరగించెను, పసా

పడియెను, నమలెను, సాపచెను, ఈ ౯ యును, భోజనము సేసె
ననుటకుఁ దేర్లు.

Ate

క॥ నాన, యన సిగ్గు, సిబ్బితి,
నా నివి వీచాపదంబునామంబు లగుం;
బానము, సేయుట, పేళ్ళగు
నానుట, త్రావు, టనఁ ద్రాగుటనఁ, గ్రోలుటనన్. 29

టీ॥ నాన, సిగ్గు, సిబ్బితి, ఈ 3 ను, లజ్జకు నామములు.
Shame

అనుట, త్రాగుట, త్రావుట, క్రోలుట, ఈ ౪ ను, పానము
సేయుటకు నామములు.

To drsnk

ఆ॥ తళియ, పల్లెరంబు, తెలె, హరివాణంబు,
తట్టి, కంచ, మనఁగఁ దనరు బాత్ర,
చెల్లఁ జషకమునకుఁ బేళ్ళు, డబ్బుర, కోర,
గిన్నె, యనఁగ, (రజతగిరినివాస!) 30

టీ॥ రజతగిరినివాస ! = కైలాసవర్వతమున వసించు
నీశ్వరా ! తళియ, పల్లెరము, తెలె, హరివాణము, తట్టి, కంచము
యీ అఱును భోజనపాత్రమున కాఖ్యలు.

Metal plate

డబ్బుర, కోర, గిన్నె, యీ మూఁడును బానపాత్రముల
కాహ్వయములు.

A Brass bowl

తే॥ నతికిఁ బేళ్ళొప్పు జోత, దండము, జొహారు,
మొక్కు, జేజే, యనంగఁ గేల్ మొగిచెఁ, గొలిచె

నెఱగెఁ, జేమోడ్చె, నన నమస్కృతి యొనర్చె
ననుట కివి యాఖ్యలగు (సీశః యథ్రకేశః!) 31

టీ॥ ఈశ! అభ్యకేశా! జోత, దండము, జొహరు, మ్రొక్కు
జేజే, ఈ ను, నమస్కారమునకుఁ బేర్లు.

Salute

కేల్మొగించెను = చేతులు జోడించెను, కొలిచె, ఎఱగెను,
చేమోడ్చెను = చేతులు జోడించెను, ఈ ౪ ను, నమస్కారముఁ
జేసెననుటకు, నామములు,

Saluted

తే॥ ఒప్పు, శయనించుటకును, బిన్నుండెఁ, బండె,
బివ్వడించెఁ, బరుండెను, బివ్వళించె,
నత్తమిల్లె నన న్మఱి మెత్త, సెజ్జ,
పఱపు, పాన్పనఁ దగు శయ్య ఫాలినేత్ర! 32

టీ॥ ఫాలినేత్ర! = నుదుటనేత్రముగలవాఁడా! ఈశ్వరా!
పన్నుండెను, బండెను, పివ్వళించెను, అత్తమిల్లె, పివ్వడించెను,
పరుండెను, ఈ ౬ ను, శయనించెననుటకుఁ బేర్లు.

Lay down

మెత్త, సెజ్జ, పఱపు, పాన్పు, ఈ ౪ను, శయ్యనామములు.

Bed

తే॥ ఒప్పు ధ్వనిపేళ్ళు రొద, యన నులిపునాఁగ,
సద్దనంగను, గూతనాఁ, జిప్పుడనఁగ,
నలుకుడన, రోదనముసేసె ననుట కొఖ్య
లెసఁగు నఱచెను, వాపోయె, నేడ్చె. ననఁగ. 33

చి॥ రాచ, చాచిట్ట, నుడ్డు, కూత, చప్పుడు, అలుకుడు,
ఈ ౬ ను, శబ్దమునకు నామములు.

Noise

ఆటచెను, వాపోయెను, పిచ్చెను, ఈ ౩ ను, విలపించె
ననుట కాహ్వానములు.

Wept

క॥ అగుఁ జేచ్చు నీరువట్టిన,

దగ, దప్పియు, దూప యనఁగ దాహంబునకు॥

నగవు, నగు, నవ్వు, నవు, నా

నగు నాఖ్యలు హాసమునకు నగజాఢీశా! 34

టి॥ ఆగజాఢీశా! నీరు, వట్టు, చగ, దప్పి, ఈ ౪ ను,
దాహమున కాఖ్యలు.

irst

నగవు, నగు, నవ్వు, నవు ఈ ౪ ను, హాసమున కాఖ్యలు.

Laughter

క॥ చాగమునాఁ, బుడు, కనఁగా,

నీగి, యనఁగ, నిడుట యనఁగ, నీవీయనంగాఁ,

దేగము, నాఁ, బెట్టుడు, నాఁ

ద్యాగమునకు నాఖ్యలగుచు ధరఁ బరఁగు (శివా!)

టీ॥ శివా! = ఈశ్వరా! చాగము, పుడుకు, ఈగి, యిడుట
ఈవి, తేగము, పెట్టుడు, యీ ౪ ను, దానమునకు నామములు.

Gift

ఆ. ఎలసె. బెరసె, హత్తె, గలసె, నదికె, జెందె,

బొందె, దొరసెఁగూడె, నొందె, నెనసె,

ననఁగ సక్తమయ్యెననుటకు నివి యాఖ్య

లగు (గిరీశ! యీశ! యభ్యుకేశ!)

టీ॥ గిరీక! యాక! అభ్యకేశ! ఎలసెక, బెరసెక, హత్తెక,
ఎనసెక, అదికెక, చెందెక, హందెక, బెరసెక, కూడెక,
ఒందెక, చెనకెక, యా ౧౧ ను, గలిసెకొనెననుటకుఁ బేర్లు.

Met

ఆ॥ ఎడసెఁ, బాసె, వేఱుపడెఁ, బురివిచ్చె, నా
నలరు భేదమయ్యె ననుట పేర్లు;
స్వవశమయ్యె ననుట కవుఁ, బేస్సు లోనయ్యె,
నగ్గమయ్యెననఁగ, (ననమనేత్ర!) 37

టీ॥ అసమనేత్ర! = బేసికన్నులుగల యీ శ్చరా!
ఎడసెక, బాసెక, వేఱుపడెక, పురివిచ్చెక, యీ ౪ ను, వియోగ
మొందెననుట కాహ్వాయములు.

Separated

లోనయ్యె, ఆగ్గమయ్యె, యీ ౨ ను స్వవశమయ్యెననుట
కాఖ్యలు.

Yielded

ఆ॥ అగు గృహీతమయ్యెననుటకుఁ బేర్లుగ
పడియెఁ, జేపడియెను, బట్టుపడియెఁ,
జిక్కుపడియెఁ దగిలెఁ, జిక్కెఁ, దగుల్పడె
ననఁగ, నగనివేశ! యభ్రకేశ! 38

టీ॥ నగనివేశ! అభ్యకేశ! = యీశ్చరా! అగపడియెక =
అధీనమయ్యెను, చేపడియెను = చేతఁజిక్కెను, పట్టుపడియెను =
పట్టుచిక్కెను, చిక్కుపడియెను, తగిలెను, చిక్కెను, తగుల్ప
డెను, యీ ౮ యును, గృహీతమయ్యెననుట కాఖ్యలు.

Seized

లే॥ అనియె, నొడివె, ఐక్కాణించె, నాడె, జెప్పె,
 వినిచె, వాక్కుచ్చె, బలికెనా, జను, వచించె
 ననుట; కాలించె, నాలకించెను, వినె, నన
 నలరు నవధరించెనటుంట కాఖ్య లీశ. 39

టీ॥ ఈశ ! = యీశ్వరా ! అనియెను, నొడివెను, ఐక్కాణిం
 చెను, అడెను, చెప్పెను, వినిచెను, వాక్కుచ్చెను, పలికెను, యీ
 రా యును, చెప్పెననుటకుఁ బర్యాయపదములు.

Told

అలించెను, అలికించెను, వినెను, యీ 3 ను, అవధరించె
 ననుటకు నాఖ్యలు.

Heard

క॥ కనియెను, చూచెను, కాంచెను,
 కనుగొనె, గన్గొనె, ననంగఁ గలయవిపేక్షై
 చనువీక్షించెనటుంటకు;
 ఘనతరగోరాజగమన! కాయజదమనా ! 40

టీ॥ ఘనతరగోరాజగమనా ! = గొప్పదైన వృషభముపై
 సంచరించువాడా ! కాయజదమనా ! = మన్మథాంతకా ! కని
 యెను, చూచెను, కాంచెను, కనుగొనెను, గన్గొనెను, యీ ౫ ను,
 వీక్షించెననుటకుఁ జేర్లు.

Saw

క॥ చను, గృతగమనుడనయ్యెద
 ననుటకు నామమ్ములగుచు నవని నరిగెదఁ,
 జనియెద, బోయెద, నేగెద,
 బనివినియెదననెడునట్టి పలుకులు రుద్రా! 41

టీ॥ రుద్రా! ఈశ్వరా! అరిగెదను, చనియెదను, పోయెదను,
ఏగెదను, పనివినియెదను ఈ ౫ ను బయలుదెరచె ననుటకు
నాహ్వయములు.

I will go

ఆ॥ ద్విగుణమున కభిఖ్య, లగు నిబ్బ డిమ్మడి,
జంట, దంట, దుగయు, జమిలి, రెట్టి,
యినుమడి, యన; మిథునమున కాఖ్య లగు జోడు,
దోయి, కవ, యనంగ, (ధూతకలుష). 42

టీ॥ ధూతకలుష=పోగొట్టబడిన కలుషము గలవాడా!
ఇబ్బడి, ఇమ్మడి, జంట, దంట, దుగ, జమిలి, రెట్టి, (రెంటు)
ఇనుమడి ఈ 8 ద్విగుణమున కాహ్వయములు. Double జోడు,
దోయి, కవ ఈ 3 ను మిథునమునకు నామములు. pair

సీ॥ ఒం, డొక్కఁ, డొకటి, యొక్కొం, డన నగు నేక;
మీరు, రెం, డిరు, నాఁగ, నెనఁగుద్వయము;
తిగ, మూఁడు, మూ ర్నాగఁ, దగుఁ ద్రయి, తీవంచ
నలు, నాల్గు, చొ, యన నగుఁ జతుష్క;
మెనఁగుఁ జొవంచ, యై, దే, ననఁ బంచకం
బా, టీరుమూఁ, డిత్తి గనఁగ నొప్పు
షట్కంటు; ఋషిసంఖ్య సత, చక్కువడగ, యే
డన నొప్పు నష్టసం ఖ్యకును బేళ్ళు

తే॥ తనరు నిరునాలు, గెనిమిది, దచ్చి, యనఁగఁ;
బలఁగు నీరాఱు, పండ్రెండు, బార, యనఁగ

ద్వాదశమునకు నాఖ్యలు, ధరణీయందు

తైలజానాథః ప్రమథసంచయసనాథః! 43

టీ॥ ఏనుట కరుణాసనాథః=కొనియాడఁబడిన, కరుణతోఁ
గూడునొసఁచాఁడా! శ్రీవిశ్వనాథా=ఈశ్వరా! ఒండు, ఒక్కఁడు,
ఒక్కటి, ఒక్కండు, ఈ 4 ను ఏకమునకు నాహ్వాయములు.
One; ఈటి, రెండు, ఇరు ఈ 3 ను ద్వయమునకు నామములు
Two; తిగ, మూఁడు, మూరు ఈ మూఁడును త్రయికి నాహ్వాయ
ములు. Three; తీవంచ=మూఁడునొకటియు, నలు, నాలుగు, చౌ
ఈ 4 గును బతుష్కమునకు నామములు. Four; చౌవంచ=నా
లుగునొకటి, అయిదు, ఐదు, ఏను ఈ మూఁడును బంచకమునకు
బేర్లు. Five; అఱు, ఇరుమూఁడు, ఇత్తిగ=ఇరు + తిగ. రెండుమూఁ
డులు ఈ 3 ను షట్కమునకుబేర్లు. Six; సత=సప్త, చక్కువ
గడ=అరునొకటి, ఏడు, ఈమూఁడును సప్తసంఖ్యకుబేర్లు, Seven
ఇరునాలుగు, ఎనిమిది, దచ్చి ఈ 3 ను అష్టకమునకాఖ్యలు.
Eight; ఈరాఱు, పండెండు, బార ఈ మూఁడును ద్వాదశమున
కాఖ్యలు. Twelve.

తే॥ జరిగె, నూడెను, జాతెను, నుఱికె, వెల్లె,

బాతె, బఱచెను, దొలగె, నప్పలుకులెల్ల

నవనిలోనఁ బలాయితఁడయ్యె ననుట

కాఖ్యలై యొప్పుఁ జంద్రరేఖావతంసః! 44

టీ॥ చంద్రరేఖావతంసః=చంద్రరేఖ భూషణముగా గల
వాఁడా! = ఈశ్వరా! జరిగె, ఊడెను, జాతెను, ఊఱికె, వెల్లె,
పాతె, పఱచెను, దొలగె ఈ 8 యును పరుగెత్తె ననుటకు
నామములు.

క॥ వేంచేసెను, వచ్చెను, జను
దెంచెను, విచ్చేసె, నరుగుదెంచె, ననగ సే
తెంచె, నన నయ్యె నాగతుఁ
డంచుం బలుకుటకు నాఖ్య లంబరకేశా!

టీ॥ అంబరకేశా! = అకాశమే కేశముగా గలవాడా!
వేంచేసెను, వచ్చెను, చనుదెంచెను, విచ్చేసెను, అరుదెంచెను,
అరుగుదెంచెను, వితెంచెను,=(విగు + తెంచె) ఈ అక్షును అగతుఁ
డయ్యె ననుట కాహ్వయములు. Came

తే॥ నాటినుత, నాటినుండియు, నాటగోలె,
నాటఁబట్టి, నాడుమొదలు, నాఁగనాహ్వా
యమ్ములయ్యెఁదదారభ్య యనుట కవని
వినుత కరుణాసనాథ! శ్రీవిశ్వనాథ॥ 46

టీ॥ వినుత కరుణాసనాథ! శ్రీవిశ్వనాథ! నాటినుత,
నాటినుండి, నాటగోలె, నాటఁబట్టి, నాడుమొదలు ఈ 5 ను
తదారభ్య (అ దినము మొదలుకొని) అనుటకు నాఖ్యలు.

Since then

తే॥ వైరమునకును ధర సమా హ్వాయము లమరుఁ,
గంటు, పగ, మచ్చరంబు, సూ, డొంటమి, యన
వలపు, కూరిమి, మేలు, నా నలరుఁ బేళ్ళు
మోహమునకును (శారదాంబుదనిభాంగః) 47

టీ॥ శారదాంబుదనిభాంగ=శరత్కాల మేఘమువంటి శరీ
రముగల ఈశ్వరా!; గంటు, పగ, మచ్చరము, సూడు, ఒంటమి

ఈ 5 ను విరోధమునకు నామములు. Enmity వలపు, కూరిమి,
మేలు ఈ మూఁడును మోహమునకుఁ జేర్లు. Love

క॥ పెనఁకువ, జగడము, కయ్యం,

అని, బవరము, కలను, చివ్వ, యాలము, పోట్లా,
టన దురము పోరు నాఁగాఁ

జను యుద్ధంబునకుఁ జేళ్ళు, (చంద్రార్ధధరా!) 48

టీ॥ చంద్రార్ధధరా = ఆర్ధచంద్రుని ధరించిన ఈశ్వరా !
పెనఁకువ, జగడము, కయ్యము, అని, బవరము, కలను, చివ్వ,
అలము, పోట్లాట, దురము, పోరు ఈ 11ను యుద్ధమున కాఖ్యలు.

Quarrel

ఆ. సదమదంబు సేసె, జక్కాడె, నుగ్గాడె

జదిపె, బీచమడచె, జంపె, గెడపె,

నుఱుముచేసె, ద్రుంచె, బరిమార్చె, దెగటార్చె,

మన్నిగొనియె, దునిమె, మడిపె, ననఁగ. 49

తే॥ హతముఁ గావించె ననుటకు, నాఖ్యలయ్యె

మనిపె, నేలెను, త్రుతికించె, మంచె, బోచె,

సాకె, నన నొప్పు నాఖ్యలు సరవితోడ

నరయఁ బోషించె ననుటకు (నంబికేశ!) 50

టీ॥ అంబికేశ=ఈశ్వరా ! సదమదంబు సేసె, చక్కాడె,
నుగ్గాడె, చదిపె, బీచమడచె, చంపె, గెడపె, నుఱుముచేసె,
దుంచె, పరిమార్చె, తెగటార్చె, మన్నిగొనియె, తునిమెను, మడి
పెను ఈ 14 ను సంహరించెననుట కాహ్వాయములు. Killed

మనిపెను, విలెను, బ్రతికించెను, మంచెను, ప్రోచెను, సాఁకెను,
ఈ ఆఱును బోషించె ననుటకు నాహ్వాయములు. Preserved

క॥ ధరలో శూరాహ్వాయములు

బరగున్ మొనకా, డనంగఁ బం, టనఁగాఁ బో
టరి, యన వడిగలవాఁ, డన

బిరు, దన వాఁడిమగ, డనఁగ! భీమ! కపర్ది! 51

టీ॥ భీమ! కపర్ది=ఈశ్వరా! మొనకాఁడు, బంటు, పోటరి,
వడిగలవాఁడు, బిరుదు, వాఁడిమగఁడు ఈ 6 ను శూరుని కాహ్వా
యములు. Hero

తే॥ బాసట, యనంగఁ దోడ్పాటు, నా సమాహ్వా
యంబు లగుచుండు రెండు సా హా్యమునకు;
నాఖ్యలు శుభంబునకును ల, గ్గనఁగ బా, గ
నంగ మే, లన లెస్స య నంగ (నీశ!) 52

టీ॥ ఈశ! బాసట, తోడ్పాటు, ఈ రెండును సాహా్య్య
మునకు నామములు. Aid లగు, బాగు, మేలు, లెస్స ఈ నాలు
గును క్షేమమునకుఁబేర్లు. Welfare

అ॥ కూలె, నీలై జచ్చె, గాలంబుసేసెను,
గెడసె, సమసె, నాతె, మడిసె, జెల్లె,
బెద్దనిదురవొయె, బిద్దె, దోరెను, గంతుఁ
గొనియె ననుట పేళ్ళ గును మృతునకు. 53

టీ॥ కూలెను, నీలెను, చచ్చెను, కాలంబుచేసెను, కెడ
సెను, సమసెను, ఆరెను, మడిసెను, పెద్దనిద్దురపోయెను

చెల్లెను, బిడ్డెను, పోకెను, గంతుగొనియెను ఈ 13 ను మరచించె
ననుట కాహ్వాయములు. Died

సీ॥ తిమ్మనైనది, యన దిన్న నైనది, యన
జానైన, దనగ బాగైన, దనగ
నాటె మైన, దన విన్నాణ మైనది, యన
మానైన, దనగ లె పైన, దనగ
చిన్న నైనది యన, చెన్నైన దన నలు
వైనది యనగ, జెన్నైన దనగ
బొనరినయది యన, నొనరిన, దనగ జొ
క్కట మైన, దనగ జక్కని, దనంగ
పొబగైన, దన గను పొంపైన దన, గొమ
రైనది, యన గొన బైన, దనగ
దోరమైన, దన సిం, గారమైనది, యన
మేలైన, దనగ, మెచ్చైన, దనగ

తే॥ మురువుగలయది యొప్పైన, దొఱవుగలది
యందమైనది, తనరిన, దలరినట్టి,
దనగ బరగిన, దనబేళ్ళు తనరుచుండు
మంజులంబె న దనుటకు మదనదమన!

54

టీ॥ మదనదమన = స్మరాంతకా! తిమ్మనైనది, తిన్ననై
నది, జానైనది, బాగైనది, నాటెమైనది, విన్నాణమైనది, మానైనది,
లెప్పైనది, చిన్ననైనది, చెన్నైనది, నలువైనది, చెల్లెనది, పొన

రినయది, ఒనరినది, చొక్కటమైనది, చక్కనిది, సొబగైనది, సొంపైనది, కొమరైనది, గొనబైనది, తొరమైనది, సింగారమైనది, మేలైనది, మెచ్చైనది, మురుపుగలయది, ఒప్పైనది, ఒకపుగలయది, అందమైనది, తనరినది, అలరినట్టిది, పరగినది ఈ 31 యు మంజులమైన దనుటకు నాహ్వాయములు.

Beautiful

తే॥ కపుర, మనఁ గప్పురం, బనఁ గప్ర, మనఁగ
బుడమిఁ గర్పూరమొప్పు; దాంబూలమొప్పు
వీడియము, వక్కలాకులు, విడెము, తమ్మ
లంబు, వీడెంబు, వీడ్య, మనం బురారి॥ 55

టీ॥ పురారి = ఈశ్వరా ! కపురము, కప్పురము, కప్పము
ఈ 3 ను కర్పూరమునకుఁ జేర్లు. Campher వీడియము, విడి
యము, వక్కలాకులు, విడెము, తమ్మలము, వీడెము, వీడ్యము
ఈ 6 ను తాంబూలమునకు నామములు.

Folded betel leaves with areca nut etc;

తే॥ వెలయుచుండును సిరి, లచ్చి, కలిమి, యనెడు
పేళ్ళ సంపద; యెద్దడి, పేదటికము
లేమి, నిప్పచ్చరము, నెవ్వ, లేమి, డనఁగ
నలరు దారిద్ర్యమునకు నాఖ్యలు, గిరిశ॥ 56

టీ॥ సిరి, లచ్చి, కలిమి, ఈ మూఁడును సంపదకు నామ
ములు. Riches ఎద్దడి, పేదటికము, లేమి, నిప్పచ్చరము,
నెవ్వ, లేమిడి, ఈ 6 ను దారిద్ర్యమునకు నాహ్వాయములు.

poverty

తే॥ మగతనం, బన గం, డన మగటిమి, యనఁ
బొరుషంబున కాఖ్యలై పరగుచుండు;
నుక్కు, చేగ, దిటము, చేవ, యుదుటు, గట్టి,
దిట్ట, ముఱిది, బిగువు నాగ ధృతికిఁబేళ్ళు॥ 57

టీ॥ మగతనము, గండు, మగఁటిమి, ఈమూఁడును బొరు
షమునకు నామములు. Manliness ఉక్కు, చేగ, దిటము,
చేవ, ఉదుటు, గట్టి, దిట్టము, ఉఱిది, బిగువు ఈ 9 యును
దైర్ఘ్యమునకు నామములు. Bravery

తే॥ బద్దు, నా బొంకు, నాగ దబ్బర, యనంగ
గల్ల, నాగ హుళిక్కి నా జెల్లుఁ బేడ్ల
ధర నసత్యమునకును; సత్యంబు, పరగు
నిజ, మనఁగ నిక్కువం, బన నిక్కు, మనఁగ॥ 58

టీ॥ బద్దు, బొంకు, దబ్బర, కల్ల, హుళిక్కి ఈ 5 ను
అసత్యమునకు నామములు. Untruth నిజము, నిక్కువము,
నిక్కుము ఈ మూఁడును సత్యమునకు నామములు. Truth

క॥ బెడఁద, దెస, చేటు, చేట్పా
ట్టొడ, వాత్సరిం, బంగలార్పు, గోరంబు, దొసం
గిడుమ, వెత, కస్తీ, యంగద,

కడగండ్ల, నా జను విపత్తు గౌరీరమణా! 59

టీ॥ గౌరీరమణా = పార్వతీశ్వరా! బెడఁద, దెస, చేటు,
చేట్పాటు, గొడవ, అత్యము, అంగలార్పు, వెత, గోరము,
దొసఁగు, ఇడుమ, కస్తీ, అంగద, కడగండ్లు ఈ 14 ను విపత్తు
నకు నామములు. Misfortune

క॥ వెల, జట్టి, విలువ, రో, యనఁ
గల్ నుడువులు దనరుచుండుఁ గ్రయనామములైః
వెలయంగ వంగనము, నాఁ

గొల, మన వంగడము, నాఁగఁ గులమొప్పు (శివా!)

టీ॥ శివా! వెల, జట్టి, విలువ, రో, ఈ నాలుగు క్కయ
మునకుఁ బేరులు, Price వంగనము, కొలము, వంగడము, ఈ
మూఁడును గులమునకు నామములు. Family

క॥ క్రమ్మఱ, నెప్పటి, వెండియుఁ,
గ్రమ్మటి, తిరుగన్, మఱి, మరల, మగుడను, నా
నిమ్మహిఁ బునఃపదంబున

కిమ్ముల నివి యాఖ్యలగు (మహీధరచాపా!) 61

టీ॥ మహీధరచాపా! (మేరుపు) పర్వతమును విల్లుగాఁ
బట్టినవాఁడా! ఈశ్వరా! క్రమ్మఱ, ఎప్పటి, వెండియు, క్రమ్మటి,
తిరుగన్, మఱి, మరలను, మగుడను, ఈ ౮ ను,
పునఃపర్యాయములు. Again;

క॥ ఒకమరి, యొకఁఁగి, యొకమా, . . .

దొకసా, రొకతేప, యనఁగ నొకపా, రనఁగా

నొకఁడుత, యొకతూ, కన

నొకతడవ, యనంగ మఱియు నొకతూరియనన్.

తే॥ ఏకవారం బనుట కొప్పు నిన్ని పేళ్ళు . . .

జగతిఁ బల్కాటు, వేమాటు, సొరె, వేక్కు

మాటు, లెన్నేనిమాళ్ళ ర్లనఁ బఠఁగునాఖ్య

లగుచు నివి బహుదౌరంబులనుట (కేశ!) 62

చీ॥ ఈశ! ఒకమరి, ఒకపరి, ఒకమాటు, ఒకసారి, ఒక
 తేస, ఒకపారి, ఒకవిడుత, ఒకటూకు, ఒకతడవ, ఒకతూరి, ఈ
 గం ను, ఏకచారమునుటకు నామములు. Once. పల్మాలు, (రూ.)
 పలుమలు, పలుమాలు, వేమాలు, సారె, పెక్కుమాలులు,
 ఎన్నెనిమాలులు, ఈశును, మాటమాటకి ననుటకు నామములు.

Oftan

తే॥ త్వరితమునకొప్పుఁ బ్రేళ్ళు చెచ్చెరను, సరగ,
 వేగిరము, వేగ, వేళము, వెసను, వడిగ,
 గ్రక్కునను, గ్రద్దన, ననంగ గ్రన్న, ననంగ
 గొబ్బనను, దిగ్గున, ననంగఁ గుధరచాప! 64

చీ॥ కుధరచాప! = పర్వతమును ధనుస్సుగాఁ బట్టిన
 ఈశ్వరా! చెచ్చెర, సరగ, వేగిరము, వేగ, వేళము, వెసఁ,
 వడిగఁ, గ్రక్కునఁ, గ్రద్దనఁ, క్రన్నన, గొబ్బనను, దిగ్గునఁ,
 ఈ గం ను, త్వరితముగా ననుటకు నామములు. Speedily

క॥ కలవు వివరింపఁగా నా

ఖలు వరుసఁ, నిర్గమించె, ననుటకు ధరలో
 వెలువడియె, వెల్లె, వెడలెను,

వెలె, ననం జిత్రకాశ! విశ్వాధిపతీ! 65

టి॥ చిత్రకాశ! విశ్వాధిపతీ! వెలువడియెను, వెల్లెను,
 వెడలెను, వెలెను. ఈ ౪ ను, పర్యాయము చేసె ననుటకు
 నాఖలు. Went out

క॥ వినుతి యొనరించె ననుటకుఁ

దవరున్ నామంబులగుచు ధరపై నగ్గిం

చెను, గైవారము సేసెన్,

గొనియాడెను, బొగడె ననంగఁ గొందాడె ననన్.

టీ॥ ఆగ్గించెను, కైవారము సేసెను = స్తుతిసేసెను. కొని
యాడెను, పొగడెను, కొందాడెను, ఈ ౫ ను, వినుతి యొనర్చె
ననుటకుఁ బర్యాయములు. Praised

సీ॥ చుట్టలు, విందులు, చుట్టాలు, బందుగు,

లనఁ జను బంధుసమాహ్వాములు

వరలు నన్ముడు, లాతివాఁ, డనఁగా వింత

వాఁ, డనఁగాఁ బెజవాఁ, డనంగ

వ్యాజంబునకు నామమౌ నెవం బనఁగ, న

న్వేషించె ననుట కొ వెదకె, నెమకె,

నరసె, రోసె, ననంగ నారసె, డడవె, నాఁ

గాంక్షకుఁ బేరులొ గ్రమముతోడఁ

తే॥ గ్రచ్చు, కోరిక, తమి, కోర్కి, యిచ్చ, యనంగ

నెప్పుడు, నెడవక, యుడుగక, యెల్లపు, డన

నీచ్చ, యనయంబు, నాఁగను నిచ్చలనంగఁ

దనరు నాఖ్యలు సంతతం బనుట (కీశ!) 67

టీ॥ ఈశా! చుట్టలు, విందులు, చుట్టాలు, బందుగులు,
ఈ ౪ ను, బాంధవులకు నామములు. Relations లాతివాఁడు,
వింతవాఁడు, పెజివాఁడు, ఈ ౩ ను, అన్యుఁ డనుట కాఖ్యలు.
Stranger నెవము. అనునది వ్యాజమునకుఁ బేరు. Pretet
వెదకెను, నెమకెను, అరసెను, రోసెను, డడవెను, అరసెను,
ఈ ౬ ను, అన్వేషించె ననుటకు నామములు, Investigated

కొచ్చు. కోరిక, తపి, కోర్కె, ఇచ్చు, ఈ 3 ను, కాంతకు నాహ్వా
యములు. Hope ఎచ్చడు, ఎడపక, ఉడుగక, ఎల్లప్పుడు,
నిచ్చు, ఆనయము, నిచ్చులు. ఈ 2 ను, సంతతముఅనుట, కాహ్వా
యములు. Always

సీ॥ తనరు, బ్రవేశించె ననుటకు నాఖ్యలు

తూకొనె, జొచ్చెను, దూతె, ననగ

నంఘితాడితుజేసె ననుటకు బేళ్ళగు

దాచె, గాళ్ళంగుమ్మె, దన్నె, ననగ

నాలస్య మొనరించె ననుటకు జెల్లు నా

మమ్ములు తడసెను, మసలె, ననగ

ద్యక్తంబు గావించెననుటకు నాఖ్యలు,

వీడెను, వదలెను, విడిచె, ననగ

తే॥ దాటుమాఅయ్యె, వీడ్వడె, దడబడె, నన

నాఖ్యలోప్పు వివర్య స్తమయ్యె ననుట;

కలరు బ్రహరించె ననుట కాహ్వాయము లడిచె,

గొట్టె, మొత్తెను, మోదె, నా (గుధరనిలయ!)

టీ॥ కుధరనిలయ! = కైలాసపర్వతము నిలయముగా
గల ఈశ్వరా! తూకొనెను, చొచ్చెను, తూకెను, ఈ 3 ను, ప్రవే
శించెననుటకు నామములు. Entered తాచెను, కాళ్ళగుమ్మెను
తన్నెను, ఈ 3 ను, పదతాడనము చేసెననుటకాఖ్యలు. Kicked
తడసెను, మసలెను, ఈ 2 ను, ఆధనించెననుటకు నాహ్వా
యములు. Delayed వీడెను, వదలెను, విడిచెను, ఈ 3 ను; పరి
త్యజించెననుటకు నామములు. Left తాటుమాఅయ్యెను, వీడ్వ
డెను, తడబడెను, ఈ 3 ను, హెచ్చుతక్కువ అయ్యెననుటకు

నామములు. Confused అడిచెను, కొట్టెను, మొత్తెను, మోచెను, ఈ ౪ ను, పగహరించెనునుటకు శబ్దాంతరములు.

Beat

సీ॥ ముందట, నెదుటను, మోల, ముంగల, నాగ
నాఖ్యలౌ సముఖమం దనుట కథవ:

అలయిక, బడలిక. యలపు, సేద యనంగ

శ్రమమున కాఖ్యలౌ శమనదమన:

తాలిమి, యోరుపు, తాలిక నాగను

క్షమకు నాహ్వాయములౌ జర్మవసన.

తవళి, బవంతంబు, టక్కు, దుత్తరంబు,

వెడ్డు నా ఛద్యమౌ విషమనేత్ర!

తే॥ వెఱపనగ, నెద యనగను, వెఱయనంగ,

నకు కనగ భీతి కాఖ్యలౌ నసితకంఠ!

నిమ్మశంబన, నెమ్మి నా, నెమ్మది యన,

దనరు బేళ్ళు నిరాతకమునకు నీశ! 69

టీ॥ అభవా ! ముందటను, ఎదుటను, మోల, ముంగల, ఈ ౪ ను, సముఖమం దనుటకు బర్హాయవదములు.

Before శమనదమన ! = మృత్యుంజయా ! అలయిక, బడలిక.

అలపు, సేద, ఈ ౪ను, శ్రమమునకు నామములు. Weariness.

చర్మవసన ! తొలునువలువగాఁదాల్చునీశ్వరా ! తాలిమి, ఓరుపు,

తాలిక (ఓర్పు) = ఈ ౩ ను, క్షమకు బెడ్డు. Patience, ఫిషము

నేత్ర! = బేసికంటివాఁడా ! తవళి, బవంతంబు, టక్కు, దుత్తర

రమ్ము, వెడ్డు, ఈ ౪ ను, కపటమునకునాఖ్యలు. Trick వెఱపు,

ఏక, వెక, అళకు, ఈ ౪ ను, భీతికఁ జెప్పు. Fear నిమ్మలము, నెమ్మి, నెమ్మిది, ఈ ౩ ను, జయములేమికఁ జేరులు. Quiet

సీ॥ అసదు, కొంచెము, సైక, మలఁతి, యన్నవ, చిన్న

నలికంబు, సన్నంబు, నాఁ దనర్చు

స్వల్పః మెక్కుడు నాఁగఁ జాల, నెంతేనియు,

మిగులఁ, దద్దయుఁ, దద్ద, మిక్కిలియనఁ,

పెద్దయు నను నివి పేళ్ళగు భృశముగా

ననుటకు, నుత్కటమయ్యె ననుట

కగుఁ జేర్చు; పెగ్గలమయ్యెఁ, గ్రెక్కిఁజెసె, వె

క్కసమయ్యె, ననునివి క్రిమముతోడ

అ॥ సగ్గఁ, కుందె, డొంకె, దగ్గెను, సడలెను,

కుంగె, ను బ్బణంగె, సుక్కె, ననఁగఁ

దనరుఁ బేళ్ళు క్షీణదశనొందెననుటకు

(నీశ్వరీసనాథ! విశ్వనాథ!)

70

టీ॥ ఈశ్వరీసనాథ! = పార్వతీదేవితోఁ గూడుకొన్నవాఁడా! విశ్వనాథా! = విశ్వేశ్వరా! అసదు, కొంచెము, సైకము, అలఁతి, అన్నవ, చిన్న, నలికము, సన్నము, ఈ ౪ ను, స్వల్పమునకుఁ జేరులు. A little. ఎక్కుడు, చాలక, ఎంతేనియుక, మిగులక, దద్దయుక, తద్ద, మిక్కిలి, పెద్దయుక, ఈ ౪ ను, అధికముగా ననుటకు నామములు. Much వెగ్గలమయ్యెను, క్రిక్కిఁజెసెను, వెక్కిసమయ్యెను. ఈ ౩ ను, హెచ్చయ్యెననుటకు నామములు. Exceeded. సగ్గె, కుందె, డొంకె, తగ్గె, సడలె, క్రుంగె, ఉబ్బణంగె, సుక్కె, ఈ ౪ యు, క్షీణదశనొందెననుటకు నామములు.

Decreased

ఆ॥ మించు, వాసి, మేలు, మేటి, పెచ్చెచ్చు, న
 నధికమునకు నాఖ్యలగుచు వెలయు,
 బనులు, నాఁగఁ జెయువు, లనఁ జేత, లననొప్పు
 గర్మమునకుఁ బేళ్ళు చర్మవసనః 71

టీ॥ చర్మవసన ! = తేలును పలువగాఁ దాల్చినవాఁడా !
 మించు, వాసి, మేలు, మేటి, పెచ్చు, ఎచ్చు, ఈ ౬ ను, అధి
 కము అనుటకు బర్ణాయపదములు. Excess పనులు, చెయు
 వులు, చేతలు, ఈ ౩ ను, కర్మమునకు నామములు. Work

ఆ॥ అనిపె, ననిచెఁ, బనిపెఁ, బనిచె, నంపెను, బంపెఁ,
 బుచ్చె, గెలుపుమనియె, బొమ్మటనియె,
 ననఁగ నివి సమాఖ్యలగును బ్రస్థాపించె
 ననెడు క్రియకు నీశ! యభ్రకేశ! 72

టీ॥ అభ్రకేశ ! ఈశ ! అనిపె, అనిచె, పనిపె, పనిచె,
 అంపెను, పంపె, పుచ్చె, గెలుపుమనియె, పొమ్మటనియె, ఈ ౯ ను
 ప్రయాణము చేయించెననుటకు నామాంతరములు. Sent

తే॥ కొదువ కొద, కుందు, తగ్గు, తక్కువ, కొఱంత,
 వెలితి, కొఱ, లొచ్చు, కడమ నా వెలయు న్యూన
 సమభిధానము, లర, సాము, సగము, సవము,
 నాఁగ నర్థహ్యయంబులౌ నాగభూషః 73

టీ॥ నాగభూష ! = ఈశ్వరా ! కొదువ, కొద, కుందు, తగ్గు,
 తక్కువ, కొఱంత, వెలితి, కొఱ, లొచ్చు, కడకు, ఈ ౧౦ ను,
 న్యూనతకు నామములు. Deficiency అర, సాము, సగము,
 సవము, ఈ ౪ ను, నర్థమనుటకు నాహ్యయములు. Half

చే॥ పేళ్ళు పశ్చాత్తనుటకును జెల్లు వెనుకఁ,
 విదపఁ, దర్వాతఁ, పదఁపడి, పిమ్మట, నన
 మున్ను, మును, మున్ను, తొలి, తొల్లి, ముందు, తొలుత
 ననఁగఁ బూర్వపదార్థాఖ్యై (గిరీశ!) 74

చీ॥ గిరీశ! వెనుకఁ, విదపఁ, తర్వాతఁ, పదఁపడి,
 పిమ్మట, ఈ ౧ ను, పశ్చాత్తనుటకు నాహ్వాయములు. After-
 words, మునుపు, మును, మున్ను, తొలి, తొల్లి, ముందు,
 తొలుత, ఈ ౨ ను, బూర్వమనుటకు బర్హాయపదములు.

Before

అ॥ పాఱుబోతు, పిటికి; పంద, కోఁచ యనంగఁ,
 బేళ్ళు దనరు సమరభీరువునకు;
 దిట్ట, యుక్కుతునియ గట్టిడెందంబువాఁ,
 చనఁగ ధైర్యవంతుఁ డలరు (నీశ!) 75

చీ॥ ఈశ! పాఱుబోతు, పిటికి, పంద, కోఁచ, యీ ౪ ను,
 యుద్ధభీతుని పేర్లు. Coward దిట్ట, ఉక్కుతునియ, గట్టి
 డెందమువాఁడు, యీ ౩ ను, ధైర్యశాలి నామములు.

A Brave man

తే॥ పౌఞ్జు, చేరువ, మొత్తంబు, బారు, తుటుము,
 దండు, పరి, గమి, కూటువ, పిండు, బాటు,
 మూఁక, దశ, మనుపేళ్ళు సమూహమునకు
 (భుజగవరహార, యవిముక్తపురవిహార!) 76

చీ॥ భుజగవరహార! = గొప్ప సర్పమును కంతహర
 ముగాఁ ధరించువాఁడా! అవిముక్తపురవిహార! = కాశీపురము
 నందు విహరించువాఁడా! పౌఞ్జు, చేరువ, బారు, తుటుము,

దండు, పరి, గమి, కూటువ, పిండు, దాటు, మూఁక, దళము, ఈనను, సమూహమునకు నామములు. An army, a group.

సీ॥ పూనె, నూనెను, దాల్చె, నానెను, మోచె, నా

వహియించె ననుట కౌ (నహివిభూష!))

నామము లుచ్చాటనముచేసె ననుటకు

వరుసతోఁ దఱిమెను, బజపె, వెలిచె,

దోలెను, తొప్పె, నా (ద్రుహిణాద్రిసురనుత!)

త్రిప్పెను, నాఁ గ్రమ్మఱించె, ననఁగ

మగిడించె, ననఁగను మఱిలించె, నన సమా

హ్వయములై పరఁగు నివర్తితంబు

తే॥ చేసె ననుటకు (సురమునిసిద్ధపేవ్య!)

యడ్డగించెను, నా నిల్చె, ననఁగ నాఁగె,

నన నివారించె ననుటకు నాఖ్య లమరు

నగసుతానాథ! (గుహగజాననసనాథ!)

77

టీ॥ నగసుతానాథ! = పార్వతీశ్వరా! గుహగజానన సనాథ! = కుమారస్వామి, విఘ్నేశ్వరులతోఁ గూడుకొన్నవాఁడా! పూనెను, ఊనెను, తాల్చెను, ఆనెను, మోచెను, ఈ ను, వహి యించె ననుటకుఁ బేర్లు. Wore అహివిభూషా! తఱిమెను, పజ పెను, వెలిచెను, తోలెను, తొప్పెను, యీ ను, ఉచ్చాటనము చేసెననుటకు నామములు. Routed. త్రిప్పెను, క్రమ్మఱించెను మగిడించెను, మఱిలించెను, ద్రుహిణాద్రిసురనుత! = బ్రహ్మాది దేవతలచేఁ గొనియాడఁబడువాఁడా! యీ ను, వెనుకకుఁ బో ద్రోలె ననుటకు నామములు. Turned back. సురమునిసిద్ధ పేవ్య! = దేవతలచేతను, మునీందులచేతను, సిద్ధులచేతను

సేచింపబడు నీశ్వరా ! అష్టగించెను, నిల్పె, అగెను, యీ 3 ను,
నివారించె ననుటకు నామములు. Obstructed.

తే॥ దండ, చేరువ, సంగడి, దాపు, చెంత,
సరస, చెంగట, యొద్ద, డగ్గరి, కురంగ,
టండ, పజ్జయు, నా సమీపాఖ్య లమరు
రమ్యధవళాంగ : కలశనీరధినిషంగ :

78

టీ॥ రమ్యధవళాంగ ! = అందమైన తెల్లని శరీరముగల
వాడా! కలశనీరధినిషంగ ! = పాలసముద్రము అమ్ములపాదిగా
గలవాడా! దండ, చేరువ, సంగడి, దాపు, చెంత, సరస, చెంగట,
ఒద్ద, డగ్గరి, కురంగట, అండ, పజ్జ. యీ ౧౨ ను, సమీప
మనుటకు నామములు. Nearby.

తే॥ అచట, నచ్చట, నచ్చోట, నందు, నాడ,
నచోట, నచ్చోట, నక్కడ, నయ్యెడ, నట,
ననగఁ దత్ప్రదేశంబునం దనుట కొఖ్య
లయ్యె భ క్తవిధేయ! యార్యాసహాయ!

టీ॥ భ క్తవిధేయ! = భక్తులయందు కృపచే విధేయునిపలె
సంచరించువాడా ! ఆర్యాసహాయ ! = పార్వతిదేవికి సహాయ
భూతుడవైనవాడా ! అచట, అచ్చట, అచ్చోట, అందు, అడ,
అచోట, అచ్చోట, అక్కడ = ఆ దెసను, అయ్యెడ = ఆ తా
వున, అట = ఈ గుండు, ఆ ప్రదేశమం దనుటకాహ్వానములు.

There

క॥ ఇరుకెలఁకుల, నిరువంకల,
నిరుదెస, నిరుచక్కియందు, నిరుపక్కియలం,

దిరుగ్రేవల, నిరుగడ, నన

బొరిఁ జేళ్ళగు నుభయపార్శ్వములననుట కజా: ౪౦

టి॥ అజా ! = జన్మరహితుఁడవైన యీశ్వరా ! ఇరుకెలఁ
కులఁ, ఇరువంకలఁ, ఇరుదెసఁ, ఇరుచక్కియందుఁ, ఇరు
పక్కియందుఁ, ఇరుగ్రేవలఁ, ఇరుగడఁ, యీ ౪ ను, రెండు
పార్శ్వములందు ననుటకుఁ బేర్లు. On both sides.

క॥ నవముగ ధరలో నీ మా

నవవర్గువు వేక్కఁ జదివినను వ్రాసిన మా

నవులకు ననవరతంబును

శివుడవిము చ్చైశ్వరుండు చెలువం బొసఁగుఁ. ౪1

టి॥ ఈ మానవవర్గు చదివినవారికిని, వ్రాసిన వారికిని,
(గృతిపతియగు) కాశీవిశ్వేశ్వరుండు శాశ్వతసంపద లొసంగును.

మానవవర్గు సమాప్తము.

స్థావరవర్గు

—:0:—

Names of immovable things

సీ॥ వలిదిప్ప, వడఁకుగుబ్బలి, చలిమిరిమల,
గట్టులతేఁడు, ముక్కంటిమామ,
మంచుకొం, డన హిమజ్యోధరాఖ్యలు చను;
వేలుపుఁగొండ, జేజేలగట్టు,
పుత్తడిగుబ్బలి, పునుకకంచమువాని
విల్లు, నా మేరువు పేళ్ళు వెలయు
వెలిదిప్ప, ముక్కంటిమల, వెండికొండ, నాఁ
గైలాసపర్వతాఖ్యలు సెలంగు

తే॥ వెలయుఁ దరిగొండ, కప్పింపుమల, యనంగ
మందరాఖ్యలు కడపటిమల, యనంగఁ
జుట్టుగొం డనఁ దనరు నీళ్ళోణియందుఁ
జక్కోవాళాది (వృషవాహ! శైలగేహ!) 1

టీ॥ వృషవాహ ! = ఎద్దునెక్కువాఁడా! శైలగేహ ! = పర్వ
తమే నిల్లుగాగలవాఁడా ! విశ్వేశ్వరా ! వలిదిప్ప = చలికొండ,
వడఁకుగుబ్బలి = వణఁకఁజేయుకొండ, చలిమిరిమల = చల్ల
దనపుఁగొండ, గట్టులతేఁడు = పర్వతములకు రాజు, ముక్కంటి

మామ = త్రిలోచనునకు మామ, మంచుగొండ = మంచుగల పర్వతము, యీ ౬ ను, హిమాలయపర్వతమున కాహ్వాయములు.

Himalaya Mountain

వేలుపుగొండ = దేవతలు నివసించు భూధరము, జేజేల గట్టు = సురాద్రి, పుత్రడిగుబ్బలి = బంగారపుగొండ, పునుక కంచమువానివిల్లు = కపాలము కంచముగాఁ దాల్చిన శివుని ధనుస్సు, యీ ౪ ను, మేరుపర్వతము నామములు.

Meru Mountain

వెలిదిప్ప = తల్లనైనకొండ, ముక్కంటిమల = ఈశ్వర నివాసమగు పర్వతము, వెండికొండ = రజతాచలము, యీ 3 ను, గైలాస భూధరము నాహ్వాయములు. Mount Kailas.

తరిగొండ = త్రచ్చుపర్వతము, కవ్వపుమల = (పాలసముద్రమును దేవాసురులు త్రచ్చినప్పుడు) కవ్వముగానున్న కొండ, యీ ౨ ను, మంధరపర్వతమునకుఁ బేర్లు.

Mandhara Mountain

కడపటిమల = కొనకుండు కొండ, చుట్టుగొండ = పుడమి చుట్టును నుండు కొండ, యీ ౨ ను, చక్రవాళ పర్వతమునకు నాహ్వాయములు.

Range of mountains rounding of earth

అ॥ తూర్పుఁ గొండ, నాఁగఁ దొలుగట్టు నాఁగను

బొడుపుగుబ్బి. లనఁగ బూర్వశిఖరి

పరఁగుఁ; గ్రుంకుమెట్ట, పడమటికొండ, నా

వెలయు నస్తశిఖరి విశ్వనాథ!

2

టి॥ తూర్పుకొండ = తూర్పుదిక్కుననుండుకొండ, తొలు గట్టు = పూర్వదిక్కునందలి పర్వతము, పొడుపుగుబ్బలి = రవి

యదయంచు పర్వతము. The eastern mountain ఈ 3ను ఉదయాచలమునకు నామములు.

కుంకుమెట్ట = రవి యస్తమించు పర్వతము, పడమటి కొండ = పశ్చిమ దిక్కుననుండు పర్వతము, యీ ౨ను, అస్తాచలము పేర్లు. The Western Mountain.

తే॥ ఒప్పు గిరిపేళ్ళు, మలి, గట్టు, తిప్ప, మెట్ట,
కొండ, గుబ్బలి నా మేరుకుధరవాప!

తాయ, నాగల్ల, నంగను తా, యనంగ

శిల కభిఖ్యలు, దగు నిల శేషభూష! 3

టీ॥ శేషభూష! = శేషుడే భూషణముగాఁ గలవాడా విశ్వేశ్వరా! మలి, గట్టు, తిప్ప, మెట్ట, కొండ, గుబ్బలి, యీ ౨ను, పర్వతమునకు నాహ్వాయములు. Mountain

తాయ, కల్లు, తాయీ3ను, శిలకు నాహ్వాయములు.

Stone

తే॥ పల్లె, కొట్టిక, కొటిక, కుప్పమ్ము, నాగ
నూరనగ, గ్రామనామంబు లొప్పుచుండు
బట్టణంబున కొఖ్యలు పరగుచుండుఁ

బోళి, లనగ వీ, డనంగను (శూలపాణి!) 4

టీ॥ శూలపాణి! = హస్తమునందుఁ ద్రిశూలముఁగలవిశ్వేశ్వరా! పల్లె, పల్లియ, కొట్టిక, కొటిక, కుప్పము, ఊరు, యీ ౪ను గ్రామ నామములు. Village. ప్రాలు, వీడు, యీ ౨ను, బట్టణమున కాహ్వాయములు. A town.

ఆ॥ ఉనికిపట్ట, తావ్, మనికిప, ట్టిర, విల్లు,
తెంకి, యిక్క, నట్టు, తెంకి, యిమ్ము,

నెలవు, గీము నాగ నల్లరునివాసదే

శంబునకును బేష్ట (చంద్రమాళి!) 5

టీ॥ చంద్రమాళి! = చంద్రుని శిరస్సున ధరించిన
విశ్వేశ్వరా! ఉనికిపట్టు, తావు, మనికిపట్టు, ఇరవు, ఇల్లు, తెంకి,
ఇక్క, నట్టు, పెంకి, ఇమ్ము, నెలవు, గీము, యీ ౧౨ ను,
నివాసస్థానమునకుఁ బేర్లు. A house.

సీ॥ తెంకాయ చె, ట్టనఁ పెంకాయమా, నన

నారికేళం బొప్పు (నగనివేళ!)

మావిమ్మా, ననఁగను మామిడిచె, ట్టన

నామృతాంబు బొప్పు (నభృకేళ!)

యత్తిమ్మా, నన మేడి, యనఁగ నొడుంబర

ధారుణీజం బొప్పు (మేరుచాప!)

యరఁటి, యనఁటి, నా నంకుమత్పలధారు

ణీరుహం బగు (ధరణీశతాంగ!)

తే॥ యలరుఁ దుంబీశలాటు సమాఖ్య లాను

గంబు, పొరకాయ, వదరు, నా (గరళకంఠ!)

తా, డనంగను దాడి, నా తాళమూరు

హంబునకు నాఖ్యలై యొప్పు (అంబికేళ!) 6

టీ॥ ధరణీశతాంగ! = భూమియే రథముగాఁగలవాఁడా!

అభృకేళ! మేరుచాప! గరళకంఠ! అంబికేళ! నగనివేళ!
తెంకాయచెట్టు, పెంకాయమాను, ఈ ౨ ను, నారికేళవృక్షము
నకుఁ బేర్లు. Coconut tree. మ్యాన్సిమాను, మామిడిచెట్టు ఈ
౨ ను, రసాలవృక్షముపేర్లు. Mango tree. అత్తిమ్మాను, మేడి,
ఈ ౨ ను, ఔదుంబర వృక్షమునకు నామములు. Fig tree.

ఆరణ్య. ఆనంద, ఈ ౨ ను, గదఖేవృక్షమునకు నామములు. Plantain tree. ఆనుగము, సాతకాయ, వచరు, యీ ౩ ను, కుంభీకలాటుపునకు ఆహ్వాయములు. Gourd తాడు, తాడి, ఈ ౨ ను, తాళవృక్షమునకు నామములు. Palmyra tree.

సీ॥ మొక్క, మోక, నిసువు, మొలక, మో, ననగ నం

కురమునకును బేళ్ళు (కుధరచాప!)

యిగు, రనగ దలిరు, నాగ జిగురు, నాగ జివు, రనగ

బల్లవనామముల్ పరగు (నీశ!)

మ్రా, ననగ జె, ట్టన మ్రాగ, కన భూరుహ

నామధేయములగు (వామదేవ!)

పువు, పువ్వు, పూ, నాగగ బుప్పము, విరి, యల,

రనగ గుసుమాఖ్యలై యలరు (నీశ!)

తే॥ గుబురు, దట్టము, జొంపంబు, గుంపు, తఱుచు,

నాగ నిబిడంబు పేళ్ళొప్పు (నందివాహ!)

వల్లరినమాఖ్య లగుచు వ ర్తిల్లు దీగ,

తవ, తీవియ, తీవె, నాగ (ప్రపురవైరి!)

7

టీ॥ కుధరచాప ! ఈశ ! వామదేవ ! నందివాహ ! త్రిపుర
వైరి ! కాశీవిశ్వేశ్వరా ! మొక్క, మోక, నిసువు, మొలక, మోసు,
యీ ౩ ను, అంకురమునకు నామములు. A sprout. ఇగురు,
తలిరు, చిగురు, చివురు, యీ ౪ ను, పల్లవమునకు నామములు.
A tender leaf మ్రాను, మాను, చెట్టు మ్రాగు, యీ ౪ ను,
భూమిజమున కాహ్వాయములు. Tree పువు, పువ్వు, పూ,
పుప్పము, విరి, అలరు, యీ ౬ ను, గుసుమమునకు నామ
ములు. Flower. గుబురు, దట్టము, జొంపము, గుంపు, తఱుచు

ఈ గును, నిబిడమునకు సమాఖ్యలు. Thickest. తీగ, తీవ్, తీవియ, తీవె, తీగె, యీ ౪ ను, లతకుఁ బేర్లు. Creeper

అ॥ అగ్రమున కభిఖ్యలగుచుండుఁ దుద, సుద,
కొన, యనంగ, వృక్షకోటరమున
కలరుఁ బేళ్ళు తొఱట, తొలి, తొఱ్ఱ, తొఱ, నాఁగ
(నాగహార! రజతనగవిహార!) 8

టీ॥ నాగహార! రజత నగ విహార! విశ్వేశ్వరా! తుద,
సుద, కొన, ఈ ౩ ను, అగ్రమున కభిఖ్యలు. End తొఱట,
తొలి, తొఱ్ఱ, తొఱ, ఈ ౪ ను, తరుకోటరమునకు నామములు.

Hollow in a tree

అ॥ ఇక్షువున కభిఖ్య లీక్షీతిఁ గన్నుల
ప్రూను, చెఱకు, తియ్యప్రూ, ననంగఁ,
దనరు దవ, యనంగఁ దలవాఁడె, నాఁగఁ ద
దగ్రమున కభిఖ్యలగు గిరీశ ! 9

టీ॥ గిరీశ! కన్నులమ్యాను = కణుపులుగల తరువు,
చెఱకు, తియ్యమ్యాను, ఈ ౩ ను, ఇక్షువునకు సమాఖ్యలు.
Sugarcane. దవ, తలవాఁడె, ఈ ౨ ను, ఇక్షువు నగ్రమునకుఁ
బేర్లు. Top of a Sugarcane.

క॥ అగుఁ బేళ్ళుత్పలమునకుం
దొగ, తొవ, గల్వ, గలు, వనఁగఁ దోయజమొప్పుం,
దగ, దమ్మి, తామ, రనఁగా;
మొగ, డన మొగ్గ, యనఁ డనరు ముకుళంబు శివా!

చీ॥ నీవా! తగ, తొవ, కల్ప, కలువ, ఈ ౪ ను, ఉత్పల
మున కభిఖ్యలు. A water lily. తమ్మి, తామర, ఈ ౨ ను,
పద్మమునకుఁ జెప్పు. Lotus పెంగడ, మొగ్గ, ఈ ౨ ను, ముకు
ళమున కాఖ్యలు. A bud

తే॥ ఎనఁగు జెందొగ, చెందొవ, ఎఱ్ఱకలువ,
యనఁగ రక్తొత్పలంబు; రక్తొట్ట మొప్పు
నిలను గెందమ్మి, కెందామ, రెఱ్ఱదామ,
రనఁగఁ జెందమ్మి, చెందామ, రన(మహేశ!) 11

టీ॥ మహేశ! చెందొవ, చెందొగ, ఎఱ్ఱకలువ, ఈ ౩ ను,
రక్తొత్పలమునకు నాఖ్యలు. Red lily కెందమ్మి, కెందామర,
ఎఱ్ఱతామర, చెందమ్మి, చెందామర, ఈ ౪ ను, అరుణాంబుజ
మున కాహ్వయములు. Red lotus.

క॥ గొడువు, గొడు, గెల్లి, యనఁ జె
న్నడరును ఛత్రంబు, గేతనాహ్వయములగు
సిడె, మనఁగ డెక్కె, మనఁగాఁ
బడగ, యనన్ డా, అనంగఁ (బర్వతధన్వీ!) 12

టీ॥ పర్వతధన్వీ! గొడుగు, గొడువు, ఎల్లి, ఈ ౩ ను, ఛత్ర
మునకు నాఖ్యలు. Umbrella. సిడెము, డెక్కెము, పడగ
డాలు, ఈ ౪ ను, కేతనమునకు నాహ్వయములు. A flag.

క॥ ముఱు, గనఁగ నోల, మనఁగా
మఱు, వనఁగాఁ జా, టనంగ మా, టన వరుసం
బరఁగు న వెల్ల నగోచర
ధరణీనాగుంబు లగును (దర్పకదమనా!) 13

టీ॥ దర్పకదమనా ! = స్మరాంతకా ! మఱుగు, ఓలము, మఱుపు, చాటు, మాటు, ఈ ౨ ను, అగోచరస్థానమునకు నాహ్వాయములు. Hidden place

క॥ పొసఁగుఁ దృణాఖ్యలు పులు, నాఁ
గస, వనఁగాఁ బూరి, యనఁగ, గడ్డి యనఁగా
వసుమతితో నెన్నంబడు

ససి, సస్సెము, పై, రనంగ సస్యం బభవా! 14

టీ॥ అభవా ! పులు, కసపు, పూరి, గడ్డి, ఈ ౪ ను, దృణమునకు నామములు. Grass ససి, సస్సెము, పైరు, ఈ 3 ను, సస్యమునకు నాహ్వాయములు. Crop

ఆ॥ తెలుపు, తెల్ల, వెల్ల, తెలి, వెలి, నాఁగ నా
హ్వాయము లనురు ధవళవర్ణమునకుఁ,
గప్పు, నలుపు, నల్ల, కఱి, యన నాఖ్యలౌ
నీలవర్ణమునకు నీలకంఠ!

15

టీ॥ నీలకంఠ ! = తెలుపు, తెల్ల, వెల్ల, తెలి, వెలి, ఈ ౫ ను, ధావళ్యమునకు నాహ్వాయములు. White కప్పు, నలుపు, నల్ల, కఱి, ఈ ౪ ను, నీలవర్ణమునకు నామములు. Black

ఆ॥ కెంపు, తొగరు, తొవరు, గెంజాయ, యెఱు, పెట్ట
యనఁగ నరుణకాంతి కాఖ్యలయ్యె;
నశిది, పసుపుచాయ, యనఁగ హారిద్రవ
ర్ణమున కాఖ్యలగుఁ బినాకహస్త !

16

టీ॥ పినాకహస్త ! కెంపు, తొగరు, తొవరు, కెంజాయ, ఎఱుపు, ఎఱ్ఱ, ఈ ౬ ను, అరుణకాంతిక నాహ్వాయములు. Red

అళిది, హేళది, పసుపుచాయ, ఈ 3 ను, హరిద్రవర్ణమునకు
నాహ్వయములు. Yellow

అ॥ శ్యామవర్ణమునకు నామంబులగుచుండుఁ
బసరుచాయ, యనఁగఁ బచ్చ, యనఁగ
వన్నె, డాలు, రంగు, వన్నియ జిగి, జోతి,
చాయ, యనఁగఁ బరఁగు జగతిఁ గాంతి. 17

టి॥ పసరుచాయ, పచ్చ, ఈ ౨ ను, ఆకుపచ్చ, శ్యామ
వర్ణముకు నామములు. Green వన్నె, డాలు, రంగు, వన్నియ,
జిగి, జోతి, చాయ, ఈ 3 ను, కాంతికిఁ బేర్లు. Colour

తే॥ మానికము, లన రతనముల్, నా నెనుగు
నవని మాణిక్యములకు సమాహ్వయములు;
మెఱుఁ, గనంగను నిగ్గు, నా మెఱయుచుండు
నాఖ్య లుత్కృష్టకాంతికి (నభ్రకేశ!) 18

టి॥ అభ్రకేశ! మానికము, రతనము, ఈ ౨ ను, మాణి
క్యాఖ్యలు. Gem మెఱుఁగు, నిగ్గు, ఈ ౨ ను, ఉత్కృష్టకాం
తికి నాఖ్యలు. Brilliance.

తే॥ జలధి పేళ్లగు మున్నీరు, కడలి, సంద్ర
మనఁగ మడుగు, గన మడుపు, నా హ్రదము, దనరు
బరఁగు నాటవసంద్రంబు, పాలవెల్లి,
జిడ్డుకడలి, పొల్కడలి, నా క్షీరజలధి. 19

టి॥ మున్నీరు, కడలి, సంద్రము, ఈ 3 ను, జలనిధి
నామములు. Ocean. మడుగు, మడుపు, ఈ ౨ ను, హ్రద
మున కాఖ్యలు, A deep lake. అటవసంద్రము పాలవెల్లి, జిడ్డు,

కడలి=జడ్డుగలనీరధి, పాలకడలి = క్షీరసముద్రము, ఈ ౪
క్షీరజలధికి నాహ్వయములు. Ocean of milk.

క॥ నంజె, యన మడి, యనంగను

మంజుల కేదార భూ సమాఖ్యలు వెలయుం

బుంజె, యనఁ జేను, పొల, మన

గం, జను మరుభూమి పేళ్ళు (కాయజదమనా!) 20

టీ॥ కాయజదమనా ! = స్మరాంతకా ! = నంజె, మడి, ఈ
౨ ను, తరిభూమికి నామములు. Irrigated land పుంజె, చేను,
పొలము, ఈ ౩ ను, మెలికభూమి కాఖ్యలు. Land of dry cu
ltivation. గంజ, ఇదిమరుభూమికిఁబేరు.a dry waste land.

క॥ ధరణీ వివరాఖ్యలగు

బొటియ, కలుగు, లాగ, బొక్క, బొంద, యనంగా;

దరి, యొడ్డు, గ, ట్టనంగా

బరంగుం దీరంబు పేళ్ళు ప్రమథగణేశా! 21

టీ॥ ప్రమథగణేశా ! = ప్రమథగణముల కధిపతివైన
ఈశ్వరా ! బొటియ, కలుగు, లాగ, బొక్క, బొంద, ఈ ౫ ను,
వివరమునకుఁ బేర్లు. Hole దరి, ఒడ్డు, గట్టు, ఈ ౩ ను, తీరం
బునకుఁ బేర్లు. Bank

తే॥ అన, అనంగను తొంపి, నా నడ, సనంగ

బురద, నా నొప్పు గర్దమంబునకుఁ బేళ్ళు;

భూమికి సమాఖ్యలగు బువి, పుడమి, నేల,

మన్ను, పంటవలంతి, నా (మదనదమన!) 22

టీ॥ మదనపమన ! = విశ్వేశ్వరా ! భావజాంతకా ! అనలు
జొంపి, అడుసు, బురద, ఈ ౪ ను, గర్దమమున కాఖ్యలు.
Mire బువి, పుడమి, నేల, మన్ను, పంటవలంతి, ఈ ౫ ను,
భూమి కభిఖ్యలు. Earth

తే॥ జగిలె, యనంగ నరుగు, నాంగ జగతి, నాంగ
దిన్నె, యన వేడికాఖ్యలై యెన్నఁ దనరు
మి, జ్ఞనంగను మెఱక, నా మిట్ట, యనంగ
నున్నతక్షితి కాఖ్యలై యొప్పు (నభవ!) 23

టీ॥ అభవా ! = భవరహితుడవైన విశ్వేశ్వరా ! జగిలె
(జగిలె), అరుగు, జగతి, తిన్నె, ఈ ౪ ను, వేడికకుఁ బేర్లు.
Pial మిట్టు, మెఱక, మిట్ట, ఈ ౩ ను, ఉన్నతస్థానమునకు నభి
ఖ్యలు. High ground

తే॥ తనరు నిశ్రేణి, తాప, నిచ్చెన, యనంగఁ
దెప్ప, తే, పను నాఖ్యలు నొప్పుఁ; బ్లవము
పరఁగు నో, డనఁ గల, మనఁ దరణి, ధరణిఁ,
(దరణిశీతాంశుశిఖినేత్ర! ధవళగాత్ర!) 24

టీ॥ తరణిశీతాంశుశిఖినేత్ర! = సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు,
అగ్ని ఈ ముగ్గురిని నేత్రములుగాఁగలవాఁడా ! ధవళగాత్ర ! =
తెల్లని శరీరముగలవాఁడా! తాప, నిచ్చెన, ఈ ౨ ను, నిశ్రేణికి
నామములు. Ladder తెప్ప, తేప, ఈ ౨ను, బ్లవమునకు నభి
ఖ్యలు. Boat. ఓడ, కలము, ఈ ౨ ను, నావకుఁ బేర్లు. Ship.

తే॥ కార్ముకం, బొప్పు విల్లు, సింగాణి, యనంగఁ;
దూణ, మొప్పు బత్తళిక, నా దొన, యనంగ

దరకనం, బనఁ బొదిఁ, యనఁ; దనరు శరము,
కోల, ములి, కమ్ము, తూఁపు, నా (కూలపాణి!) 25

టీ॥ కూలపాణి ! విల్లు, సింగాపె, ఈ ౨ ను, గార్ముక
మున కాఖ్యలు. Bow. బత్తళిక, దొన, తరకసము, పాది, ఈ ౪
ను, తూపేరమున కాఖ్యలు. Quiner. కోల, ములికి, అమ్ము,
తూఁపు, ఈ ౪ ను, శర సమాఖ్యలు. Arrow

తే॥ తనరుఁ బేళ్ళు తను, త్రాణమునకుఁ గత్త
శంబు, బోడు; జిరా, దుప్పటంబు, బొంద
శం, బనఁగ; నాఖ్యలగు శతాంగమునకును
దేరు, నా నరదము. నాఁగ మేరుచాప! 26

టీ॥ మేరుచాప ! కత్తళము, బోడు, జిరా, దుప్పటము,
బొందళము, ఈ ౩ ను, తనుత్రాణమునకు నామములు.
Armour తేరు, అరదము, ఈ ౨ ను, శతాంగమున కాఖ్యలు.
Chariat.

క॥ కన్నా, కన్నను దలక,
ట్టన్నను మఱి మేలుబంతి, యన్నను ధరలో
నిన్నియు శ్రేష్ఠము పేజై
యెన్నంబడు రాజసథల నిభదై త్యహరా! 27

టీ॥ ఇభదైత్యహరా ! = గజాసురాంతకా ! కన్నాకు, తల
కట్టు, మేలుబంతి, ఈ ౩ ను, శ్రేష్ఠమునకుఁ బేర్లు. noble

క॥ పొ, మ్మనఁ చొడ, వనఁగా రవ
ణ, మ్మన నగుఁ బేర్లు భూషణమ్ములకును హా

రమ్ములకు నగు నభిధా

నమ్ములు పేరు, లన సరులు, నా (శితికంతా!) 28

టీ॥ శితికంతా ! = కంచమునందు నలుపుగలవాడా !

సొమ్ము, తొడపు, రవణము. యీ 3 ను, భూషణమునకుఁ బెట్లు.

Jewel పేరు, సరి, ఈ ౨ ను, కంతహారమున కాఖ్యలు.

Necklace

తే॥ సరము, లెత్తులు, దండలు, సరు, లనంగ

నామధేయంబులగుఁ బుష్పదామములకు;

వాసనకు నాఖ్యలై యొప్పు వలపు, కంపు,

తావి, కమ్మన, యనంగ (గాత్థాయనీశ!) 29

టీ॥ కాత్థాయనీశ ! = పార్వతీశ్వరా ! సరములు, ఎత్తులు
దండలు, సరులు, యీ ౪ ను, పుష్పమాలికల కాఖ్యలు.

A garland of flowers వలపు, కంపు, తావి, కమ్మన, యీ
౪ ను, వాసనకు నాఖ్యలు. Smell

క॥ ఒడమె, యన సొ, మ్మనంగా

విడిముక్తి, యన రొక్క, మనంగ విత్తంబునకుం

బుడమిని నామములగు నివి

(ఉడురాజకళావతంస! యురగాభరణా!) 30

టీ॥ ఉడురాజకళావతంస! = చంద్రకళయే భూషణముగాఁ
గలవాడా ! ఉరగాభరణ ! = సర్పములను ఆభరణములుగా

దాల్చినవాడా ! ఒడమె, సొమ్ము, విడిముడి, రొక్కము, యీ ౪
ను, విత్తమునకు నాహ్వయములు. Money

తే॥ మచ్చు, లన మిద్దె, లనంగను మాడుగు, లన
దారునిర్మితగేహముల్ దనరుచుండుఁ;
బరగు సౌధంబు మేడ, యుప్పరిగ, యనంగ
(నాగకేయూర : మౌనిమానసవిహార :) 31

టీ॥ నాగకేయూర ! = సర్పములను అంగదములుగాధరిం
చినవాడా! మౌనిమానసవిహార ! = మునీశ్వరుల మనస్సుల
యందు విహరించువాడా మచ్చులు, మిద్దెలు, మాడుగులు, (రూ)
మాడుపులు, ఈ 3 ను, కొయ్యచేత నిర్మింపఁబడిన యిండ్లకు
నామములు. Houses of wood Terraced houses ఉప్పరిగ
మేడ, యీ ౨ ను, రాజనగరములకుఁబేర్లు. Royal mansion.

తే॥ పెట్టి, యన మందసం, బనఁ, బెట్టె యనంగఁ
బెట్టియ, యనంగఁ బేటీకాభిఖ్య లమరు;
ప్రొ, డనంగను, మోటు, నా మొ, ద్దనంగ
వెలయు స్థాణుసమాఖ్యలు (విశ్వనాథ!) 32

టీ॥ విశ్వనాథా ! పెట్టి, మందసము, పెట్టె, పెట్టియ, ఈ
౪ ను, బేటీకాహ్వయములు. A chest. ప్రొడు, మోటు, మొద్దు
యీ 3 ను, స్థాణువునకుఁ బేర్లు. The trunk of a tree.

ఆ॥ విస్తృతాఖ్య లొప్పు విప్పు తనర్పు, నా
వెడఁద, విరివి, పఱపు, వెడలు పనంగ;
దీర్ఘమునకు నామధేయంబులై యొప్పు
నిడుద, చాపు, నిడివి, నిడు పనంగ. 33

టీ॥ విప్పు, తనర్పు, వెడఁద, విరివి, పఱపు, వెడలుపు,
యీ ౬ ను, వెడలుపున కాఖ్యలు. Width నిడుద, చాపు,
నిడివి, నిడుపు, ఈ ౪ను, దీర్ఘమున కాహ్వయములు. Length.

ఆ॥ ఈడు, దినుసు, సాటి, ఎన, దొర, సరి, జోడు,
సవతు, మాది, యుద్ది, జత, తరంబు,
పురుడు, నాగ సదృశమున కివి యాఖ్యలౌ
వివిధగుణసనాథ! విశ్వనాథ ! 34

టీ॥ వివిధగుణసనాథ ! = వివిధములైన గుణములసంపత్తి
గలవాడా ! విశ్వనాథ ! ఈడు, దినుసు, సాటి, ఎన, దొర, సరి,
జోడు, సవతు, మాది, (మాదిరి) ఉద్ది, జత, తరము, పురుడు,
ఈ3ను, సదృశత్వమునకు నాఖ్యలు. Equality, Similarity.

తే॥ పసిడి, బంగరు, బంగారు, పైడి, పొన్ను,
జాళువా, పుత్తడి, యనంగ స్వర్ణ మమరుఁ;
దప్తకాంచన మమరుఁ గుందన, మనం గ
డాని, అపరంజి, నా గజదానవారి! 35

టీ॥ గజదానవారి ! = గజాసురవిరోధి ! పసిడి, బంగరు,
బంగారు, పైడి, పొన్ను, జాళువా, పుత్తడి, యానిను, స్వర్ణము
నకుఁ బేరులు. Gold. కుందనము, కడాని, అపరంజి, ఈ3ను,
పుటమువేయఁబడిన బంగారమున కాహ్వయములు. Refined .
Gold.

ఆ॥ చిదుర, తునుక, తునియ, చిదురుప, వ్రక్క, పా,
లనంగ ఖండమునకు నాఖ్య లమరుఁ;
బ్రోగు, గుప్ప, వామి, పోవు, తిట్ట, యనంగ
రాశి కాఖ్యలగు ధరాశతాంగ! 36

టీ॥ ధరాశతాంగ ! = భూమినిరథముగాఁజేసికొన్నవాడా !
చిదుర, తునుక, తునియ, చిదురుప, వ్రక్క, పాలు, యా ౬ నుఁ

ఖండ సమాఖ్యలు. Fragment. పోగు, కుప్ప, వామి, ప్రోవు, తిట్ట, యీ గును, రాశి కాహ్వయములు. Heep pile.

క॥ ఈ స్థావరవర్గుం గడు
 నాస్థి విసఁ జదువఁ వ్రాయ నవసీస్థలిలో
 నా స్థాణుని కృప నఖిల శు
 భస్థితులును జనుల కొదవు భాసురలీల॥ 37

టీ॥ ఈ స్థావరవర్గును, విన్నవారికిని, జదివినవారికిని, వ్రాసిన వారికిని, ఈశ్వరుని కృపవలన, సకల శుభములును గలుగును.

స్థావరవర్గు సమాప్తము.

తె ర్య గ్రంథం

—:0:—

Names of Animals

సీ॥ వెడఁదమోముమెకంబు, జడలమెకం, బేనుఁ
గులగొంగ, మెకములకొలముసామి,
తెల్లడాలు మెకంబు, తెఱనోటిమెకము, సిం
గంబు, నా బొబ్బమెకం బనంగఁ;
బరఁగును మృగరాజు, పసిదిండి, పులి మెకం
బులతిండిపోతు, చాఱలమెకంబు,
మువ్వన్నె మెక, మన నివ్వసుంధరయందు
వ్యాఘ్రంబునకు సమాఖ్యలు చెలంగుఁ;

ఆ॥ బుట్టకూడుతిండిపో, తన వెనుకచూ
పులమెకంబు, నాఁగ నెలు వనంగ
నెఱఁగు, నాఁగ మోరతెలుపుమెకంబు, నా
భల్లుకంబు దనరు (ఫాలనేత్ర!) 1

టీ॥ ఫాలనేత్రా ! వెడఁదమోముమెకము = విశాలమైన
ముఖముగల మెకము, జడలమెకము = జడలుగల మృగము,
ఏనుఁగులగొంగ = సామజములకు శత్రువు, మెకములకొలము,
సామి = మృగముల కులమునకు ప్రభువు, తెఱనోటి మెకము =
తెఱచియుండు నోరుగలమృగము, సింగము = సింహము, బొబ్బ

మెకము = బొబ్బలు వేసెడు మృగము, యీ ౮ ను, మృగరాజి నామములు. Lion. పసితిండి = పశువులను దినునది, పులి మెకంబుల తిండిపాతు = మృగములను దినునది, చాఱల మెకము = చాఱలుగల మృగము, మువ్వన్నె మెకము = మూఁడు వన్నెలుగల మృగము, యీ ౯ ను, పెద్దపులి నామములు. Tiger పుట్టకూడుతిండిపాతు = పుట్టకూడు దినునది, వెనుక చూపుల మెకము = వెనుచూపుగలమృగము, ఎలుపు, ఎలుఁగు, మోరల. కెపు మెకము = మోరయందుతెల్లఁదనముగలమృగము, యీ ౧౦ ను భల్లకమునకుఁ బేర్చు. Bear.

క॥ పలుగొమ్ముల మెక మనఁగా;

నిల నెక్కుడు మెక, మనంగ నేనుఁ, గనంగా

బలువంజ మెకము, నా జే

గలమెక, మన గొ, రనంగఁ గరి యెప్పు శివా! 2

టీ॥ శివా! పలుగొమ్ముల మెకము = దంతములే కొమ్ములుగాగల మెకము, ఎక్కుడు మృగము = ఆరోహణార్హమైన మెకము, ఏనుఁగు, బలువంజ మెకము, (బలుహంజ మెకము) బలువైన పాదములుగల మెకము, చేగల మెకము = కరముగల మృగము, (తొండము), గొరు, యీ ౬ ను, ఏనుఁగుకుఁ బేర్చు,

Elephant.

తే॥ వానికి సమాఖ్యలగుఁ దేజి, వారువంబు,

మావు, గుఱ్ఱంబు, తట్టువ, వాపురంబు,

కత్తలాని, బాబా, జక్కి, తత్తడి యన;

విగతభవపాశ! కాశీనివేశ! యాశ!

టీ॥ విగతభవపాశ! = పోగొట్టబడిన సంసారబంధ గల వాడా! కాశీనివేశ! ఈశ! తేజి, వారువము, మావు, గుఱ్ఱము, తట్టువ, వాపురము. కత్తలాని, బాబా, జక్కి, త్తడి, యీ గం ను అశ్వమునకు నామములు. Horse.

క॥ తగ, రేడిక, పొచ్చే, లన

నగు మేషసమాఖ్య; లెనిమిదడుగులమెక, మే

నుగుగొంగ సూడు, డనంగా

జగతి॥ శరభాఖ్య లొప్పు (జంద్రార్థధరా!) 4

టీ॥ చంద్రార్థధరా! = బాలచంద్రుని ధరించిన విశ్వేశ్వరా! తగరు. విడిక, పొచ్చేలు, యీ 3 ను, మేషమునకు నామములు. Goat, Ram ఎనిమిదడుగుల మెకము = ఎనిమిది పాదములుగల మృగము, వినుగుగొంగసూడు = గజారియగుపంచాశ్వమునకు శత్రువు, యీ ౨ ను శరభమృగమునకు నామములు.

A griffon.

క॥ సంగతి నుష్టాఖ్యలు నొ

ప్పెం గడు నొంటె, లన లొట్టిపిట్ట, లనన్; సా

రంగాఖ్య లలరు నిట్టు, ల

నంగా జింక, లన లేళ్లు నా (సర్వజ్ఞా!) 5

టీ॥ సర్వజ్ఞా! యీశ్వరా! ఒంటె, లొట్టిపిట్ట. యీ ౨ ను, ఉష్ణమున కాహ్వయములు. Camel. ఇట్టి జింక, లేడి, యీ 3 ను, జింకలకు నాఖ్యలు. Deer.

క॥ నులిగొమ్మలమెక, మి, జ్ఞన

నిల మృగమున కొప్పు బేళ్లు మృగి లేడి, యన॥

వెలయును; రెంటికీ దగునా

ఖ్యలుజింక యనంగ నీశ! యంబరకేశా! 6

టీ॥ అంబరకేశా ! = ఆకాశమే జుట్టుగాగలవాడా ! నులి గొమ్ములమెకము = మెలికలు తిరిగియుండు కొమ్ములుగల మెకము, ఇట్టి, యీ ౨ ను, మగదైన జింకకు పేర్లు. Buck. లేడి యనునది యాడుజింకకు నామము. జింక = ఇది యాడు దుప్పికిని, మగ దుప్పికిని పేరు. Deer, Doe.

తే॥ పసులు, తొడుకులు, పసరముల్, పసి, యనంగ,

బశువులకును సమాఖ్యలై పరగు; నాల

పోతు, బసవడు, గిబ్బ, యాబో, తనంగ

వృషభమున కాఖ్యలై యొప్పు వృషభవాహ! 7

టీ॥ వృషభవాహ ! = ఎద్దునెక్కువాడా ! యాశ్వరా ! పసులు, తొడుకులు, పసరము, పసి, యీ ౪ ను, పశు సమాఖ్యలు. Cattle అలపోతు, బసవడు, గిబ్బ, ఆబోతు, యీ ౪ ను, వృషభమునకు నాఖ్యలు. A Bull.

సీ॥ తొట్టుపట్టు, లనంగ దొ, డ్లనఁగా నివి

గోష్ఠదేశమునకుఁ గొఱలు (నీశ!)

కదువులు, మొదవులు, పదువులు, మందలు,

నాధేనుగణ మొప్పు (నగనివేశ!)

అలరు నాఖ్యలు లేఁగ, లన దూడ, లనఁ గ్రేపు,

లన వత్సములకును (ధనదమిత్ర!)

ఆ. వనఁగా గిడ్డి, యనఁ దొడు, కన మొద,

వన ధేనునామముల్ తనరు (నభవ!)

తే॥ యుక్షమునకు సమాఖ్యలై యెప్పుచుండు
 గిత్త, యె, ద్దన గోడె, నా (గృత్తివాస!)
 యా, లనఁగ ధేనువుల కాఖ్య యలరుచుండు
 (శైలజానాథ! ప్రమథసంచయసనాథ?) 8

టీ॥ యీశ! నగనివేశ! ధనపమిత్ర! = కుబేర సఖా!
 అభవ! కృత్తివాస! = చర్మమును వస్త్రముగాఁ దాల్చువాఁడా!
 శైలజానాథ! = పార్వతీపతి! ప్రమథసంచయసనాథ! = ప్రమథ
 గణములతోఁ గూడుకొన్న దేవా! తొక్కుపట్టులు, దొడ్లు, యీశను,
 బసుల కొట్టమునకు నామములు. Cowshed. కడుపులు, మొద
 వులు, పదువులు, మంచలు, యీ 4 ను, ధేనుగణమునకుఁ
 బేర్లు. Cow-herd. లేఁగ, చూడ, కేళు, యీ 3 ను, గోచత్వము
 లకుఁ బేర్లు. Calf అవు, గిడ్డి, తొడుకు, మొదవు, యీ 4 ను,
 ధేను నామములు. Cow. గిత్త, ఎద్దు, కోడె, యీ 3 ను, వృష
 భాఖ్యలు. ఆలు ఇది అవు. శబ్దమునకు బహువచనము.

తే॥ అలరుఁ గుందేలు, చెవులపో, తనగ శశక
 మొప్పుఁ; బొడలమెకంబు, నా దుప్పి, యనఁగ
 గాఱుకొమ్ముల మెక, మనంగను ధరిత్రి;
 రామనామమృగంబు ధరాశతాంగ! 9

టీ॥ కుందేలు, చెవులపోతు యీ 2 ను, శశకమునకుఁ
 బేర్లు. Hare పొడలమెకము, మచ్చలుగల మెకము, దుప్పి,
 కాఱుకొమ్ముల మెకము = దట్టమైన శృంగములుగల మృగము.

A deer having spots and braching horne.

తే॥ దుంత. యెనుబోతు, జమునెక్కిరింత, దున్న,
 యనంగ మహిషంబునకు సమాహ్వయము లమరు

బరగ నెనుపెంట్లు, గేదెలు, బట్టె, లెనుము,
లనఁగ మహీషీ సమాఖ్యలు ధనదమిత్ర! 10

టీ॥ ధనదమిత్రా! దుంత, ఎనుబోతు, జమునెక్కిరింత,
దున్న, ఈ ౩ ను, మహిషమునకాఖ్యలు. Buffalo. ఎనుపెంట,
గేదె, బట్టె, ఎనుము, ఈ ౪ ను, మహిష సమాఖ్యలు.

She Buffalo

తే॥ పక్కి, పులుఁగు, పిట్ట, యనఁగఁ బక్షి యెప్పు;
గలులు, తెక్కలు, చట్టుప, లెఱక, లనఁగఁ
బక్షములు కివి పేళ్ళగుఁ; బర్హములకు
నాఖ్య లగు లాపు లన నీఁక, లనఁగ(నీశ!) 11

టీ॥ ఈశ! పక్కి, పులుఁగు, పిట్ట, ఈ ౩ ను, విహంగ
మునకుఁ బేర్లు. A bird. గలులు, తెక్కలు, చట్టుపలు, ఎఱ
కలు, ఈ ౪ ను, పక్షమునకు నామములు. Wings. లాపు,
ఈఁక, ఈ ౨ ను, నీఁకలకుఁ బేర్లు. Feathers.

సీ॥ తొలకరికలుగు పులులు, నల్వతేజీలు,
పాలనీరును వేలుపఱచు పులుఁగు,
లంచలు, తెలిపిట్ట, లన నొప్పు హంసలు;
క్రొంచముల్ దనరారుఁ గొంచ లనఁగ;
గొక్కరా లనఁగను గొక్కు లనఁగను
గొక్కెర, లనఁగను గొంగ, లనఁగఁ
బరఁగు నభిఖ్యలు బకివిహంగములకు;
నట్టువపులుఁగు, నా జుట్టుపులుఁగు,

తే॥ నాగ నె, మృన నెమిలి, నా నమ్మి, యనగఁ
 గేకికి సమాఖ్యలగుఁ; జంచరీకములకు
 నాఖ్యలు జమిలిముక్కాలి, యనగఁ దేటి,
 యనగ దుమ్మెద, నా (సీశ! యభ్రకేశ!) 12

టీ॥ ఈశ ! అభ్రకేశ ! తెలకరికలుగుపులుఁగులు = వర్ష
 కాలమును ద్వేషించు పక్షులు, నల్వతేజీలు = బ్రహ్మదేవునకు
 వాహనములు, పాలునీరును వేఱుపఱచు పులుఁగులు = క్షీరసీర
 భేదము నిర్ణయించు పక్షులు, అంచలు, తెలిపిట్టలు, ఈ ౫ ను,
 హంస నామములు. Swans. కొంచలు ఇది క్రొంచపక్షులకుఁ
 బేరు. Heron. కొక్కరా, కొక్కు, కొక్కెర, కొంగ, ఈ ౪ ను,
 బక నామములు. Cranes. నట్టువపులుఁగు = నర్తనముసేయు
 విహంగము, జుట్టుపులుఁగు = శిఖిగల విహంగము, నెమ్మి,
 నెమిలి, నమ్మి, ఈ ౫ ను, శిఖి నామములు. Peacock. జమిలి
 ముక్కాలి = ఆఱు చరణములు గలది, తేటి, తుమ్మెద, ఈ 3
 ను, బంభరము పేర్లు. Bee.

తే॥ పరగు నొడ్డిలు, కూకిలు, పల్లటిలు,
 పావురాలును, బకదార్లు, పావురములు,
 నాగఁ గలరవపక్షిబృందముల పేర్లు
 పంకజాతాక్ష ! సన్నితృఫాలనేత్ర ! 13

టీ॥ పంకజాతాక్ష సన్నితృ ! = విష్ణుసఖుడా ! ఫాలనేత్ర ! =
 త్రిలోచనా ! ఒడ్డిలు, కూకిలు, పల్లటిలు, పావురాలు, బకదార్లు,
 పావురములు, ఈ ౬ ను, పరావతమునకు నామములు.

తే॥ పుడమిలోపలఁ జదువులపులుఁ, గనంగఁ,
జిగురువిల్కానితేజి, నాఁ దొగరుముక్కు
పులు, గనంగఁ బచ్చతెక్కలపులుఁ, గనంగ
జిహక యన నొప్పుఁ గీరంబు, శ్రీమహేశ : 14

టీ॥ శ్రీమహేశ ! చదువులపులుఁగు, చిగురువిల్కానితేజి =
మన్మథుని వాహనము, తొగరుముక్కుపులుఁగు = ఎఱ్ఱనిముక్కు
గల విహంగము, పచ్చతెక్కలపులుఁగు = పచ్చని పక్షములుగల
పక్క, చిలుక, ఈ ౫ ను, కీరమునకుఁ బేర్చు. Parrot.

తే॥ బట్టికాఁడన గొరవంకపిట్ట, యనంగఁ
బరంగు శారక; యేటింత, పసులపోలి
గాఁడు, కూకటిమూఁగ, నాఁగను జెలంగు
నిల భరద్వాజవిహంగంబు (కృత్తివాస!) 15

టీ॥ కృత్తివాస ! బట్టికాఁడు, (బట్టుకాఁడు) గొరవంకపిట్ట,
ఈ ౨ ను, గొరవంకకు నామములు. The common myna.
ఏటింత, పసులపోలిగాఁడు, కూకటిమూఁగ, ఈ ౩ ను, భర
ద్వాజపక్షికి నామములు. King crow

తే॥ జాలె, డె, గనఁ గురుజు, నా సాశ్వ మనంగఁ
గణుజు, నాఁగను జిలకట్టె, యనంగ వేన
డం, బనంగ గిడ్డు, నా నోరణం బనంగ
శ్వేనభేదంబులగు (మహాసేన జనక!) 16

టీ॥ మహాసేనజనక ! = కుమారస్వామికిఁ దండ్రివైన
విశ్వేశ్వరా ! జాలె, డేగ, కురుజు, సాశ్వము, కణుజు, జిలకట్టె,

చేసడము, గిడ్డు, టర్రాము, ఈ ౯ ను, శ్వేనభేదములకు నామములు. Hawk

తే॥ కొటఁ, శనఁగను గూబ, నా ఘూక, మమరుఁ;

జిఱుతగూబ, యనంగఁ బసిండికంటి,

యనంగ సకినాలపులు, గన నలరుచుండుఁ

బృధివిఁ గనకాక్షి యనుపక్షి (శ్రీమహేశ!) 17

టీ॥ శ్రీమహేశా ! కొటఁడు, గూబ, ఈ ౨ ను, ఘూకనామములు. Owl. చిఱుతగూబ, పసిండికంటి = పైడివంటి కన్నుగలది. సకినాలపులుఁగు, ఈ 3 ను, గనకాక్షి యను పక్షికి నామములు. A bird of angwy.

తే॥ పాము, సప్పంబు, నిడుపఁడు, పడగదారి,

గాలిమేతరి, విసదారి, కానరాని

కాళ్లయది, చిల్వ, వీనులకంటి, పుట్ట

పెట్టెవ, ట్టనఁ జను నహి పేళ్ళు (భర్గ!) 18

టీ॥ భర్గ ! ఈశ్వరా ! పాము, సప్పము, నిడుపఁడు, పడగదారి, గాలిమేతరి = సమీరమును భజించునది, విసదారి = విషమును ధరించునది, కానరాని కాళ్లయది = కనపడనికాళ్లుగలది, చిలువ, (చిల్వ) వీనులకంటి = వీనులే కన్నులుగాగలది, ఈ ౧౦ ను, భుజంగము పేర్లు. Serpent.

క॥ ఇల నెనఁగు రుధిరమునకా

ఖ్యలు నల్ల, యనంగ, నెత్తు రనంగ; ధరిత్రిం

బొల, యీరు, వెఱచి, నంజుడు,

పొల సన నివి పరఁగు మాంసమునకు (మహేశా!)

టీ॥ మహానా ! నల్ల, నెత్తురు, ఈ ౨ ను, రక్తమునకు
నాహ్వయములు. Blood పాల, ఈరుపు, ఎఱచి, సంజుడు,
పాలను, ఈ ౩ ను, మాంసము పేర్లు. Flesh

క॥ భర్గుడు కాశీనిలయుడు

దుర్గావతి యొసఁగు ముదముతో నీ తిర్య

గ్వర్గు ల్లింఁచినఁ జదివిన

వౌర్గత్యము లణఁచి సంపదలు నిత్యంబుకా.

టీ॥ ఈ తిర్యగ్వర్గును వ్రాసినను, జదివినను, అట్టివారికి
గాశీవిశ్వేశ్వరుఁడు కష్టములు తొలగించి సర్వసౌభాగ్యముల
నొసంగును.

తిర్యగ్వర్గు సమాప్తము.

నా నా ర్థ వ ర్ధు

Words carrying various meanings

క॥ కలు, పనఁ బే రగు దధికిం,
గలు, పన సస్యంబులోని గాదము పేరొ.
వెలు, గండ్లు కంపకోటను
వెలుఁ, గందురు ప్రభను జనులు (విశ్వాధిపతీ!) 1

టీ॥ విశ్వాధిపతీ ! 1. కలుపు దధికిని, సస్యమునందలి కనపునకును బేరు. Curd and Weed. 2. వెలుగు కంచెకు Fence ను, వెలుఁగు = వెలుతురుకు Lig పేరు.

క॥ మావులనం దగుహయములు;
మావు లనం బరఁగు నామ్రమహిజంబు లిలంఁ,
దావు లను స్థలము లొప్పును
దావు లనన్ వాసనలకుఁ దగుఁ బేరు (శివా;) 2

టీ॥ శివా ! 1. మావులు = గుఱ్ఱములకును Horses పేరు మావులు = మామిడిచెట్లకు Mango tree పేరు. 2. తావులు = చోట్లకు Place పేరు. తావులు = పరిమళములకును Smells పేరు. ఏకవచనరూపమగు తావియందు అర్థబేదమురాదు, బహువచన మగు తావులందే యీ అర్థప్రయము.

క॥ ఇమ్మహీలోపలఁ బేరగుఁ
 గొమ్మ యనన్ వృక్షశాఖకును భామినికింః;
 దమ్మ లనం బేరగుఁ బ
 ద్మమ్మల కనుజన్ములకును (దగుజేందుధరా!) 3

టీ॥ తరుజేందుధరా ! కొమ్మ = వృక్షశాఖకును, అడుదాని
 కినినామము. A branch of a tree, a woman. 2. తమ్ములు=
 పద్మములకును, Lotus, అనుజన్ములకును Younger Bro
 thers పేరు.

క॥ ఇమ్ములఁ బేరగు తాటం
 కమ్ములకుఁ లేఖలకును గమ్ములనఁ; నా
 మమ్ము దగుం గంతాభర
 ణమ్మునకును లతకుఁ దీఁగె నా గౌరీశా! 4

టీ॥ గౌరీశా ! 1. కమ్మ = చెవికమ్మ, Earring లేఖ
 a letter 2. తీఁగె = మెడనూలు, a necklace of wire,
 లత Creeper.

క॥ చెల్లును బేళ్లె ధరలో
 దాళ్ళన సూత్రంబులకును, దాళంబులకుం;
 గోళ్ళనఁ గుక్కుటములకును
 బేళ్ళగు ఖట్వాంగములకుఁ బేళ్లగు నభవా! 5

టీ॥ 1. తాళ్లు, పగ్గములు, Ropes, తాడిచెట్టు Palmyra
 tree, 2. కోళ్ళు=కుక్కుటములు. Fowls. మంచపుకోళ్ళు =
 Legs of cot (ఏకవచన రూపమున రెండర్థములురావు.)

క॥ చామ యన సస్యమునకును
 భామినికిని నాఖ్యయగుచుఁ బరగు ధరితి॥
 నామములగుచును వెలయును
 బాములన॥ జన్మములకు భంగమ్ములకు॥. 6

టీ॥ చామ = ఒక రకము ధాన్యము Willets, అడుఁది,
 Woman. బాము = పుట్టుక Birth. దుఃఖము Grief.

తే॥ దంట యనఁగ నఖిఖ్యయై తనరుచుండు
 జగతిలోపలఁ బ్రౌఢకు యుగళమునకుఁ;
 బిఱ పనంగ నఖిఖ్య యౌఁ బానుపునకు
 విస్తృతమునకు (చైలనివేళ! యీశ!) 7

టీ॥ 1. దంట = ప్రాధాంగస a mature woman, జంట
 a couple, 2. పిఱపు = పానుపు. A bed వ్యాప్తి. extention.

క॥ తొలి యనఁగా నగు నామం
 బులు పూర్వంబునకు, సుషిరమునకును, ధరలో
 వెలి యనఁగ బహిర్ధవళం
 బులకును నామంబు (శేషభుజగవిభూషా!) 8

టీ॥ తొలి = పూర్వము, Formerly, చెజ్జము A hole.
 2. వెలి = తెల్లని White, బయట Out side.

క॥ నెమ్మి యన॥ వంజులవృ
 క్షమ్మునకున్, బర్హికిని, సుఖస్థితికిని, నా
 మమ్ముగఁ దగు (నతిధీర : య
 హమ్మతిజనదూర : పన్నగాధిపహారా!) 9

టీ॥ నెమ్మి=వంజుల వృక్షము Asoka tree. నెమిలి, Peacock. సంతోషము, Happiness.

క॥ పోలం బే రగుచుండును

బా, లనఁగా క్షీరమునకు భాగంబునకుం;

గా లన, బే రగు నాలవ

పాలికిఁ బాదంబునకును (బాలేందుధరా!) 10

టీ॥ పాలు = క్షీరము Milk. భాగము or share. కాలు = పాదము Foot. నాల్గవ భాగము a quarter.

క॥ మే లన శుభంబు పేరగు;

మే లన నుపరికిని, గూరిమికిని, బేరా

మే లన మెచ్చునఁ బలికిన

యాలాపంబునకు నాఖ్యయగు జగదీశా ! 11

టీ॥ మేలు = శుభము, పై భాగము, కూర్మి మెచ్చుకొను నప్పుడు పలుకు శబ్దము.

Good, Upper. Love, Word of appreciation.

క॥ ధారణిఁ బేరు వహించును

బూరుగు నా నూఁదువాద్యమును, శాల్మిక్రియుం,

బే రన నభిధానంబగు;

హారమునకు, నామమునకు నరంబరకేశా ! 12

టీ॥ 1. బూరుగు=ఊఁదువాద్యము Trumpet. బూరుగు చెట్టు The Silk cotton tree. 2. పేరు = నామధేయము, Name. దండ Necklace.

క॥ క ప్పన నీలిమ పే రగుఁ;

గ ప్పనఁగా నింటిమీఁది కనవుకుఁ బేరొఁ

గొ ప్పనఁదగుఁ జాపాగ్రముః

నొ ప్పగు ధమ్మిల్లమును, గృహోపరియు, శివా: 13

టీ॥ కప్ప = నలుపు, Black. ఇంటి కప్ప Roof.
కొప్ప = విల్లుయొక్కకొన, top of a bow. అడువాండ్ర కొప్ప,
Woman's hair. ఇంటి నడికొప్ప top of the roof,

క॥ ఒక భూరుహమునకును, ధమ

నికఁ, బే రగు గోవి యనఁగ నెఱివట్టులవే

తొక భూజమునకు, నధరము

నకుఁ, బే రగు మోవి యనిన నగరాట్టాపా: 14

టీ॥ 1. గోవి = గోరింటచెట్టు. Henna. గొట్టము Tube.
(పిల్లనగోవి శబ్దమున వలె) 2. మోవి = ఒక చెట్టు a wild
tree. పెదవి lip, lip.

క॥ చవు లనఁగా నభిధానము

లవు షడ్మలకును ముత్తియపుటెత్తులకు

భువిలోపల నామములగు

గవులన గుహలకును, బూతిగంధంబునకున్, 15

టీ॥ 1. చవుట = రుచులు, Tastes. ముత్తెపుసరములు,
a pearl string. 2. గవులు = గుహలు, caves దుర్గంధము
Bad smell.

తే॥ ఆఖ్యయై యొప్పు ధరణిచో నపర దివస

మునకు, చత్రంబునకును, నెల్లి యనెడి నుడువు

జక్కి యను పేరు పరఁగును సైంధవంబు

నకు ఘరట్టంబునకును (గందర్పదమనః!) 16

టీ॥ 1. ఎల్లి = రేపు Tomorrow. ఛత్రము Umbrella-

2. జక్కి = అశ్వము Horse. తిరుగలి a grindings stone.

తే॥ ఆడె ననునది నటియిం వె, ననుటకును వ

చించె, ననుటకు మఱియు నిందించె, ననుట

కొఖ్య యగుచును శోభిల్లు; నాలు నాఁగ

గోవులకు భార్యకును బే రగున్ (మహేశ!) 17

టీ॥ 1. అడెను = సర్తనము చేసెను Danced; పలికెను, Spoke; నిందించెను, Vilified; 2. అలు = గోవులు, Cows.

భార్య Wife.

సీ॥ రజత పునఃపదార్థములకు నభిధాన,

మగు వెండి యన; బంతి యనఁగఁ గందు

కమునకు శ్రేణికి నషరు నాహ్వాయముగా;

దండ యనన్ బుష్పదామమునకు

నంతికంబునకుఁ బే రగు, దొర యన నాఖ్య

యగు సదృశమునకు, నవనిపతికి

నస్త్రసంఖ్యకు, నహ, మృనుటకు నాహ్వాయం

నగు నే, ననఁగ సరి యనగ సదృశ

తే॥ మునకు, సమసంఖ్యకును, నామముగ నెసంగు

గొం, తనఁగ నాహ్వాయంబగుఁ గుక్కుటాన

నంబునకు, గంఠమునకును, నల్ల యనిన

ర క్తనీలాఖ్యయై యొప్పు రాజమకుటః

టీ॥ 1. వెండి = రజతము Silver. మరల, Again,
 2. బంతి = చెండు, a ball, వరుస, a row 3. దండ = పూ
 వులదండ, a garland of flowers చేరువ, near 4. దొర =
 రాజు A king సమానము equality. 5. ఏను = నేను, I,
 అయిదు five, 6. సరి = సమానము equal సమసంఖ్య even
 number, 7. గొంతు = కుక్కుటాసనము A manner of sitting
 మెడ throat, 8. నల్ల = నల్లఁదనము Black రక్తము Blood.

సీ॥ తీరంబునకు, ధరిత్రీధరంబునకు, స

మాఖ్యయై యొప్పు గట్టనఁగ (నీశ!)

కేతువునకుఁ, గాంతికిని, సమాహ్వయమగు

డా లనఁగను (మేరుశైలచాప!)

శౌర్య ధుర్యునకు, లాంఛనములకును, నామ

మగు బిరు దనఁగఁ (బన్నగవిభూష!)

గూబ, నా నాఖ్య యౌ ఘాతంబునకుఁ, గర్ణ

మూలంబునకు (నవిముక్తనిలయ!)

తే॥ అంతికంబునకును, సమాహంబునకును,

నామమై యొప్పుఁ జేరువ నాఁగ (సభవ!)

సమభిధానమై యొప్పుఁ బిశాచమునకు,

భవమునకును, గాలి యన్పలుకు (రుద్ర!) 19

టీ॥ 1. గట్టు = పర్వతము mountain, ఒడ్డు, bank,
 2. డాలు = కేతువు flag, కాంతి lustre, 3. బిరుదు = చిహ్నము
 little, శౌర్యధురీణుడు A champion 4. గూబ = కర్ణమూలము
 drum of the ear ఘాతము owl. 5. చేరువ = సమీపము

Near, గుమి a collection. 6. గాలి=గాడ్పు air దయ్యము devil.

క॥ ఇల లోపల నామంబగుఁ

బలుకులు నా శకలములకు, భాషణములకు॥

నెల యన నబిధానంబగు

జలజారికి, మాసమునకు, శైలనిశాంతా! 20

టీ॥ పలుకు = శకలము, చెక్క a bit, మాట word.

2. నెల = మాసము month, జాబిల్లి moon.

సీ॥ అంతర్హితం డయ్యె ననుటకు నాగతుం

డయ్యె ననుటకు సమాఖ్యయగుచు,

నలరును విచ్చేసె ననుట యంబరకేశ :

నెఱి సమాహ్వయమగు గఱచె ననఁగ

నభ్యాస మొనరించె, ననుటకు, దంతపీ

డ యొనర్చె ననుటకు, నయుగనయన

వెలయుఁ, దప్తక్షీరములకు, నభిజ్ఞకు

నాఖ్యయై యానవాలనుట యీశ :

తే॥ పఱచెననఁగ సమాఖ్యయౌ బాధచేసెఁ,

బ్రౌచలితుండయ్యె, ననుటకుఁ బాండురంగ;

పరగ మోహించె, ననుటకుఁ, బరిమళించె

ననుట కొప్పును వలచె నా నళికనేత్ర ! 21

టీ॥ 1. విచ్చేసెను = అగోచరుడయ్యెను disappeared,

వచ్చెను Came 2. కఱచెను=కొఱికెను bit నేర్చెను learnt,

3. ఆనవాలు = గుఱుతు sign, తప్తక్షీరము heated milk.

4. పఱచెను=బాధించెను bothered, పయనమయ్యె set off.

5. వలచెను=కోరెను loved పరిమళించెను emitted scent.

సీ॥ అనె నంట సమాఖ్యయౌను వహించె, బా

నముచెనె, ననుటకు (నగనివేశ!)

చషకంబునకును, దంష్ట్రకు నాఖ్య యౌ గోర

యనంగ (శశాంకకళావతంస!)

మొక్కలీఁ డనంగ గొమ్ములులేని కరికి, ము

ష్కరునకు, బే రగు (గరళకంఠ!)

మరకతచ్చవికి, నంబరమున, కగు బేరు

పచ్చడం బనిన (నంబాకళత్ర!)

తే॥ షితికిఁ దురగీపతికి, వృత్తశిలకు, నామ

ధేయమై యొప్పు గుండు నాఁ (ద్రిపురహరణ!)

దామమౌ నొక్క సస్యంబునకును లోప

మునకుఁ గొఱ్ఱ యనంగ (నంబుదనిభాంగ!) 22

టీ॥ అనెను=వహించెను Bore పానముచేసెను drank

2. కోర=దంష్ట్ర fang, గిన్నె a cup 3. మొక్కలీఁడు =

మూర్ఖుడుObstinate man, కొమ్ములులేనియేనుఁగుelephant

without tusks, 4. పచ్చడము = ఉత్తరీయముupper cloth

మరకతకాంతి Bright-ness of an emerald, 5. గుండు =

గుండ్రని రాయి a round stone, పురుషాశ్వము a male

horse 6. కొఱ్ఱ = ఒక రకము ధాన్యము a kind of millet.

లోపము want.

సీ॥ తాల్పు నాఖ్యలు వధూధమ్మిల్లభారంబు

గోణంబు, మూల, నాఁ (గుధరచాప!)

కొఱ యను నాఖ్యచేఁ గొఱలు లోపంబు, మ
 నోజ్జవస్తువు, (దక్షయజ్ఞమధన!)
 నెఱి హేయపడియె, నన్వేషించె, నను రెంటి
 కాఖ్యయౌ రోసె నా (ననీతకంత!)
 నరసె నాఁ బేరగు నా ర్తి వారించె, వి
 మర్శించె, ననుటకు (మదనదమన!)
 తే॥ చరణమునకు, నధఃప్రదేశంబునకు, స
 మాఖ్యయై యెప్పు నడుగు నా (నళికనేత్ర!)
 మహినిఁ బే రగుచుండుఁ బ్రమాణకంబు
 నకును భాషకు బాస నా (నగనివేశ!) 23

టీ॥ మూల=వధూధమ్మిల్లము a woman's hair knot,
 కొఱము a corner, 2, కొఱ = మనోహర పదార్థము graceful
 ఒక ధాన్యము millet, 3. రోసెను = హేయపడెను hated,
 అన్వేషించెను searched, 4. అరసెను = ఆర్తి వారించెను
 soothed the pain. విమర్శించెను inquire, 5. అడుగు =
 పాదము foot, క్రిందప్రదేశము bottom, 6. బాస = ప్రమా
 ణము oath, భాష language.

సీ॥ నాగవాస మన ఘంటాప్రళీకమునకు
 వేశ్యల కగుఁ బేరు (విశ్వనాథ!)
 నామమౌ నండంబునకు, నంధకునకును
 గుర్జనంగను (రౌవ్యకుధరనిలయ!)
 చర్మచాద్యమున కుష్ణమునకుఁ బేరగు
 నుడు కనియెడు నాఖ్య (యుడువమకుట!)

యభిధానమగు మేఁడి యన హళాంగమునకు
దుంబరమునకును (ధూతకలుష!)

తే॥ క ల్లనఁగ శిల, సురయు; నౌఁ (గరళకంఠః!)
పరగు నాఖ్యలు, లాంగలపద్ధతికిని,
శ్రేణికిని, జా లనంగ (భాసితసితాంగ!
వారిధినిషంగః కాశీనివాసలింగ!)

24

టీ॥ నాగవాసము = గంటలోనుండు చీల Iron rod in the bell, వేశ్యలు courtesans, 2. గ్రుడ్డు = అంధుఁడు A blind man, అండము egg, 3, ఉడుకు = చర్మవాద్యము, drum. వేడిమి-heat, 4. మేఁడి= అత్తిచెట్టు fig tree, నాగటికి వెనుకఁ బట్టు కొయ్య ploughtail, 5. కల్లు = మద్యము toddy, జాయి stone, 6. చాలు = నాఁగేటి చాలు furrow, వరుస row.

తే॥ జననికిని, చూత్పజననికిని, జనకజనని
కాఖ్యయగు నవ్వ యనఁగ నార్యాసహాయ!
భగినికిని, జనకునకు, నాహ్వయము దనరు
నప్ప యనఁగను జంద్రలేఖావతంస!

25

టీ = అవ్వ=తల్లి mother, అమ్మమ maternal grand mother, నాయనమ్మ paternal grandmother, 2అప్ప = అక్క elder sister, తండ్రి father.

క॥ పో తనఁగఁ బరగు మహిషము

భూతలమునఁ బురుషమృగము, బురుషఖగంబుం
దా, తన ధాతృ, పితామహ
మాతామహులకును నగు సమాఖ్య మహేశా! 26

టీ॥ 1. పాతు = చున్నపాతు Buffalo. మగపక్షి male bird. మగజంతువు male animal. 2. తాత = బ్రహ్మ Brahma, తండ్రి తండ్రి father's father. తల్లితండ్రి mother's father.

క॥ పుడమినిఁ బేరు వహించును
వడిగలవాడు డనఁగ శౌర్యవంతుఁడు, జవియుఁ;
నడు మన నవలగ్నము చె
న్నడరగ మధ్యస్థులంబు, నగు నగధన్వీ! 27

టీ॥ 1. వడిగలవాడు = శౌర్యశాలి a brave man జవి = జవముగలవాడు a quick man. 2. నడుము = అవలగ్నము waist, మధ్యస్థానము middle place.

క॥ ఎద యనఁగ, బరగు భీతికి,
హృదయమునకు, వక్షమునకు, నిల జో డనఁగా,
నది దనరు నామ మగుచును
సదృశమునకు వర్మమునకుఁ జంద్రార్ధధరా! 28

టీ॥ 1. ఎద=భీతి, apprehention, హృదయము heart
2. జోడు = సదృశము match, కవచము armuor.

క॥ నానార్థవర్గు విది న
న్మానముతో దీనిఁ జదివినను, వ్రాసిన, నా
మానవుల కబ్బు నెప్పుడు
నానార్థంబులును విశ్వనాథుని కరుణఁ. 29

టీ॥ ఈ నానార్థవర్గు వ్యాసి, చదివిన మానవులకు విశ్వే
శ్వరుని కరుణచే సకల సంపదలు గలుగును.

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీమదేకామ్రమంత్రపుత్ర కౌండిన్యగోత్ర
పవిత్ర, స దా రా ధి త మ హే శ్వ ర,
పైడిపాటి లక్ష్మణకవి ప్రణీతం
బైన, యాంధ్రనామసంగ్ర
హంబను నిఘంటువు
సర్వంబు నేకా
శ్వా స ము.

సతీకాంధ్రనామసంగ్రహము

స మా ప్త ము.

ఆంధ్రనామ సంగ్రహము

అకారాది శబ్దాను క్రమణిక.

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
అ		అచ్చరలు	42	అపరంజి	90
అంగద	34	అటన్	47	అప్ప	31, 112
అంగలార్పు	61	అడవిమనిషిపట్టు	35	అబ్బ	36
అంచతేజేనెక్కియూడు		అడిచెను	18	అబ్బరపు—డంచు	
అతు	11	అడుగు	50, 111	గబ్బి	24
అంజ	50	అడుసు	85	అమ్మ	36
అండలు	67	అడ్డగించెను	73	అమ్మ	87
అంటరానివేల్పు	92	అతివ	42	అయిదు	57
అంజ	74	అత్తమ్మి	53	అయిదువరాలు	38
అంతకుండు	23	అత్తిమ్మ	79	అయ్య	36
అందమైనది	62	అడికెన్	54	అయ్యోజన్	74
అందు	74	అనటి	79	అర	71
అంపెను	71	అనయము	67	అరటి	79
అక్క	46	అనలుండు	22	అరదము	87
అక్కడ	74	అసి	60	అరపదిమో—	
అక్క	46	అసిచెను	71	వేల్పు	8
అగవడియొక్క	56	అసిపెను	71	అరసెను	67
అగ్గమయ్యెన్	„	అసియెను	46	అరిగదను	53
అగ్గి	92	అనుగు	42	అరుగు	85
అగ్గించెను	66	అనుపుకాడు	40	అరుగుదొంచెను	} 59
అచట	}	అరుబోడి	42	అరుదొంచెను	
అచట		అన్నింటి తిరు		అరసెను	111
అచ్చట		కాడు	22	అరచెను	53
అచ్చట		అన్న	41	అరచెయ్యి	49
అచ్చట		అన్నవ	70	అట్టు	50

ఆంధ్రభాషా సంస్కృతము

పదము	పుట.	పదము.	పుట	పదము.	పుట.
అలఁతి	70	ఆర్ధరుతల్లుల		ఇమ్ము	78
అలపు		కొమరుఁడు	15	ఇరపు	78
అలయిక }	69	అజవసంద్రము	84	ఇరు	57
అలరినట్టిది	62	అఱు	57	ఇరుగడన్	75
అలరు	80	అఱును	61	ఇరుకెలకులన్	74
అలరుబోడి	42	అలకాపరి	10	ఇరుగ్రేవలన్	75
అలరువిల్లుఁడు	16	అలకించెను	53	ఇరుచక్కియందున్	74
అలుకుడు	53	అలపోతు	95	ఇరుదెసన్	74
అల్లిది	88	అలము	60	ఇరునాలుగు	57
అల్లుడు	69	అలించెను	53	ఇరుపక్కియందు	74
అవ్వ	31, 112	అలు	38, 96, 107	ఇరుమాఁడు	57
అసదు	70	అలుబిడ్డలుగల		ఇరువంకలన్	74
అసలు	85	యతిండు	35	ఇట్టి	94
ఆ.		ఆవు	95	ఇలుఁపఁడు	35
ఆంబోతు	95	ఇ.		ఇల్లాలు	38
ఆకసము	29	ఇంచుబోడి	41	ఇల్లు	78
ఆగెను	73	ఇంచువిల్లుదాలువు	17	ఇల్లువాసితిరుగు	36
ఆటచేడియ	40	ఇంతి	41	ఇవమునూడు	19
ఆడన్	74	ఇక్క	78	ఈ.	
ఆడెను	56, 107	ఇగురు	80	ఈక	97
ఆత్రము	64	ఇచ్చ	67	ఈఁద	24
ఆనవాలు	109	ఇడుట	54	ఈగి	54
ఆనుట	52	ఇడుము	64	ఈడు	90
ఆనుగము	79	ఇత్తిగ	57	ఈరాఱు	57
ఆనెను	73, 110	ఇద్దఱుతల్లులబిడ్డఁడు	14	ఈరు	..
ఆరగించెను	51	ఇనుముడి		ఈరువు	100
ఆరసెను	67	ఇబ్బడి	57	ఈరైదుకడలు	29
ఆరోగిసమొనరె	51	ఇమ్మడి		ఈవి	54

అకారాది శబ్దానుక్రమణిక

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
ఈపులమాను	31	ఎక్కుడు మొగల్ గల		ఎటువు	83
ఉ.		పోడ	21	ఎత్తి	
ఉక్కు	64	ఎచ్చు	71	ఎత్తిగల్వ	82
ఉక్కుతునియ	72	ఎడ	49	ఎత్తితామర	82
ఉగ్గలి	41	ఎడకాడు	39	ఎత్తినివేలువు	19
ఉడుకు	112	ఎడవక	67	ఎలనాఁగ	41
ఉడుగక	67	ఎడఁద	49	ఎలసెన్	54
ఉడుటు	64	ఎడసెన్	55	ఎలుఁగు	
ఉద్ది	90	ఎత్తుబరికాడు	43	ఎఱవు	92
ఉనిశిపట్టు	78	ఎత్తు	88	ఎలవుడు	67
ఉప్పరవీధి	29	ఎడ	49, 113	ఎల్లి	82, 107
ఉప్పరిగ	89	ఎడుటను	60		
ఉబ్బడఁగెను	70	ఎడ్డి	63	వ.	
ఉజ్జికెను	58	ఎడ్డు	96	ఏగుఁదంచెను	59
ఉజ్జిది	64	ఎన	90	ఏఁగెదను	55
ఉలివు	53	ఎనసెన్	54	ఏత్రింత	99
ఉలము	49	ఎనిమిది	57	ఏటిబోటి ముగలయెకి	
ఉవిద	41	ఎనిమిదడుగుల		మీఁడు	24
ఉ.		మొకం	94	ఏడిక	94
ఉడెను	58	ఎనుపెంటి	97	ఏడు	57
ఉనెను	73	ఎనుబోతు	96	ఏడుగుఁముల తేరెక్కు	
ఉరు	78	ఎనుము	97	జోడు	19
ఎ.		ఎన్నే నిమాటులు	65	ఏడ్చెను	53
ఎంతేయెనున్	70	ఎవుడు	67	ఏతెంచెను	59
ఎకిమీడు	35	ఎప్పటి	65	ఏను	57, 108
ఎక్కుడు	70	ఎఱకలు	97	ఏనుఁగు	93
ఎక్కుడు మొకము	93	ఎఱఁగెను	53	ఏనుఁగు గొంగ	92
		ఎఱచి	100	ఏనుఁగు గొంగ నూడు	94

ఆంధ్ర నామ సంస్కరణము

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
ఏనుఁగు మొగంబు		ఒకవిడుత	61	కందు	44
దేవర	14	ఒకసారి	65	కంపు	88
ఏనుఁగుల గొంగత్రు		ఒక్కఁడు	57	కడగండ్లు	64
నెక్కుదంట	13	ఒక్కఁడు		కడచెక్కెలిక	26
పరాలు	37	ఒకయఁడు	35	కడదెనుగాపరియో	
పలిక	35	ఒకమె	88	యొడయందు	21
పలెను	60	ఒకలిచూపొడ		కడపటిమల	70
		యఁడు	21	కడమ	71
బి.		ఒకలి-బలియఁడు	24	కడలి	84
బిదువ	38	ఒకలు	41	కడలికూతురు	13
బిదువరాలు	„	ఒక్కలు	68	కడలివెన్న	18
బిదు	57	ఒకడు	65	కడలివెలఁదుక	30
		ఒకడ	74	కడాని	90
బి.		ఒకరినది	62	కడుపు	50
ఒంటిమి	59	ఒకైనది	62	కడపుబంగారుబొక్క	
ఒంటికొమ్ముదేవర	14	ఒకపుగలయది	62	నమే - మేటి	12
ఒంటిమొగ్గులపెను				కణుజు	99
ముప్పు	24	ఓ.		కత్తళము	87
ఒంటె	98	ఓగిరము	51	కత్తలూని	93
ఒందు	57	ఓడ	83	కత్తెరదొంగ	43
ఒందెను	54	ఓరణము	99	కడుపులు	95
ఒకటి	57	ఓరెము	51	కను	47
ఒకతడవ	65	ఓరుపు	69	కనయెను	56
ఒకతూకు	65	ఓర్పు	69	కనుఁగొనె	
ఒకతూరి	65	ఓలము	82	కన్గొనెను	56
ఒకతేవ	65			కన్నగాఁడు	48
ఒకపారి	65	క.		కన్నది	36
ఒకపరి	65	కంచము	52	కన్నాకు	78
ఒకమరి	65	కంజ	85		
ఒకమోటు	65	కంటు	59		

అకారాది శబ్దానుక్రమణిక

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
కన్నియ	39	కలికి	41	కావిపుట్టగోమల	
కన్ను	47	కలిమి	63	సామి	36
కన్నులమాను	51	కలుగ	85	కీలుగంటు	45
కన్నులవిలుడు	16	కలుపు	102	కుండెనకాడు	39
కన్నె	30	కలుసులజవరాలు	13	కుండనము	90
కపురము	3	కలుసులపైకలికోడ		కుందు	71
కప్పు	83, 103	లు	14	కుండెను	70
కప్పచెరువుజాడ	21	కలువ	61	కుండేలు	96
కప్పరము	63	కలువకంటి	41	కుచ్చితుడు	43
కప్పము	63	కలువపేడెడు	18	కుడిచెను	51
కమ్మ	103	కల్లికొమ్మమగనిబూర		కుడుములతిండి	
కమ్మన	88	గొమ్మ	31	కాడు	14
కమ్మవిలుకాడు	13	కల్ల	34	కుస్తుక	50
కమ్మవిలునిమామ	18	కల్లె	43	కుప్ప	90
కయి	48	కల్లె	78, 112	కుప్పము	78
కయ్యము	10	కద	57	కురంగట	74
కరువలి	24	కవ్వడి	58	కురుజు	99
కడి	63	కవ్వంపుమల	75	కురుజు	46
కడుకంతుడు	8	కనపు	83	కుటుపు	48
కడుచెను	108	కన్తి	64	కుటువ	45
కడివేల్పు	10	కాంచెను	55	కుటు	44
కడివేల్పుడాకన్ను	18	కాసరానికాల్గది	100	కుసుమధన్వ	17
కడివేల్పునిల్లాలు	13	కాపువాండ్రు	25	కూరకటిమూగ	99
కట్టి	28	కాటుగొమ్ముల		కూరత	53
కట్టినెచ్చలి	10	మెకము	95	కూరతురిలిడ	30
కలను	60	కాలంబుచేసెను	61	కూలీలు	98
కలయు	66	కాలు	105	కూటువ	72
కల్వ	81	కాళ్ళగుమ్మెను	68	కూడు	51

అంధ్రనామ సంగ్రహము

పదము.	పుట.	పదము,	పుట.	పదము.	పుట.
కూడెను	54	కొక్కుతేజిరాకు	14	కొరిక }	67
కూన	44	కొక్కెర	97	కొర్కె }	
కూరిమి	59	కోటిక }	78	కోల	87
కూలెను	61	కొట్టిక }		కోవెల	27
కూళ	43	కొట్టెను	68	కోళ్లు	103
కెంతాయ	83	కొడుకు	44	కాను	47
కెంజిగురులవిల్లుడు	17	కొద }	71	కొచ్చు	67
కెందామర	82	కొడువ }		క్రన్నన	66
కెండమ్మి	82	కొన	81	కొమ్మటి	65
కెంపు	83	కొనియాడెను	67	కొమ్మలన్	65
కెడపెను	60	కొప్పు	43, 405	క్రమ్మటించెను	73
కెడసెను	61	కొమరాలు	39	కొల్లంటి	41
కేలు	48	కొమరుడు	44	కొక్కిరిసెను	70
కేల్మొగించెను	52	కొమరుసామి	16	కుంకుమెట్టు	77
కై	48	కొమ్మరైనది	62	కుంగెను	70
కైలాటకాడు	43	కొమ్మ	41, 103	కేళివు	95
కైవారముసేసెను	67	కొఱ	71, 111	క్రొమ్మడి	46
కొంగ	97	కొఱత	71	క్రొవ్వెద	45
కొండగ్రబ్బలివ్రక్క		కొఱ్ఱ	110	క్రోలుట	52
లించినబలుదిట్ట	16	కొలము	65	కోగివి	106
కొండలు	97	కొలిచెను	52		గ.
కొంచెము	70	కోక	51	గంటు	59
కొండ	78	కోచ	72	గండు	64
కొండాడెన్	67	కోటడు	100	గంతుకొనియెను	61
కొండవీటిజంగము	8	కోడె	93	గట్టి	64
కొండికవాడు	44	కోడెకాడు	41	గట్టిడెండమువాడు	72
కొక్కెర	97	కోములు	35	గట్టివయసుది	39
కొక్కు	97	కోర	52, 110	గట్టివాయి	38

ఆకారాది శబ్దానుక్రమణిక

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
గట్టు	78,85,108	గిటక }	45	గొడుగు	82
గట్టులయొకిమీనివట్టి		గిట్ట }		గొడువు	82
వట్టి	15	గిడ్డి	95	గొనబైనది	62
గట్టులపేడ	76	గిడ్డు	99	గొబ్బినన్	66
గట్టువిల్లుడు	8	గిత్త	91	గొరవంకపిట్ట	99
గట్టరాయనివట్టి	13	గిన్నె	52	గోచిబావడు	35
గడనకత్తె	40	గిబ్బ	95	గోత్రి	41
గడిదొంగ	43	గిము	78	గోవాళ్లు	41
గడును	43	గుండు	110	గోరము	64
గడ్డి	83	గుంపు	80	గోల	37
గమి	72	గుజ్జ	45	గారు	93
గయ్యాళి	38	గుజ్జవేలుపు	14	గ్రక్కనన్	66
గరాను	43	గుజ్జవేల్పుతండి	8	గొద్దనన్	66
గరిత	42	గుడ్డి	27	గుగ్గిడి	45
గరుటాకుంకుడు	28	గుడుసుకైదుపు	31	గుగ్గిడు	112
గణికపూజ—		గుదెతాల్పు	23	చ.	
వేల్పు	14	గుబురు	80	చందమామ	18
గఱులు	97	గుబ్బలి	78	చందమామ యల్లుడు	
గవులు	106	గుట్టము	93	డు	17
గాడ్పు	24	గుబ	100,108	చంపెను	60
గాడ్పుకొడుకు	28	గెలుపుమనియె	71	చక్కనిది	62
గాడ్పుతండి	29	గేదె	97	చక్కనివాడు	45
గావుడునంగడికాని		గేస్తు	35	చక్కాడెను	60
కొడుకు	15	గేస్తురాలు	38	చక్కపడగ	57
గాములపేడ	20	గొంటు	43	చక్కెరవింటి	
గాలి	24,108	గొంతు	50,108	వాడు	16
గాలిమేతరి	100	గొటు	26	చచ్చెను	61
గాలినచ్చెలి	22	గొడవ	64	చట్టువలు	97

అంధ్రనామ సంస్కరణ

పదము.	పుట.	పదము	పుట.	పదము.	పుట.
చట్టపద్ధతి—జెట్టి	21	చిగురాకువి—చెట్టి	91	చుట్టువానిబోడు	31
చదలు	29	చిగురు	81	చూడెను	56
చదలుమాసికము	19	చిదుర	90	చూడఁగలవాఁడు	45
చదిపెను	60	చిదురుప		చూడ్కి	47
చదువులవేల్పు	11	చిన్న	70	చూపు	47
చదువులపులుఁగు	96	చిన్నవాఁడు	44	చె.గట	74
చదువొదను	50	చితుర	44	చెందిపోతు	43
చనుచెంచెను	59	చితురగూబ	100	చెంత	74
చప్పుడు	53	చిలుక	90	చెందమ్మి	82
చలినటు	24	చిలుకలకొలికి	41	చెందామర	
చలిమిరిమల	76	చిలువ	100	చింద్రుడు (X)	82
చలితెలుంగు	18	చిలువచేఁడు	27	చెంచెను	54
చలువలచేఁడు	18	చిల్వ	100	చెక్క	109
చవులు	103	చివురు	80	చెచ్చెర	65
చాఁపు	69	చివ్వి	60	చెట్టు	80
చాగకాఁడు	23	చిక్కటిగొంగ	19	చెడవ	39
చాగము	54	చిక్కటివేయివీడు	18	చెడుగు	43
చాటు	82	చివ	45	చెడ్డత్రాయ్యులి	30
చాన	41	చీర, చీరె	51	చెనఁటి	43
చాను	41, 104	చుక్కలతెరువు	29	చెనకెన్	54
చాయ	84	చుక్కలదొర	18	చెన్నెనది	62
చాయమగఁడు	20	చుక్కలు	32	చెప్పెను	56
చాఱుమొకము	92	చుట్టలు	67	చెయి	48
చాలన్	70	చుట్టలు		చెయ్యులు	71
చాలి	1, 2	చుట్టులైదువు	31	చెయ్యి	48
చిక్కువడెను	55	చుట్టులైదువు	10	చెరువులదొర	14
చిక్కెను	55	బోడు		చెఱుకు	81
చిగురాకుబోడి	41	చుట్టుగొడ	76	చెఱుకువిలుకాఁడు	17

అకారాది శబ్దానుక్రమణిక

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
చెలి	41	చొచ్చెను	63	జడదారి	35
చెలికాండ	42	చొ	57	జడముడిజంగంబు	23
చెలిమి	42	చొదంతి	32	జడలమెకము	92
చెలియలు	37	చొవంక	57	జత	90
చెలువ	41	చొవంక—దంట	17	జన్నంపువేటకాండ	8
చెల్లెను	61	జ		జన్నిగట్టు	11
చెల్లెబ	37	జంట	57	జమిలి	57
చెల్వైనది	62	జంటదంట—ముద్ద	16	జమిలి—వేల్పు	21
చెబి	46	జంటముమ్మముల		జమిలిముక్కలి	18
చెవులు	47	దంటవేల్పు	15	జమిలిముక్కలి.—	
చెవులపోతు	93	జంటమోములపా		వి: కాండ	17
చేతలు	71	మి	22	జమునెక్కిరింత	93
చే	46	జంటారు మేనుల		జమునయ్య	20
చేగ	64	సామి	19	జముడు	23
చేగలమెకము	13	జక్కవకవవిప్పు	18	జమునసైదోడు	23
చేటచెవులవేల్పు	14	జక్కవలతేడు	20	జరిగెను	58
చేటు	64	జక్కి	93-107	జలకటె	96
చేడియ	41	జక్కిని	38	జవరాలు	39
చేడ్పాటు	64	జక్కలవార	26	జవ్వనము	43
చేను	65	జక్కలతేని చెలి		జవ్వని	39
చేవడియొను	55	కాండ	8	జాణ	45
చేమొచ్చెను	53	జగవము	67	జానుగు	47
చేరువ	72, 74, 104	జగతి	86	జానైనది	62
చేవ	64	జగముకన్ను	20	జాబిలి	18
చేవాడికాండ	43	జగముచుట్టము	20	జాతెను	58
చె	46	జగముతలి	13	జాలె	99
చెవులసాకరి	20	జగిలె	83	జాభువా	90
చొక్కటమైనది	62	జట్టి	65	జింక	94

ఆంధ్రభాషా సంగ్రహము

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
జిగి—జిడుక్కడలి	84	డబ్బుర	52	తమి	67
జిరా	87	డాలు	82, 84, 108	తమ్మళము	63
జిలకట్టె	99	డెండము	49	తమ్మి	81
జుట్టుపులుగు	97	డేంగ	99	తమ్మి కంటి	10
జేజే	52	డొంకె	70	తమ్మి చూలి	12
జేజేలగట్టు	73	డొక్క	50	తమ్మి యింటిగరిత	13
జేజేలు	27	త.		తమ్మి వాల్లంటి	
జొంపము	80	తండ్రి	33	మగఁడు	20
జోహారు	52	తక్కువ	71	తమ్ములపగ వాఁడు	18
జోటి	41	తగరు	94	తమ్ములు	103
జోడు	57, 87, 90, 113	తగిలెను	55	తరకనము	87
జోత	52	తగుల్చుడెను	55	తరము	90
జోతి	84	తగు	71	తరిగొండ	76
ట:		తగ్గెను	70	తర్వాత	72
టకటొంకు	43	తట్టి	52	తఱిగట్టుదారి	10
టక్కరి	43	తట్టువ	93	తఱిమెను	73
టక్కు	69	తడఁబడెను	68	తఱుచు	80
టక్కులాడు	44-43	తడవులనిడువఁడు	27	తలకట్టు	87
టాటోటు	43	తడవెను	67	తలపాల	50
టెంకాయమాను	79	తడసెను	68	తలవాడె	81
టెంకి	78	తత్తడి	93	తల—పాలతుక	14
టెక్కెము,	82	తద్ద	70	తలిరు	80
త		తద్దయు }		తలిరుబోడి	42
తవలి	69	తనరినది	62	తలి	36
రవళికాఁడు	43	తనరు	89	తల్లితల్లి	13
డ:		తన్నెను	68	తల్లియ	52
డగర	74	తపసి	33	తాఁచెను	68
		తపసికన్నావ	18	తాటిపడగవాఁడు	28

అకారాది శబ్దానుక్రమణిక

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
తాటిన్ దెమువాని		తీరగ	80, 103	తెప్పనోటి మెకము	92
తలి	30	తీవ—తీవ	80	తెఱవ	41
తాడి	79	తీవంద	57	తెలి	83
తాడు		తీవీయ	80	తెలిదమ్మి-రాయడ	11
తాత	12, 1 2	తుంటవిలుకాడు	17	తెలిపిట్ట	97
తావ	85	తుఱుము	72	తెలుపు	83
తామర	81	తుద	81	తెలె	52
తామరము	38	తునిమెను	60	తెల్ల	83
తామి	66	తునియ	90	తెల్లదాలుమెకము	89
తాల్చెను	73	తునుక		తెల్లనిమైదంట	28
తాలిమి	69	తుమ్మెద	98	తెల్లయెను—	
తాలిక		తుఱుము	43	వొర	21
తావి	88	తుజువ	43	తేటి	98
తాపు	78	తుకొనెను	68	తేగము	54
తాపులు	102	తుపు	87	తేజీ	93
తాఱ	103	తుర్పుగొండ	77	తేవ	85
తీగ	57	తుర్పుమాగాని	21	తేరు	87
తిట్ట	90	యేలెడు మని		తొగ	81
తినెను	51	యకాడు		తొగరు	83
తినన్నెనది	62	తుర్పు—లావరి	27	తొగరుముక్క	99
తినై	83	తెంకాయచెట్టు	79	పులుగు	
తిప్ప	78	తెంకి	78	తొడపు	87
తిమ్మనైది	62	తెక్కలికాడు	43	తొడుకులు	95
తియ్యమాను	81	తెగటార్చెను	60	తొత్తు	37
తియ్యవిలుకాడు	17	తెప్ప	83	తొయ్యలి	41
తిరుగన్	65	తెమ్మెర	24	తొఱ	81
తీరగ	80	తెరువాటుకాడు	43	తొఱట	
తీరగబోడి	41	తెలుగంటియన్నులు	32	తొఱ	

ఆంధ్రభాషా సంస్కృతము

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
తొట్టపట్టులు	95	త్రుంచెను	60	దుగబాట — వేల్పు	21
తొలగెను	58	ద.		దుత్తూరము	69
తొలి	72, 81, 104	దంట	45, 57, 104	దున్నె	96
తొల్లి	72	దండ	74, 88, 108	దుష్టము	87
తొలుకరికల్లు		దండము	52	దుష్టి	96
పులుగు	97	దండు	72	దురము	60
తొలుగట్టు	77	దక్కినంపుసామి	23	దువ్వలువ	51
తొలిదదుపులు	33	దగ	54	దూడ	95
తొలుత	72	దగ్గఱ	73	దూప	54
తొలిపలుకులు	33	దచ్చి	57	దూతెను	68
తొలిమినుకులు		దచ్చికడలు	29	దెన	64
తొవ	81	దట్టము	80	దేవళంబు	27
తొవరు	83	దప్ప	54	దేవళ్లు	27
తొవలకాడు	19	దబ్బర	64	దొంగ	43
తోఁబుట్టు	37	దరి	85	దొడ్డు	95
తోఁబుట్టువు		దవ	81	దొన	86
తోఁబుట్టుగు		దళము	72	దొర	35, 90, 108
తోడఁబుట్టు		దాఁటు	72	దొరకోలునన్నాసి	43
తోడఁబుట్టువు		దావు	74	దొరసెన్	54
తోడఁబుట్టుగు		దిగునన్	66	దొనగు	64
తోడికోడలు		దిటము	64	దోయి	57
తోడ్పాటు	61	దిట్ట	72	దోరెను	61
తోరమైనది	62	దిట్టము	64	దోనకారి	43
తోలుదాలువు	8	దినును	90	న.	
తోరెను	73	దివి	29	నంజుడు	100
త్రాగుట	52	దుంత	93	నంజె	85
త్రావుట		దుక్కినాలుదాలు	28	నగవు	54
త్రిప్పెను	73	దుగ	57	నగు	

అకారాది శబ్దానుక్రమశిక

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
నట్టు	75	నాతి	41	నీలెను	61
నట్టువపులుఁగు	97	నాన	52	నీళ్లరాయఁడు	24
నడుము	47, 113	నాయన	36	నుగ్గాడెను	60
ననుపుకాఁడు	41	నాలవవాండు	35	నదురు	47
నమలెను	51	నాలితము	42	నును—మేటి	10
నమ్మి	58	నాల్గు	57	నుఱుముసేసెను	60
నలికము	70	నింగి	29	నులిగొమ్ములమొక	
నలు	57	నిక్కపుజగ—కాఁ		ము	94
నలుగడలు	29	డు	11	నూఱంచు—బోడు	21
నలుపు	83	నిక్కము		నెచ్చెలి	42
నలుమొ—పేజు	12	నిక్కువము	64	నెత్తురు	100
నలువ		నిక్కువీలు—రాతు	21	నెన్నుదురు	47
నలువపడతి	14	నిన్న	84	నెన్నెనలు	47
నలువైనది	62	నిచ్చ	67	నెవము	67
నల్ల	83, 100, 108	నిచ్చలు	67	నెమకెను	67
నల్లదాపువాఁడు	23	నిచ్చెన	86	నెమలి	98
నల్లవలువతాల్పు	28	నిజము	64	నెమిలి	
నల్వతేజీలు	97	నిడివి	89	నెమ్మది	70
నవలా	41	నిడుద		నెమ్మి	70, 98, 104
నపు	54	నిడువఁడు	100	నెఱకలు	45
నపు		నిడుపు	89	నెఱులు	45
నాఁటగోలె	59	నిప్పుచ్చరము	63	నెల	18, 109
నాఁటఁజుట్టి		నిమ్మళము	70	నెలఁత	42
నాఁటినుండి		నిల్చెను	73	నెఱకుక	41
నాఁటినుత	59	నినుపు	44, 81	నెలపు	78
నాఁడుమొదలు		నీటితాత	24	నెవ్వ	63
నాగవాసము	41, 112	నీరుపాప	22	నేర్పరి	45
నాణెమైనది	62	నీరువట్టు	54	నేర్పుకాఁడు	11

ఆంధ్రనామ సంగ్రహము

పదము	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
నేల	85	పజ్జ	74	పలువు	53
నేస్తకాండు	42	పట్టి	44	పలికెను	53
నేస్తము	42	పట్టువడియెను	55	పలకు	109
నొడివెను	56	పడఁతి	41	పలుకులవెలంది	13
నొసలు	47	పడగ	82	పలుకువెలంది	
నోరు	48	పడగదారి	100	మగఁడు	12
వ.		పడమటికొండ	77	పలుగొమ్ములమొకము	93
పంటపైరులమొండ	18	పడమటిదొర	24	పలు	48
పంటవలంది	85	పడుచువాఁడు	44	పలుకులు	} 65
పండెను	53	పడువుఁజెలి	40	పలుమాలు	
పండెండు	57	పదవడి	72	పలువ	43
పంద	72	పదివేనములసామి	10	పల్లటీలు	98
పంపెను	71	పదువులు	95	పల్లు	43
పక్కి	96	పనిచెను	71	పల్లె	78
పక్కిదాలుకేఁడు	10	పనిచెలువులదొర	14	పల్లెరము	52
పక్కిదాల్వే—		పనిపెను	71	పవటి	32
బిడడు	11.	పనివినియెదను	56	పవలుసేయువేలువు	19
పగ	69	పనులు	71	పవ్వడించెను	53
పగలు	32	పన్నుండెను	53	పవ్వళించెను	53
పచ్చ	84	పయిడి	90	పసరము	95
పచ్చగుత్తాలవజీ		పయ్యెర	24	పసరుచాయ	84
రుండు	19	పరఁగినది	62	పసాదము	51
పచ్చడము	110	పరి	72	పసావడియెను	..
పచ్చతెక్కల	} 99	పరిమార్చెను	60	పసి	90-95
పులుఁగు		పరువము	43	పసిండి	90
పచ్చవిల్లుఁడు	17	పరుండెను	53	పసిండికంటి	100
పచ్చవిల్లునితండి	10	పలుచెను	58, 73, 109	పసిడిపుట్టము	
పచ్చవిల్లునితల్లి	13	పలువు	89, 104	దాల్చు	10

అకారాది శబ్దానుక్రమణిక

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పసిడిండి	92	పట్ట	97	పుష్పము	80
పనులు	95	పిడపన్	72	పురివిచ్చెను	55
పనువుచాయ	83	పిన్ననైనది	62	పురుడు	90
పనువుచాయ	84	పిన్నవాఁడు	44	పుజీయ	50
పనులపోలిగాఁడు	99	పిమ్మటన్	72	పుష్ట	..
పాన్పు	53	పిజ్జిక	73	పులి	92
పాప	44	పిసా	43	పులు	83
పాపజంచెములమెటి	14	పిశ్చా	14	పులుఁగు	97
పాపతొడ—వేల్పు	26	పించుడుఁచెను	60	పులుగుఁతత్తడిరాతు	10
పాము	100	పుంజుదాలుపు	15	పులుఁగులదొర	27
పాములవేటకాదు	27	పుంజె	85	పుపు	} 80
పాయము	45	పుచ్చెను	71	పువ్వు	
పాటుఁడు	35	పుట్టకూడుతిండి		పూపు	
పాటుతప్పసి—కోడి	21	పూతు	92	పుష్పము	
పాటుఁబోతు	72	పుట్టపెట్టెపట్టు	100	పూసెను	73
పాటెను	53	పుట్టము	51	పూఁబోడి	41
పాలకడలి	84	పుడమి	55	పూరి	83
పాల్కడలిపట్టి	18	పుడమితాలుపు	27	పెండాము	38
పాలకడలల్లుఁడు	10	పుడమిక్షేఁడు	35	పెందొడ	48
పాలవెల్లి	84	పుడమివేల్పు	35	పెక్కుమాటులు	65
పాలసుఁడు	43	పుడుకు	54	పెచ్చు	71
పాలు	90, 105	పుడుకుఁదొడుకు	31	పెట్టి	} 89
పాలునీరు-పులుఁగు	57	పుత్తడి	90	పెట్టియ	
పాల్కడలిపట్టి	18	పుత్తడిగుబ్బలి	75	పెట్టె	
పాపురము	} 98	పునుక	50	పెట్టుడు	54
పాపురాలు		పునుకకంజము		పెడచెయ్యి	49
పాసెన్	55	పానివిల్లు	76	పెతరులసామి	23
పిండు	72	పునుకతాల్పు	8	పెదవి	48

ఆంధ్రనామ సంక్రమము

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పెద్ద	39	పొమటసియె	71	ప్రోగ	90
పెద్దకడుపువేల్పు	14	పొల	100	ప్రోచెను	60
పెద్దనిదురవోయెను	61	పొలఁతి	41	ప్రోడ	39
పెద్దయ్య	70	పొలతుక		ప్రాయాలు	41
పెనకువ	60	పొల్లి		ప్రోవు	99
పెనుపావ—రౌతు	15	పొలము	95	ప్రోలు	78
పెనుమెనుకులు	33	పొలను	100	బ.	
పెజ్జవాడు	67	పొలనుతిండిపోతు	23		
పేదటికము	63	పోటరి	61		
పేరంటాలు	38	పోట్లాట	60	బంగారు	90
పేరు	87, 105	పోతు	112	బంగారు	
పైడి	90	పోతుచక్కి—రౌతు	23	బంటు	61
పైదలి	41	పోయెదను	51	బంతి	108
పైరు	83	పోరనీలడు—	20	బందిపోటు	43
పొందు	42	దారి		బంధువులు	67
పొందెను	54	పోరు	60	బకదారు	98
పొక్కిలి	50	పోరోగిరపు తిండి	12	బక్కవారలపెనుబాద	24
పొగడెను	67	పోతు తండ్రి		బటువులైదువు	31
పొట్ట	50	పొజ్జ	72	బట్టిబుక్కాడు	99
పొట్టి	45	ప్రన్ననివాడు	45	బడలిక	69
పొట్టితమ్ము—వేల్పు	21	ప్రాజదువుల	19	బత్తలిక	85
పొట్టేలు	94	పెట్టియ		బద్ద	64
పొడలమెకము	96	ప్రాజదువులు	33	బమ్మదేవరతండ్రి	12
పొడుపునబ్బలి	77	ప్రాబలుకలు		బయలు	10
పొత్తముముత్త్రో	14	ప్రామెనుకులు		బయలు	29
పొడి	87	ప్రొద్దు	19	బయ్య	97
పొనరినయది	62	ప్రొద్దుకొమరుడు	23	బలిజివాండ్రు	35
పొన్న	90	ప్రొద్దుజోడుకోడ	18	బబ్బడు	28
				బలువజమెకము	93
				బల్సావపేడు	27

అకారాది శబ్దానుక్రమణిక

వకము.	పుట.	వదము	పుట.	వదము	పుట.
ఒక రొక్క మెకి		చేరులు	35	మచ్చెకంటి	41
మొండు	23	చేసికంటివేల్పు	8	మచ్చుము	59
ఒంగుము	60	చే	37	మచ్చులు	89
బవంతము	69	బొంకు	64	మడఁతి	41
బనవఁడు	95	బొంద	85	మడి	85
బాగు	61	బొందశము	87	మడిపెను	60
బాగైనది	62	బొక్క	85	మడిసెను	61
బానిసె	39	బొజగు	40	మడుపు	84
బావఁడు	35	బొజ్జ	50	మడుగు	
బాబా	93	బొట్టె	44	మది	49
బాము	104	బొడ్డు	60	మనికివట్టు	78
బార	57	బొట్టు మెకము	92	మనిపెను	60
బారు	72	బొట్టియ	82	మనెడ—వాయు	
బాస	111	బొట్ట	50	చేవర	11
బాసట	61	బొగముచాస	40	మన్ని గొనియెను	60
బిగువు	64	బొటి	41	మన్ను	85
బిడ	44	బొడ	56	మబ్బలు	33
బిత్తరిజంకతాలుపు	18	బొసము	51	మబ్బువిప్ప	24
బిద్దెను	61	బొర	48	మఱలించెను	73
బిరుదు	61, 108	బిగితికించెను	60	మఱుఁడు	17
బుడుత	44	మ		మఱునయ్యు తేజి	26
బుడుతనెలతాల్పు	8	మంచుఁ గొండ	76	మరలన్	65
బురద	85	మంచెను	60	మఱి	65
బువి	85	మందలు	95	మఱుఁగు, మఱువు	81
బువ్వ	51	మందనము	89	మల	78
బూచుల నెఱుకీమీడు	8	మగఁటిమి	64	మసలెను	63
బూరుగు	105	మగతనము	64	మాటు	82
బెడఁద	64	మగిడించెను	73	మాడుగులు	89
బెర నెక్	54	మగుడక్	65	మాడుపులు	89
బెరజము	43	మగువ	41	మాది	90

అంభోనామ సంగ్రహము

పదము.	పుట	పదము.	పుట	పదము.	పుట.
మానికము	84	మిట్ట	83	మును	72
మానికనెక్కెడి		మీనుమొలకొడంబుల		మునుపు	72
వాడు	23	మేటి	17	మున్నీరు	84
మాను	80	మీలబెయ్యి	49	మున్ను	72
మానైనది	62	ముంగలన్		మున్నుపియ్యకొండ్లు	
మానుమాను	10	ముందటన్	69	చనినది	39
మామిడిచెట్టు		ముందు	72	ముమ్మెననాలుదాల్చు	8
మామిమాను	79	ముక్కంటి	8	మురుపుగలయది	62
మాపు	93	ముక్కంటిగారాము		ములికి	87
మాపులు	102	ముద్దుపట్టి	14	మువ్వనై మెకము	92
మించు	71	ముక్కంటితిలపువ్వ	16	మువ్వలుపుల	
మించుబోడి	41	ముక్కంటినండు		యొక్క	20
మించును	33	తిండిడు	14	ముసలి	39
మింటిచూలి	24	ముక్కంటిమల	73	ముసలిది	39
మింటి తెరువరి	20	ముక్కంటిమాను	73	మూలక	72
మిండగిడు	40	ముక్కంటియనుగుడు		మూలగ	45
మిండడు	40	జెలి	23	మూడవకొలము	
మిండలకోర	39	ముక్కంటివలది	13	వాండు	35
మిండలకోరె	..	ముగుడ	37	మూడు	
మిక్కిలి	70	ముచ్చు	43	మూరు	57
మిక్కిలికంటిదేవర	8	ముడికొడు	43	మూల	111
మిగులన్	70	ముడియవిడుపు	43	మూలకొడు	23
మిట్ట	83	ముతేదవ	38	మూవ	45
మిత్తి గొంగ	8	ముత్రోవద్రమ్మరి	30	మెకములకొలము	
మిద్దలు	89	ముదియ		సామి	92
మిను	29	ముదునలి	39	మెకములతిండి	
మినుశిగడయ్యము	8	ముద్దరాలు	37	పోతు	92
మిన్న	29	ముద్దియ	41	మెక్కెను	51
మిన్నవాళ్.	30	ముద్దులగుమ్మ	41	మెచ్చెనది	52
మిన్నవాడతాల్చు	8	మునిముచ్చు	43	మిట్ట	78

అకారాది శబ్దానుక్రమణిక

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
మెడ	50	మొదపు	95	రాచిల్లనెక్కెడు	
మెతుకు	51	మొదపులు	95	రాయిరొతు	17
మెత్త	53	మొద్దు	89	రాణి	39
మెయి	45	మొనకొడు	61	రాతిరి	32
మెయికాలుపుల		మొయిలు	33	రిక్కలు	32
సామి	24	మొయిలు దారి	29	రూపరి	45
మొజక	86	మొలక	80	రెండాలు చేతులదండి	
మొజుగు	64	మొక	80	మగడు	16
మొజుపులు	33	మొజను	73	రెండు	57
మొజువెను	51	మొదెను	68	రెట్టి	57
మొసకెను	„	మొటు	89	రే	32
మే	46	మొము	48	రేదిమ్మజీడు	23
మేటి	71	మొర		రేయి—	32
మేటిసిరు చూలి	24	మొర తెలుపు మెకము	90	రేయెండ	32
మేటిపాముల మేత	24	మొవి	48, 105	రేపేడు	18
మొలుబంతి	57	మొలు	80	రేవెల్లు	18
మేడ	69	మొలకు	80	రేవెల్లుజోడు	19
మేడి	79-112	మ్రాను	80	రొక్కము	85
మేను	45	మ్రొక్కు	52	రొద	53
మేలు	59, 61, 71, 105	మొక్కుల దేవర	20	రో	65
మేలైనది	92	మ్రొక్కువారల	14	రోసెను	67, 111
మొండికలె	43	పనుల్ చక్క		అ.	
మొక్క	80	జేసెడు సామి		అగులాడి	39
మొక్కలీడు	100	మోడు	89	తా	78
మొగడ	81	మోలన్	69	తాంగ	38
మొగము	48	ర.		తాయి	78
మొగులు	33	రంగు	84	తెక్క	97
మొగ్గ	81	రక్కనుడు	23	తెలుచూలు	15
మొత్తము	72	రతనము	84	తేడు	31
మొత్తెను	68	రవణము	87	తేయు—వాడు	10

ఆంధ్రనామ సంగ్రహము

పదము.	పుట	పదము	పుట.	పదము	పుట.
తొంక	85	వంగినము	35	వాశముగఁడు	51
తొప్పెను	73	వంటకము	51	వాతెర	48
తొమ్ము	48	వక్కలాకులు	63	వాదోయెను	53
ల		వక్కాణించెను	56	వామి	90
లంజె	40	వచ్చెను	59	వాయి	48
లంజెకాఁడు	40	వడఁకుగుబ్బలి	76	వారువము	93
లగు	61	వడవక్కేలిక	26	వాలుగంటి	41
లచ్చి	13, 63	వడముడి	28	వాపురము	93
లచ్చికోమరుఁడు	17	వడిగన్	65	వాసి	71
లచ్చిమగఁడు	10	వడిగలవాడు	61, 113	వింతవాడు	67
లత	103	వడిగలజింక-రాతు	24	విండులు	67
లాగ	83	వడుగు	35	విచ్చేసెను	59, 108
లాతివాఁడు	67	వదరు	79	విడిచెను	68
లావు	97	వదలెను	68	విడిముడి	88
లిచ్చిపడఁతి	13	వన్నియ—వన్నె	84	విడిముడి గలవేలు	
లెస్స	61	వన్నెకాడు	45	వుఁజెలి	26
లెస్సెనది	62	వరపుడు	33	విడ	63
లేగ	95	వలఁతి	45	వినిచెను	56
లేడి	94	వలచెను	109	విను	29
లేకు	41	వలపు	59, 88	వినుచూలి	25
లేమి		వలమురి	31	వినెను	56
లేమిడి	63	వలమురితాలపు	10	విన్నానమైనది	62
లొచ్చు	71	వలగాజు	17	విన్ను	29
లొట్టిట్ట	94	వలరాజుసూడు	8	విప్పు	80
లోచెయ్యి	49	వలిదిప్పు	76	విరి	80
లోనయ్యె	55	వలిమలలుఁడు	8	విరివి	89
వ		వలువ	51	విల్లు	83
వంకరతొండంబు		వల్లెత్రాడుదాల్చు	24	విలువ	65
వాఁడు	14	వల్లడికాఁడు	43	వివ్వచ్చుఁడు	28
వొంగడము	65	వాక్కుచ్చెను	56	విసదారి	100

అకారాది శబ్దానుక్రమణిక

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
విసఫు పేరెత్తె	8	వెనకయ్య	14	వెలిదప్పు	76
వీరపు	50	వెనకయ్య-వాడు	13	వెలిమొదపు	31
వీరియము	63	వెనుక చూపుల		వెలియాలపోతు	
వీడు	78	మొకము	92	రాతు	6
వీడెంబు	63	వెనుకన్	72	వెలుగు	102
వీడెను	68	వెనుకమేను	50	వెలుగులయెకి	
వీడ్చుము	63	వెన్నదొంగ	10	మీడు	20
వీడ్చుడెను	68	వెన్నదొంగయన్న	28	వెలువడియెను	66
వీనులు	47	వెన్ననడుగుపాప	30	వెల్ల	83
వీనులకంటి	100	వెన్ను	50	వెల్లగుట్టము	30
వీటిండి	45	వెన్నుడు	10	వెల్లమాను	31
వెంగలి	45	వెన్నునిలవకన్ను	19	వెల్లయేనుగు	30
వెండి	108	వెన్నుచానుపు	72	వెల్లాటకత్తె	40
వెండికొండ	76	వెన్నెలచేడు	18	వెల్లెను	58
వెండియున్	65	వెన్నెల	32	వెనన్	66
వెండుకలు	46	వెరవరి	45	వెంచేసెను	59
వెంబరవిత్తు	45	వెలు	69	వేగ	66
వెక్కినమయ్యోన్	70	వెలుపు	45	వేగము	63
వెగ్గలమయ్యో		వెట్టి	45	వేడి వెలుగు	19
వెచ్చకాడు	40	వెట్టినిల్లమేలు		వేడివేలుపు	
వెడగు	45	వాడు	26	వేడుకకాడు	40
వెడల	89	వెల	56	వేడ్కకత్తె	40
వెడదిమోము మొక		వెలది	41	వేడురు	45
ము	92	వెలందుక	41	వేనలి	45
వెడలుపు	89	వెలయాలు	40	వేవారు	65
వెడలెను	63	వెలలెను	63	వేయించులకైదుపు	31
వెడలిల్లుడు	17	వెలి	83, 104	వేయివేతులకైడు	20
వెడ్డు	69	వెలిచపులుగనెది	39	వేలువ చెను	55
వెత్	64	వెలిచెను	73	వేలుపుకొండ	76
వెదకెడు	67	వెలితి	71	వేల్పుగమికాడు	16

అక్షరాలను సంకీర్ణము

సం.ము.	పుట.	సం.ము.	పుట.	సం.ము.	పుట.
శేలపురిగిడి	31	సకముదంబు శే నెను	60	శివుడు	44
శేలపురి గోరు	30	సక	53	శ్రీకృష్ణ పురము	27
శేలపురి తోవ	29	సన్నము	70	శుద్ధి నాట్యము	24
శేలపురి వర్ష	18	సప్తము	100	శుద్ధ	81
శేలపురి చేతిదళ		నగు సెను	61	శుద్ధి పులి బుట్టు	24
శాయి	15	నరక	61	శూద్రుడు	59
శేలపురి--మగడు	16	నరములు	86	శ్రీ	53
శేలపులు	27	నరన	74	శ్రీ	69
శేలపుమచ్చకం		నరి	87, 90, 108	శ్రీకృష్ణుడు	70
శులు	32	నరులు	88	శ్రీనివాసుడు	31
శివుని జెట్టు	31	నవతు	90	శ్రీమంతునిది	62
శిల్పి బేరు	30	నవము	71	శ్రీమంతుని కౌడు	45
శిల్పి పెద్ద	12	నని	83	శ్రీమంతుని నది	61
శిల్పి దొర తేజి	30	నన్నెము	80	శ్రీమంతుని	67, 88
శిల్పి బానిస	40	సాంకేతు	60	శ్రీమంతుని	79
శివము	99	సాటి	90	శ్రీమంతుని ముగ్గురు	24
శివము	61	సావదెను	51	శ్రీమంతుని మూలకల	10
శివము	45	సామి	35	శ్రీమంతుని మూలకల	23
శివము	30	సామి సామెను	13	శ్రీమంతుని మూలకల	21
శ్రీ శేతలమేలు వాడు	10	శేకొన్న చాన	71	శ్రీమంతుని మూలకల	70
స.		సాము	65	శ్రీమంతుని మూలకల	50
సంగడి	74	సారె	99	శ్రీమంతుని మూలకల	54
సంగడి	42	సామెము	92	శ్రీమంతుని మూలకల	52
సంగడి	42	సంగము	81	శ్రీమంతుని మూలకల	64
సంగడి	48	సంగడి	62		
సంగడి పులిగు	100	సంగడి మెనది	52		
సంగము	71	సిద్ధ	82		
సంగము	70	సిద్ధము	52		
సంగము	57	సిద్ధి	13, 66		

గొప్ప ఆయుర్వేద వైద్య గ్రంథములు

ధన్వంతరి

I. G. వెలు 8—0—0

వస్తుగుణ ఫల్గువదీక

„ 6—0—0

స్త్రీజన కల్పవల్లి

„ 4—0—0

నూతన వైద్యసారసంగ్రహము 4—0—0

సుఖరోగ చికిత్సలు

„ 2—8—0

ఆంగ్లేయ వైద్యచింతామణి „ 6—0—0

ఆంగ్లేయ ఔషధగుణదీపిక „ 6—0—0

ఆధునిక మానసిక చికిత్స „ 2—0—0

ఆంగ్లేయ ఔషధయోగములు „ 1—4—0

ఆయుర్వేద & అల్లోపతిక్

ఇంజక్షను గైడ్ „ 3—0—0

వేంకటరాజీయము

„ 2—0—0

పై పుస్తకములు అన్ని చోట్ల దొరకును.

పై పుస్తకములన్నియు ఒకేసారి తెప్పించుకొనువానికి
పోస్టుఖర్చులు మేమేభరించి పంపగలము.

కొండా శంకరయ్య

పుస్తకములవ్యాపారం, సికింద్రాబాద్, హైద్రాబాద్, వరంగల్.

పిల్లలకు ఉపయోగకరమగు పుస్తకములు

I. G.

తెలుగు బాలకథలు మొదటి తరగతి	0-5-0
డిబ్బో రెండవ తరగతి	0-6-0
లఘువ్యాకరణము మూడవ తరగతి	0-5-0
డిబ్బో నాలుగవ తరగతి	0-6-0

బొమ్మలభాగోళము, ప్రకృతిపాఠములు

రెండవ తరగతి	0-8-0
కొకమ్మ కథలు	0-5-0
ఆరోగ్యపాఠావళి మొదటి తరగతి	0-4-0
డిబ్బో రెండవ తరగతి	0-5-0
డిబ్బో మూడు నాలుగు తరగతులు	0-7-0

వలయువారు:—

కొండా శంకరయ్య

పుస్తకముల వ్యాపారము,

సికింద్రాబాదు, హైదరాబాదు & వరంగల్.

తప్పి ప్పల పట్టిక.

పేజీ	సంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
6	7	శౌపవిభక్తికములు	శౌపవిభక్తి
10	12	శత్రుగళము	శత్రుగళ
13	20	కృత్తులు	విభక్తు
14	12	సిద్ధమైన	...మై
15	13	మధాహ్నము	మధ్యాహ్న
—	18	గొంగులనన	గొంగు
—	20	నీలు	నీరు
18	4	గౌరీ	గౌరీ
19	4	ఓషధము	శౌషధము
—	3	మాణ్మాతురుడు	మాణ్మాతురుడు
21	13	గీతిమగు	గీతిమగు
25	7	హాస్వయై	హాస్వయై
—	—	దుబ్బగ్గకంబు	డబ్బగ్గకంబు
—	18	బ్బగ్గకము	బ్బగ్గకము

